

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSEMNĂTATEA

DIVANURILOR AD-HOC DIN IAȘI ȘI BUCUREȘTI

IN ISTORIA RENAȘTERII ROMÂNIEI

DE

DIMITRIE A. STURDZA

SECRETAR GENERAL AL ACADEMIEI ROMÂNE

II. ANUL 1856

EXTRAS DIN:

ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE

Seria II. — Tom. XXXIII.

MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp., C. SFETEA și LIBRĂRIA NAȚIONALĂ

LEIPZIG

OTTO HARRASSOWITZ.

VIENA

GEROLD & COMP.

1911.

29.228

Prețul 1 leu 20 bani.

Analele Societății Academice Române. — Seria I :

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II:

L. B.

Tom. I—X. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1879—1888.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888

2.—

Tom. XI—XX. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1888—1898.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1888—1898

2.—

Tom. XXI. — Desbaterile Academiei în 1898—9

5.—

» *XXI.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

6.—

» *XXII.* — Desbaterile Academiei în 1899—1900

6.—

» *XXII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

3.—

» *XXIII.* — Desbaterile Academiei în 1900—1901

5.—

» *XXIII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

4.—

» *XXIV.* — Desbaterile Academiei în 1901—2.

6.—

» *XXIV.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

3.—

Două acte oficiale necunoscute de pe timpul Împăratului Bizantin Isaac II Angel, privitoare la Românii din Peninsula Balcanică spre finele secolului XII, de *C. Erbiceanu*.

—,40

Teoria probei (în știința modernă), de *Petre Popescu*

—,50

Priviri istorice și literare asupra epocii fanariotice, de *C. Erbiceanu*

—,40

Din luptele pentru neam: Răsturnarea lui Vasile Lupu. Studiu istoric, de *I. Tanoviceanu*

—,30

«China supusă», manuscript grecesc cu acest titlu. Descriere și extracte, de *C. Erbiceanu*

—,20

Luteranismul, calvinismul și introducerea limbii române în bisericile din Ardeal, de *Dr. At. M. Marienescu*

—,30

Originea Voevodatului la Români, de *Ioan Bogdan*.

—,20

România sub raportul moral, de *I. Tanoviceanu*

—,80

» *XXV.* — Desbaterile Academiei în 1902—3.

5,50

» *XXVI.* — Desbaterile Academiei în 1903—4.

5.—

» *XXVI.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

5.—

Regele Carol I și Instrucțiunea publică. Cuvântare de Zece Maiu 1903, de *D. A. Sturdza*.

—,20

Despre Cnejii Români, de *I. Bogdan*.

—,40

Din viața romană: Podoabele, toaleta și petrekerile unei elegante, de *Ion Kalinderu*.

—,50

Un hrisov al lui Mircea cel Bătrân din 10 Iunie 1415, de *Ioan Bogdan*.

—,20

Ilirii, Macedo-Românii și Albanezii. Disertațiune istorică, de *Dr. Atanasie M. Marienescu*

—,60

Episcopia Strehaiei în anii 1673—1688. Notă istorică, de *I. Bianu*.

—,20

Nicopole 1396—1877—1902. — Cuvântare rostită de CAROL I, Regele României.

Din viața romană: Societatea înaltă pe vremea lui Pliniu cel tânăr, de *Ion Kalinderu*.

1.—

Biserica și podul din Borzești, precum și o ochire relativă la bisericile zidite de Ștefan cel Mare, de *Dr. C. I. Istrati*.

2.—

» *XXVII.* — Desbaterile Academiei în 1904—5.

8.—

» *XXVII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

4.—

Ștefan cel Mare, Mihaiu Viteazul și Mitropolia Ardealului, de *N. Iorga*.

—,40

Românii din Bosnia și Herțegovina în trecut și în prezent, de *Isidor Ieșan*

—,30

Câteva manuscripte și documente din țară și din străinătate relative la istoria Românilor, de *N. Iorga*

—,20

Vieța lui Alexandru Vodă Callimachi, Domn al Moldovei, cu prilejul descoperirii testamentului său, de *N. Iorga*

—,20

Indreptări și întregiri la istoria Românilor după acte descoperite în arhivele săsești. I. Brașovul, de *N. Iorga*

—,50

Bărbații culți greci și români și profesorii din Academiiile de Iași și București din epoca zisă fanariotă (1650—1821), de *C. Erbiceanu*.

—,50

Nichifor dascălul, exarh patriarhal, și legăturile lui cu țerile noastre (1580—1599), de *N. Iorga*

—,20

Datele cronicelor moldovenești asupra anilor de domnie ai lui Alexandru cel Bun, de *Dimitre Onciul*

—,30

Contribuțiun la biografiile unora din cronicarii moldoveni, de *I. Tanoviceanu*. (Cu 1 tabelă.)

—,30

Despre Ungurii și Episcopii catolice din Moldova, de *Radu Rosetti*.

—,80

Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Terii-Românești (1849—1856). Memoriul I, de *N. Iorga*

—,30

» *XXVIII.* — Desbaterile Academiei în 1905—6.

5.—

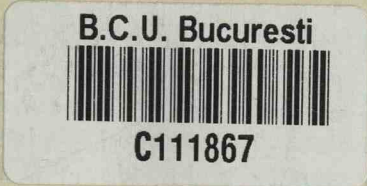
» *XXVIII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*

6.—

Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Terii-Românești (1849—1856). Memoriul II, de *N. Iorga*.

1,60

6272 813

INSEMĂNĂTATEA
DIVANURILOR AD-HOC DIN IAȘI ȘI BUCUREȘTI
IN ISTORIA RENAȘTERII ROMÂNIEI

DE
DIMITRIE A. STURDZA
Secretar general al Academiei Române.

II.
Anul 1856.

Sedința dela 11 Martie 1911.

Au trecut peste optsprezece luni din ziua de 30 Martie 1856, în care Puterile cele mari ale Europei au semnat la Paris Tratatul de Pace, până ce poporul român din Principate a văzut Divanurile ad-hoc întrunite la Iași și la București, și lucrând astfel cum hotărîse Areopagul European.

Acest timp s'ar putea numi zilele de ispită, prin cari trebuia să treacă poporul român, până va ajunge a rosti cu stăruință liniștită și cu cumpăneală clară dorințele țerii.

Voiu expune în memoriile următoare, prin acte și documente, munca neobosită, răbdarea cea mare, voința cea tare și curățenia simțimentelor, de cari au fost însuflețiți bărbații conducători ai națiunii în această mare și grea lucrare. Ei au avut însă, pentru a o putea desăvârși, nu numai încrederea nețărmurită a poporului român, dar li s'a dat încă ajutor puternic și sfat prietenesc din afară. Astfel s'au înlăturat piedecile, cari se ridicau în drumul nostru și cari aveau de scop să înnădușe fără milă și fără cruțare un popor, care voia să iasă la viață.

Mare și anevoioasă a fost munca aceasta, căci în contra noastră s'au sculat mulți vrăjmași interni și externi, cari se obicinuiseră a domina, a apăsa și a profita. Dar am dus această îndrăzneală

= C111867 =

întreprindere la bun sfârșit și până în capăt, așezând noi înșine bazele organizării noastre politice, ale cărei rezultate vor rămâne pentru poporul român un *Monumentum aere perennius*.

Domnul Thouvenel zicea despre Principate în 1839: — «Nu știu ce hotărîre fatală a soartei pare a fi condamnat una din cele mai frumoase țeri din lume, să fie un câmp neconținut deschis tuturor pasiunilor rele ale oamenilor.»

Astăzi Regatul Român stă în fața Europei ca un punct constant și sigur al păcii. Puterile cele mari cari ne-au dat ajutorul lor în criza cea mare și furtunoasă, prin care am trecut în a doua jumătate a secolului trecut, ne-au rămas amice; iar pe acele cari nu aveau încredere în noi și ne dușmăniau, le-am convins prin fapte că nu aveau dreptate, și se bucură și ele de prietenia noastră. Românii au o mare virtute — *recunoștința* — pentru acei cari le-au deschis calea în timpuri grele, ca și pentru acei ce altădată ne combăteau, dar în urmă au recunoscut greșita lor apreciere, că suntem un popor neliniștit și sumeț.

Sunt dator să zic aceasta, pentru că actele și documentele, prin cari se desfășură acțiunea tuturor amicilor și inamicilor noștri, aparțin trecutului și nu puteam cere atunci, ca Principatele Moldova și Valahia să insufle încredere tuturor. Românii ziceau pe acele timpuri: — «Voim a rădică la gurile Dunărei un edificiu politic și național, destul de puternic, ca să asigure liniștea completă a Orientului European». — Principatele erau prea decăzute pentru ca toate popoarele europene să aibă aceeași încredere, că poporul român va fi în stare a fundă un Stat independent și a intra cu energie în civilizațiunea lumii: Românii însă au dovedit că știu a se ține de cuvântul dat.

*

Întâia jumătate a anului 1856 se prezintă ca o pregătire pentru a rezistă furtunii, care se simția că înaintează pe fiecare zi mai mult.

Vasile Boerescu a publicat atunci la Paris un studiu de cea mai mare valoare: — România după Tratatul de Paris din 30 Martie 1856, cu o introducere de Royer Collard, Profesor de dreptul ginților la Facultatea de drept din Paris.

Chiar o scurtă enumerare a cuprinsului acestui studiu dovedește importanța sa: — Dreptul public și politic al Moldo-Valahiei, Modificarea acestui drept prin Tratatul de Paris, Cestiunea Suverani-

tății și a Vasalității, a Dreptului de a face război, de a negocia tratate, de a avea reprezentanți în străinătate și de a bate monedă; — Dreptul intern al Principatelor: Reformele absolut necesare, în armată, în finanțe, în țărânie și în comune, Dreptul de intervențiune, Cestiunea Unirii Principatelor sub Domnia unui Principe Străin.

A doua scriere este publicată în Iași de un membru al Clerului Inalt și Profesor la Seminarul dela Socola:—*Arhimandritul Neofit Scriban*:—Unirea și Neunirea Principatelor Române.

A treia scriere istorică și politică este a unui amic al Românilor; *Paul Bataillard* a publicat la Paris:—*Primul Punct al Cestiunii Orientale*. Principatele Moldaviei și al Valahiei dinaintea Congresului.

*

Nu rămâne îndoială, că Moldovenii trebuiau să se pună în capul mișcării naționale, căci ei aveau să hotărască mersul și reușita ei.

*

Intâia manifestare oficială a Moldovenilor pentru Unire a fost adresată Domnitorului Grigorie Alexandru Ghika în ajunul întrunirii Congresului de Paris—în 28 Februarie 1856:

«Inaltele Puteri, cari în marea lor lucrare a împăciuirii Europei, care în punctul întâiu al Preliminărilor Păcii au avut în vedere viitorul Principatelor Române, au pus drept principiu:— Respectarea vechilor privilegii și imunități ale Principatelor. Aceste imunități sunt întemeiate pe Capitulațiile încheiate de strămoșii noștri cu Inalta Poartă în al 15-lea și al 16-lea secol, Capitulații ale cărora cele întâi condiții sunt:— Autonomia țerii, Domn ales de țară și din sânul ei, și Adunarea generală ca reprezentantă a nației. Tot în simțul acesta s'a exprimat și E. Sa Derviș Pașa, Comisar Plenipotent al Augustului nostru Suzeran în 1854, declarând că onoarea și gloria M. S. Sultanului sunt interesate la păstrarea vechilor noastre drituri. Aceste declarații, făcute într'un chip atât de solenel în fața universului, au fost pentru Români piatra credinței în mijlocul viforilor și al nenorocirilor de pe urmă, și temelia speranțelor celor mai scumpe, că la viitoarea pace, iubita noastră patrie nu numai va păstra ceea ce a avut, dar încă va dobândi tot ce-i mai trebuie pentru ca să poată împlini misia ce de către Providență și interesul Europei s'a pus la gurile Dunărei, adică Unirea Principatelor.

«Cu cât încrederea Românilor în niște făgăduințe atât de solenele eră mare și desăvârșită, cu atâta am fost surprinși și profund întristați, aflând că la Conferințele din Constantinopole Ambasadorii Marilor Puteri s'ar fi și concertat despre organizarea Principatelor, fără a consulta și principiile noastre, con-

*

form cu condițiile de pace făcute de M. S. Imperatorul Austriei și că prin rezultatul acestor conferințe s'ar fi atacat înseși vechile noastre drituri, păstrate și respectate până și în timpii cei mai nenorociți. După știrile de curând sosite și pre cari, în încrederea ce avem în dreptatea Europei și în gene-roasele ei sentimente pentru Principate, noi nu le putem încă privi ca te-meinice, noua legislație, de care țara în cale de progres are neapărată nevoie, nu are a se face în țară și prin țară. Viitoarea Constituție ar avea a se elab-oră afară din Principate, în Constantinopole, și sub privegherea Inaltei Porți. Adunarea generală, aceea care în toți secolii mai mult sau mai puțin a re-prezentat țara și a fost singura putere legislativă, în loc de a se îmbunătăți ca să reprezinte toate elementele vii ale nației—proprietatea, meritul, comerțul, industria—se desființează—și în locul ei se instituează un Senat, necompatibil cu legile, cu deprinderile, cu caracterul nației [noastre. Domnul n'ar avea mai mult de a se alege de către țară ca șeful ei, ci ca simplu funcționar al Turciei, se va și orându-i de către Inalta Poartă dintr'un număr de can-didați pământeni.

«Mai multe reforme din lăuntru, cari oricât de bune ar fi, trebuie să fie re-zultatul desbaterilor reprezentanților nației, ca unele ce se ating de cestii cu totul din lăuntru, se decretează prin însăș conferința și apoi cu o sin-gură trăsătură de pană se desființează cu desăvârșire independența guver-nului național, rostindu-se că toate legiuirile privitoare la utilitatea publică, la comerț, la industrie, ce s'ar adoptă în Turcia, vor avea a se pune în lu-crare, fără osebite, și în Principate, ca unele ce fac parte integrantă impe-riului otoman. In alte cuvinte acea independență a guvernului național, fă-găduită prin un articol al lucrării conferințelor și prin alt articol, se desfi-ințează cu desăvârșire și așa făgăduința, de a ni se garantă, de către Europa întreagă, vechile noastre imunități, rămân desființate și ținerele noastre se prefac în Provinciile Otomane, atârinate deadreptul de guvernul central din Constantinopol. Conștiința noastră este că Principatele noastre n'au făcut nimic, care ar merita osânda, ca ele în această epocă de drept și civilizație să-și piardă drepturi sfinte și scumpe, pe cari strămoșii noștri au putut a le păstra în timpuri de silă și de barbarie.

«In această tristă împrejurare, în care ne vedem puse în pericol toate bazele autonomiei și ale naționalității, datoria noastră către părinții noștri, cari ni le-au păstrat cu prețul de șiroaie de sânge, datoria noastră către urmașii noștri, cărora trebuie să le lăsăm aceea ce am moștenit, datoria noastră către însăș Inalta Poartă și către generoasa Europă, cere ca să nu lăsăm a ni se impune o asemenea stare de lucruri necompatibilă cu vechile noastre capitulații, recunoscute prin atâtea strălucite Hatișerife, fără

măcar a rădica glasul și a protesta în fața lumii, că driturile Principatelor pot fi călcate, dar că ele niciodată nu pot fi desființate.

În lipsa unui organ legal al țerii, care este Adunarea Obștească, noi dar subscrișii — cler, boierime și corporații — împlinim o sfântă și neapărată datorie, adresându-ne prin acest act către Înălțimea Voastră, rugându-vă ca Domn, ca Creștin, ca Român să nu lăsați a se sfâșia drepturile țerii, fără a întrebuița toate măsurile cerute de împrejurări, de Înalta Voastră poziție, de datoria Voastră către țară, în al căreia cap Vă aflați, și să împărtășiți aceasta a noastră protestație la Congresul Înaltelor Puteri din Paris, la care apelăm în contra încheierii luate în sânul conferințelor din Constantinopol. Acest act prescris prin o mare necesitate nu are nimic opus cu adâncul și neviolabilul respect ce păstrăm pentru gloriosul nostru Suzeran, cu adâncă încredere ce avem în marea dreptate a Puterilor, cari au luat sub putericul lor scut soarta patriei noastre. El ne este dictat de către sentimentele datoriei noastre către patrie și istorie, el este așa precum fiecare popor pus în poziția noastră l-ar fi făcut negreșit.

«Țara noastră va fi liniștită, ea va merita, printr'o atitudine demnă și potrivită cu gingășimea împrejurărilor critice în cari ne aflăm, stima Europei, în a căreia dreptate punem temeiul. Iar dacă va fi, ca după șase secole de existență națională și politică deosebită, acum Principatele în mijlocul unui războiu, întreprins pentru eliberarea popoarelor Orientului, să-și vadă drepturile compromise și sfâșiate, este de datoria noastră, în numele lui Dumnezeu și în fața lumii să protestăm în contra siluirii făcute unei nații creștine și așa, de vom și cădea, vom păstra cel puțin lauda posterității, stima chiar a celor ce ne-ar fi străbătăit și sentimentul că am împlinit o sfântă și neapărată datorie.

«Ai înălțimii Voastre prea supuși și prea plecați servitori:

- Logofeții: George Sturdza și Ion Cantacuzino.
- Vornicii: Nicolae Millo, George Razo, Grigore Cuza, Dimitrie Mavrocordat, Dimitrie Ch. Miculescu, Dimitrie Miculescu, Ioan N. Cantacuzino, C. Rolla, Ioan Prăjescu, Lascar Catargiu, N. Docan, Alexandru Donici.
- Hatmanii: Alexandru Aslan, Nicolae Mavrocordat.
- Postelnicii: Vasile Alecsandri, Dimitrie Corne, Ioan Sturdza, Nicolae Istrati.
- Colonelii: M. Kogălniceanu, C. Vărnăv, N. Iamandi, A. C. Mavrocordat.
- Agalele: Ștefan Silion, N. Pisotzki, D. Ștefano, N. Miculescu, N. Burchi, D. Grigoriu, Ioan Donici, Bucșănescu.
- Spătarii: Mihail Cantacuzino, G. Sion, D. Melegghi, A. Vuluți, C. Tulbure.
- Banul, A. Cerne.
- Comisul N. Proca.
- Paharnicul C. Sion.
- Domnii: A. Russo, C. Silion, A. Millo, I. Georgescu, etc.

A doua manifestare pentru Unire a fost a Generalului Nicolae Golescu, Membru al Guvernului provizoriu și al Locotenenței Domnești din 1848:—Memoriul adresat în Martie 1856 Impăratului Napoleon III.

«Inaltele funcțiuni ce am avut onoarea a ocupa ani îndelungați, înainte de 1848, în guvernul și armata Valahiei, fericirea de a fi fost în 1848 membru al Guvernului provizor al Valahiei și apoi membru al Locotenenței Domnești, recunoscută de Inalta Poartă și de marile Puteri, pozițiunea mea actuală mai cu seamă ca exilat din țara mea, Principatele Dunărene, la cererea imperioasă a Rusiei, și stima cu care mă onorează compatrioții mei, de sigur nu pentru serviciile aduse patriei, ci pentru lealitatea stăruințelor mele constante, mi-ar permite poate să mă cred dator și să am dreptul a vorbi în numele țerii mele. Dar este oare nevoie să-și prezinte cineva titlurile, când vine să ceară dreptate pentru țara sa, acelaia care ține astăzi în mână destinele Europei?»

«Da, în numele țerii mele îndrăznesc să ieau pana pentru a supune prea plecat Maiestății Voastre Imperiale o scurtă expunere a dorințelor noastre ale tuturor Românilor și pericolele de cari suntem amenințați.

«La începutul războiului prezent, compatrioții mei și cu mine, credeam că Provedința anume l-a provocat, pentru a face să obțină dreptate, pentru a face să ocupe locul la care aspiră printre națiunile civilizate ale Europei, acest popor românesc din Principatele Dunărene, care aproape uitat de frații săi din Apus, singur în mijlocul atâtor popoare dușmane, a știut să păstreze pozițiunea periculoasă ce i s'a încredințat, timp de aproape două mii de ani; care a avut forța și înțelepciunea de a trată, cu armele în mâni, cu Baiazid I și Mahomed II, și de a le inspira respectarea independenței și a suveranității sale, într'o epocă când dela Constantinopole până la Viena, popoare și principii își plecau cu toții capul sub iataganul otoman. Poporul român a putut rezistă la toate năvălirile barbarilor asiatici din evul mediu și întreprinderilor nenumărate ale acestor barbari moderni ai imperiului Țarilor, a căror îndrăzneală și viclenie a alarmat întreagă Europa. Dacă n'a avut putința de a învinge totdeauna barbarii și de a le opri înaintarea spre Apus, le-a dat în schimb tuturor primul botez al civilizațiunii; și cei ce vizitează Orientul pot recunoaște cu ușurință, că în domeniul moral și intelectual el este și astăzi magistrul acestei lumi. Imaginea României se reflectează în tot ceea ce strălucește în mijlocul acestei societăți semibarbare, după cum în Apus marea și frumoasa imagine a Franciei Voastre se reflectează în toate minunile civilizațiunii moderne.

«Repet că am sperat mult dela prezentul războiu și, cu toate decepțiunile ce am îndurat până astăzi, sperăm încă că nu va fi fără roade pentru țara

noastră; căci el a fost declarat Rusiei cu ocazia năvălirii în Principate, fiindcă dintre toate țerile Europei, ele au suferit mai mult din cauza triplei ocupațiuni rusești, turcești și austriacești, și fiindcă, mulțumită lui Dumnezeu, ultimul cuvânt al acestei mari crize n'a fost rostit încă, și că Românii nu pot despera de un războiu condus de Franția.

«Da, până acum decepțiunile noastre au fost mari. Nu numai ni s'a refuzat onoarea de a lua parte și noi, după dreptul și datoria noastră, la acest războiu sfânt, care ar fi trebuit să fie prin excelență al nostru, după cum am cerut cu stăruință și la care am fi putut și am putea încă lua parte într'un mod foarte eficace; căci independent de simțimintele de cari suntem însuflețiți, mi-ar fi ușor să demonstrez cu cifre, că Principatele pot strânge în câteva săptămâni o sută de mii de luptători exercitați la mânăuirea armelor și că au destule resurse pentru a face față la toate cheltuelile întreținerii lor. Nu numai nu s'a permis Românilor să se înarmeze și să lupte alături cu Turcii și cu puternicele armate ale M. V., dar le-a fost chiar oprit de a-și manifesta în mod liber dorințele, voința lor, așa că Europa începe să se îndoească de simțimintele lor și de forța lor, și acest războiu, care părea a putea fi o pagină de glorie, amenință să devină o pată pentru istoria noastră.

«Inacțiunea și mutismul la care am fost condamnați sunt poate un rău ireparabil și cu toate acestea nu ne putem împiedica de a recunoaște că trebuia să fie; căci astfel au fost lucrurile așezate, afară de Românii cari n'aveau libertatea de a vedea și afară poate de Turcia, care nu știa, sau mai bine zis nu putea să vadă. Anglia și Franția, singurele cari puteau să ne înțeleagă și puteau voi ceea ce voiam noi, din nenorocire erau departe de noi. Retragerea Rușilor din Principate a transferat teatrul războiului în altă parte, și a fost purtat cu îndârjire în Crimeea, unde Anglia și Franția erau absorbite, concentrate departe de noi. Pentru un moment, aproape ne pierduse din vedere, și ne-au lăsat cu totul la discreția Austriei, care a ocupat Principatele. Pentru a reveni la ocuparea Principatelor de Austriaci, voi observă că de când trupele austriace au ocupat Principatele, Turcii, cum am spus, se simțiră mai puțin capabili decât ori când de a întreprinde sau de a tolera ceva ce putea să nu placă acestei puteri. Un singur exemplu va dovedi această afirmare: Manifestul Turcilor la intrarea lor în Valahia, proclamă o uitare completă a trecutului și prin urmare o amnistie generală pentru toți cei compromiși politicește; cu toate acestea patrioților români, pe cari Rusia a forțat Turcia să-i depărteze din Valahia pentru puternica lor protestare în 1848 în contra protectoratului rusesc, nu le-a fost permis să se reîntoarcă în patria lor; iar agenții devotați Rusiei, cari înrolau în public voluntari pe seama ei și cari au fugit din țară la sosirea Turcilor, au putut să se întoarcă, să-și reocupe chiar posturile ce le ocupase în

timpul Rușilor și să continue propaganda lor în favoarea Rusiei, ca și în trecut.

«Așa a voit Austria, și ea are motivele sale de a voi în toate afacerile din Principate statul quo ante bellum : ea ține sau cel puțin speră să înlocuească aci pe Ruși și să le formeze încetul cu încetul după placul ei. Tot ea a împiedicat ca influința anglo-franceză să ajungă la noi. E cert că dacă s'ar fi îngăduit simțământului public să se manifesteze liber în Moldo-Valahia, ar fi fost de ajuns o singură zi pentru ca această influință, de care cu drept cuvânt Austria se teme, să se arate pretutindeni și să compromită pentru totdeauna proiecte atât de mult desmierdate.

«Cei câțiva boieri bătrâni, cei mai mulți de origine fanariotă, cari continuă a administra, sau mai bine zis a exploata Valahia și Moldova, obiceiuiți să trăească din sudoarea țăranilor și a se îmbogăți cu prețul onoarei și a independenței țerii, se tem nu mai puțin decât Austria de amestecul Angliei și al Franciei în afacerile Principatelor.

«Făcând deci urări pentru succesul armatelor rusești, ei sunt cu totul devotați guvernului austriac, care le dă ajutor și protecție și le promite să-i întrebuițeze, ca și guvernul rusesc, la robirea țerii. Cu toate acestea temându-se ca Franția și Anglia să n'aibă și ele parte la ceea ce se va face pentru reorganizarea Moldo-Valahiei, ei trimit la Londra, la Paris și la Constantinopole agenți învestiți cu scrisori de recomandare și cu sume mari de bani, cu misiunea de a convinge fiecare guvern în particular, că boierii sunt exclusiv devotați politicei lui și că au fost calomniate de către cei ce au zis că sunt partizani ai Rusiei sau ai Austriei. Ei speră în acest chip, că orice se va întâmpla, ei vor perpetua în mâna lor administrația Principatelor și vor izbuti a se numi Domni candidații lor. E de crezut că manoperele lor nu vor izbuti și că nu se vor alege decât cu cheltuelile lor ; dar nu este mai puțin regretabil, că oameni cari în țară și ca reprezentanți ai dorințelor și intereselor Românilor, pentru a nu zice mai mult, se bucură de o considerațiune foarte mică, că acești comi-voiajori ai boierilor să fie primiți de ambasadorii și miniștrii Turciei, Angliei și Franciei.

«Pentru a-și asigura mai bine atotputernicia lor în viitor, ei s'au unit, și-au pus la olaltă pungile și stăruințele lor, pentru a face să fie numit Domn al Valahiei sau al celor două Principate, în caz când aceste vor fi unite, unul din membrii familiei Ghica, pe care l-au ales în vederea marilor șanse de reușită ce le prezintă candidatura sa, căci el este de asemenea foarte mult sprijinit de reprezentantul Mării Britanii la Constantinopole. Trebuie să mărturisesc, că speranțele lor par destul de întemeiate, căci candidatul lor se află în special favorizat în acest moment : el dispune de sume considerabile și de toate mijloacele de acțiune ce partizanii săi i-au pus la dispoziție.

Austria văzând că este susținut de boieri, n'are nici un interes de a-i opune un alt candidat; dimpotrivă sprijinindu-l, ea crede că va găsi într'însul un instrument ascultător pentru planurile ei. Ambasadorul britanic sau pentru motive analoage celor ale Austriei, pentru a contrabalansa influința franceză în Principate și în speranța de a crea aci un partid englezesc în guvern și printre boieri, sau pentru considerațiuni cu totul meschine, cu totul personale — căci se cunoaște pretenția Lordului Redcliffe de a face să triumfeze în toate lucrurile voința sa la Constantinopole —, a luat în mod fățiș partea candidatului Ghiculeștilor, și e de temut că alianța ce leagă pe Exconsulul Franciei în Principate de familia Ghica, să nu fi slăbit cu această ocazie perspicacitatea obicinuită a guvernelor. Căci Domnii actuali, pe cari se încearcă atât de mult să-i răstoarne, nu pot avea altă vină în ochii lor, decât aceea de a nu voi să se retragă și să-și cedeze locurile altora. Și pentru astfel de motive, pentru a avea mai multe șanse de reușită candidații lor, ei nu voesc Unirea celor două Principate.

«Poate că Românii fac rău, de se preocupă atât de mult de cestiuni așa numite de persoane; cu toate acestea dacă guvernul M. V. nu va acorda de pe acum un sprijin eficace dorințelor lor drepte, mai târziu s'ar putea găsi o candidatură vrășmașă intereselor lor, atât de bine stabilită la Constantinopole, încât însăș Franciei i-ar fi greu să o înlătore, chiar de ar voi. Și valoarea personală, simțimântul și caracterul șefului unui stat sunt totdeauna garanția cea mai sigură pentru fericirea popoarelor, mai ales într'o țară ca Moldo-Valahia, unde totul este de creat și unde Domnul trebuie să fie în adevăr mare, pentru a putea rezista vicleniilor și intimidărilor puterilor vecine.

«La începutul acestei scrisori am rugat pe M. V. să-mi acorde permisiunea de a-i supune o expunere repede a dorințelor Românilor. Ceeace doresc cu toții, ceea ce îndrăznesc a vă cere, este Unirea celor două Principate și instituțiuni potrivite pentru a înlesni libera dezvoltare a tuturor forțelor morale și materiale ale țării lor. Dar ceea ce ar covârși dorințele lor ar fi crearea unui stat cu totul independent și suveran, restituindu-li-se, dacă mersul războiului va permite, Basarabia, care este încă cu totul românească și care n'a fost deslipită de Moldova în 1812 decât prin surprindere și trădare. România udată de marele fluviu al Dunărei, și răzimată pe Carpați, cu teritoriul ei întins și bogat, cu cele șase milioane de locuitori toți omogeni, va forma în Europa unul dintre primele state de a doua mână, în stare a avea în orice timp sub arme o sută de mii de oameni și a face să i se respecte prin urmare teritoriul. Această țară ar încetă atunci de a mai fi un obiect de poftă pentru Rusia, Austria și Turcia, o arenă care le invită fără încetare la luptă, și ar deveni, dacă mă pot exprima astfel, un fel de tampon, care ar face pe viitor imposibile ciocnirile violente între cele trei împărății. Noul stat

n'ar fi atât de formidabil ca să turbure într'un chip oarecare liniștea marilor Puteri, vecinele sale, de vreme ce locuitorii, cu admirabilele facultăți cu cari sunt înzestrați și încunjuțați cum sunt de vreo 7—8 milioane de Români din Austria, Rusia, Turcia și Serbia, ar putea să-și împlinească cu mai multă eficacitate misiunea lor civilizatoare în Orient, inițiind popoarele ce-i încunjoară în toate minunile societății occidentale și dându-le drept pildă binefacerea civilizațiunii.

«Atunci unul dintre membrii augustei și eroicei familii a M. V. poate nu va disprețui să se pună în fruntea Românilor. Un prinț francez va fi considerat de noi ca un prinț din propria noastră națiune, iar prestigiul și numele de Napoleon va face din suveranul nostru un adevărat obiect de adorațiune pentru toți supușii săi. România va fi pentru Franca o forță și o glorie. Veți avea acolo mai mult decât o colonie, decât o cetate întărită. Franca își va găsi acolo sufletul său. Ea n'are nevoie să ne cucerească; noi o invităm, noi ne deschidem brațele înaintea ei; să vină să se recunoască în noi.

«Sângele ce curge în vinele fiilor Franceiei curge și în vinele fiilor României, căci originile romane și celtice ale Francezilor și Românilor fac din ei unul și acelaș popor. Franca în mărirea sa ne-a uitat multă vreme, dar noi n'am pierdut-o niciodată din vedere, noi am iubit-o totdeauna, noi am dorit-o totdeauna, noi ne-am simțit totdeauna trăind într'însa; necazurile și bucuriile ei au fost totdeauna și ale noastre. Totdeauna când puternica sa voce umplea lumea, noi ne simțiam mândri, ca și cum am fi auzit răsunând propria noastră voce. Da, vocea noastră nu răsună în afară, ea nu avea un ecou; dar în fundul inimilor noastre avea totdeauna acelaș accent, aceeaș forță.

«Chiar dacă Franca nu ne-ar întrebă, nu ne-ar ascultă, și ne-ar părăsi cu totul în această criză mare, din care ea are puțința să facă să iasă purpura sau giulgiul pentru România, noi nu o vom iubi mai puțin, noi nu ne vom sili mai puțin să mergem pe urmele ei. Dar vai, cât timp încă speranțele noastre vor fi deșecate și sforțările noastre sterile?

«De sigur că starea anormală și violentă în care se găesc astăzi Principatele nu poate dăinui. Care va fi însă noua situație ce li se pregătește?

«Printre proiectele prezintate în timpul acestui războiu pentru reconstituirea Valahiei și Moldovei este unul, se pare, care face din cele două Principate un vice-regat turec, ca cel al Egiptului, adică un mare pašalac. Fără a vorbi de drepturile lor, lucrul pare foarte exorbitant; căci superioritatea stării sociale a Principatelor asupra celei din Turcia este atât de mare, că ar fi să se insulte oricare diplomație, dacă s'ar bănuși că unul singur dintre membrii ei s'a putut gândi serios să le subordoneze mai mult Turciei, să facă din

ele un fel de pașalâc. S'a mai zis, în vederea unei schimbări a hărții Europei, că Principatele vor fi date Austriei, pentru a o despăgubi de anumite ținuturi ce s'ar desface din imperiul ei. Mai întâiu aceasta ar fi o mare nenorocire pentru Români și un foarte rău serviciu făcut Austriei, atât de mult este urgisită în Principate. Pe urmă, s'ar putea oare repara o nedreptate printr'o alta și mai mare? Căci dacă robirea Poloniei făcută în secolul trecut de Curțile din Nord este un lucru oribil; cu cât mai mare ar fi oroarea dacă o astfel de crimă ar putea fi comisă în zilele noastre, și aceasta de Anglia unită cu Franția? Cestiunea Principatelor, chiar dacă n'are renumele altor cestiuni europene, are folosul de a nu fi complicată cu alte dificultăți. Ea e foarte simplă și momentul este prea potrivit, pentru a nu o rezolvi imediat și fără întârziere: căci Principatele își aparțin lor înșile. Nu trebuie decât să li se recunoască deplina suveranitate și aceasta se poate face fără a se vătăma interesele nici unei puteri, Moldo-Valahia fiind cu totul dispusă a despăgubi Poarta de tributul anual ce-i plătește, deși suzeranitatea lor nominală costă pe Sultan, în realitate, mult mai mult decât îi aduce acest tribut și dreptul lor.

«Cu toate svonurile acestea, mai mult sau mai puțin alarmante, asupra destinelor lor viitoare, Românii au încredere și așteaptă zile mai bune; căci o legendă veche le spune, că atunci când oamenii cu pantaloni roși, Francezii, vor apărea pe malurile Dunărei, oara libertății lor va suna; și ei au văzut pe acești oameni....

«Oare legenda va minți? Salvatorii au apărut pe malurile Dunărei și vor fi neputincioși?... Nu, noi știm că M. V. puteți totul și că ceea ce trebuie să voiți—veți voi, căci națiunea al cărui șef sunteți se chiamă Franția și numele Vostru este Napoleon».

*

Moldovenii au luat însă inițiativa de a strânge într'un mănunchiu puternic pe toți bărbații meniți a fi conducătorii națiunii prin pozițiunea, cultura, cunoștințele și patriotismul lor. Astfel s'a organizat în Iași la începutul lunii Iunie *Comitetul Unirei* pentru a întreprinde o acțiune energetică în toate județele țerii.

Deciziunea pentru înființarea Comitetului Unirei, din 25 Maiu (6 Iunie):

«Anul 1856, Maiu 25. În apropierea sosirii Comisarilor pentru a se informa de dorințele și nevoile țerii, după rostirea Tratatului de Paris din 30 Martie, jos iscăliții pătrunși de necesitatea ca Moldovenii să se înțeleagă în acest moment despre adevăratele lor dorințe și nevoi, s'au întrunit astăzi

și au adoptat, ca expresie a aspirațiilor lor și ca mijloc de a le realiza, deodată următoarele:

«Punctul I.

«Art. I. Unirea Principatelor sub un Prinț străin, dintr'o familie domnitoare în Europa, afară de dinastiile staturilor megieșite.

«Art. II. Statornicirea unei Capitale nouă în mijlocul ămbelor țeri.

«Punctul II.

«Spre răspândirea principiilor adoptate în punctul I, se hotărăște a se sluji: — 1° de presă, atât prin foile periodice cât și prin broșuri sau foi izolate; — 2° de delegați trimiși în districte; — 3° de adunări convocate în Capitală de către această societate a Unirei și în districte de către delegații săi.

«Societatea în Capitală și delegații în districte vor aduna cât mai multe iscălituri în favoarea principiilor cuprinse în punctul I.

«Punctul III.

«În privirea viitorului guvern provizoriu, societatea dorește ca acesta să fie în conformitate cu glăsuirea Reglementului Organic; oricare altă combinație fiind în contra acestei legi și a vechilor drituri ale țerii.

«Punctul IV.

«În cât privește Divanurile cari urmează a fi convocate pentru a rosti dorințele și nevoile țerii în cestia reorganizării sale, societatea propune următoarele: — 1° Compunerea acestor Divanuri să se întemeieze pe alegere; — 2° Cestia alegerii fiind de o mare însemnătate și dela aceasta atârând tot viitorul țerii, societatea găsește de cuviință a se înțelege asupra modului electoral celui mai priincios, ca în caz când membrii ei ar fi consultați în acest obiect, să se poată rosti în conglăsuire.

«Spre acest sfârșit, societatea a numit din sânul ei o comisiune alcătuită din cinci membri, cari vor elabora un proiect asupra modului celui mai meritor de alegere, în conformitate atât cu vechile datini ale țerii cât și cu duhul articoloul 24 din Tratatul de Paris. Comisia se va compune de d-nii Vornicul Constantin Hurmuzachi, Colonelul Mihail Kogălniceanu, Vornicul Dimitrie Rallet, Vornicul Constantin Rolla și Beizadê Niculae Șuțu și va înfașă acest proiect la întrunirea viitoare a societății.

«Punctul V.

«Interesul întrunirii cerând neapărat a intra în relație cu Români din Valahia, societatea a hotărât ca în acest scop să trimeată din sânul ei Deputați, și pentru acum deodată ea însărcinează pe d. Postelnicul V. Alecsandri, carele a și primit această misie.

«Mădulările de față ale societății găsesc de cuviință ca în seansa viitoare să se aleagă un Comitet diriguitor precum și Secretarii societății. Iar întrunirea viitoare va fi în 30 a curentei la Logofătul Ștefan Catargiu».

(Subscriși:) St. Catargiu; P. Mavrogheni; Const. Ghika; Iancu Ghika; Alex. Ghika; C. Hurmuzaki; M. Kogălniceanu; D. Rallet; C. Negre; A. Panu; V. Alecsandri; N. Șuțu; C. Rolla; Lățescu; Leon Ghika; Al. Catargiu; Pisoski.

Actul înființării Societății «Unirea» din 25 Maiu (6 Iunie), Socola lângă Iași:

«Anul 1856, luna Maiu 25 zile. În apropierea sosirii Comisarilor pentru a se informă de dorințele și nevoile țerii după rostirea Tratatului de Paris din 30 Martie, iscăliții pătrunși de necesitatea ca Moldovenii să se înțeleagă în acest moment despre adevăratele lor dorințe și nevoi, s'au întrunit azi și au adoptat, ca expresia aspirațiilor lor și ca mijloc de a le realiza, deodată următoarele:

«Punctul I. Art. 1°. Unirea Principatelor sub un Prinț străin, dintr'o familie domnitoare în Europa, afară de dinastiile Staturilor megieșite. Art. 2°. Statornicirea unei Capitale nouă în mijlocul țerii.

«Punctul II. Spre răspândirea principiilor adoptate în punctul I, se hotărăște a se sluji:—1°. De presă, atât prin foile periodice, cât și prin broșuri, sau foi izolate; 2°. De delegați trimiși prin districte;—3°. De adunări convocate, în Capitală, de Societatea aceasta a Unirei, și în districte, de către delegații săi. Societatea, în Capitală, și delegații, în districte, se vor sili a adună cât mai multe iscălituri în favoarea principiilor cuprinse în punctul I.

«Punctul III. În privirea viitorului guvern provizoriu, Societatea dorește ca acesta să fie în conformitate cu glăsuirea Regulamentului Organic; oricare altă combinație fiind în contra acestei legi și a vechilor drituri ale țerii.

«Punctul IV. În cât privește Divanurile cari urmează a fi convocate pentru a rosti dorințele și nevoile țerii în cestia reorganizării sale, Societatea propune următoarele:—1) Compunerea acestor Divanuri să se întemeieze pe alegere; — 2) Cestia alegerii fiind de o mare însemnătate, dela aceasta atârnând tot viitorul țerii, Societatea găsește de cuviință a se înțelege asupra modului electoral celui mai priincios și, în caz când membrii ar fi consultați în acest obiect, să se poată rosti în conglăsuire.

«Spre acest sfârșit, Societatea numește din sânul ei o comisie, alcătuită de cinci membri, cari vor elabora un proiect asupra modului celui mai nimerit de alegere, în conformitate cu vechile datine ale țerii, cât și cu art. 24 din Tratatul de Paris. Comisia se va compune din d-nii: Vornicul Costantin Hurmuzache, Colonelul M. Kogălniceanu, Vornicul Costantin Rolla, Vornicul D. Rallet și Beizadea N. Șuțu și va înfățișa acest proiect la întrunirea viitoare a Societății.

«Punctul V. Interesul întrunirii cerând neapărat a intra în relație cu Românii din Valahia, Societatea a hotărât ca, în acest scop, să trimeată din sânul ei delegați și, pentru acum deodată, ea însărcinează pe d-lui Postelnicul Vasile Alecsandri, care a și primit această misie. Mădularile de față ale Societății găsesc de cuviință ca, în seanța viitoare, care trebuie a fi mai numeroasă, să se aleagă un Comitet diriguitor, precum și secretarii Societății. Iar întrunirea viitoare va fi la 30 ale curenteii, în casele d-sale Spătarului Mihalache Cantacuzin Pășcanu».

(Subscriși: Ștefan Catargiu, N. Suțu, C. Negri, D. Ralet, Alecu Cantacuzin, P. Mavrogheni, A. Panu, C. Hurmuzaki, I. A. Cantacuzin, V. Alecsandri, N. Catargiu, A. Catargiu, M. Chrissoverghi, N. Docan, I. N. Cantacuzin, A. C. Mavrocordat, L. Ghica, Dr. Steege, N. Pisoschi.

Cu ocazia înființării Societății «Unirea» în viaa dela Socola a Domnului Petru Mavrogheni, Vasile Alecsandri a scris următoarea improvizație :

25 Maiu 1856.

Sub acest măreț castan
Noi jurăm toți în frăție,
Ca de azi să nu mai fie
Nici Valah, nici Moldovan;

Ca să fim numai Români,
Intr'un gând, într'o Unire,
Să ne dăm mână cu mână
Pentru-a țerii fericire.

Actul Organizării definitive a Comitetului Unirei din Iași poartă data de 11 Iunie 1856:

«Jurnal.

«Anul 1856, Maiu 30 zile. În apropierea sosirii Comisarilor pentru a se informa de dorințele și nevoile țerii, după rostirea Tratatului de Paris din 30 Martie, jos iscăliții, pătrunși de necesitatea ca Moldovenii să se înțe-

leagă în acest moment despre adevăratele lor dorințe și nevoi, s'au întrunit astăzi și au adoptat, ca expresiile aspirațiilor lor și ca mijloc de a le realiza deodată următoarele:

«*Punctul I.*

«Art. 1. Unirea Principatelor sub un Prinț străin, mai ales de o rassă latină, dintre familiile domnitoare în Europa, afară de dinastiile staturilor megieșite.

«Art. 2. Statornicirea unei Capitale nouă în mijlocul ămbelor țeri.

«*Punctul II.*

«Spre răspândirea principiilor adoptate în punctul întâiu, se hotărăște a se sluji:

«Art. 1. De presă, atât prin foile periodice cât și prin broșuri sau foi izolate,

«Art. 2. De delegați trimiși în districte,

«Art. 3. De adunări convocate în Capitală de către societatea aceasta a Unirei și în districte de către delegații săi.

«*Punctul III.*

«Mădularele de față ale societății găsesc de cuviință, ca lucrările ei să se încredințeze unui Comitet diriguitor, precum și secretarilor societății, cari vor lucra întru îndeplinirea principiilor expuse mai sus.»

*

Acțiunea Guvernului francez a fost îndreptată la Constantinopole mai ales pentru a sfătui și a convinge guvernul Turciei, că Unirea Principatelor nu numai nu poate constitui un pericol pentru Imperiul Otoman, dar din contră va aduce foloase Turciei și Europei.

Trei comunicări confidențiale ale d-lui Thouvenel, ambasadorul Franciei la Constantinopole, dovedesc aceasta în mod necontestabil.

În 11 Martie 1856, d-l Thouvenel a dat lui Faud Pașa următorul Memoriu asupra vederilor Franciei în cestiunea viitoare organizări a Moldovei și a Valahiei:

Memoriul dat de d-l Thouvenel lui Fuad Pașa la Constantinopole în 11 Martie 1856:

«În momentul când e vorba să se consfințească printr'un Tratat de pace rezultatele războiului, Guvernul Imperial ține să facă cunoscut Porții, cu cea mai deplină sinceritate, părerea sa bine cugetată și socotită asupra unuia

din punctele supuse actualmente desbaterilor Congresului, și care privește viitoarea organizare a Moldovei și Valahiei.

«Dacă se aruncă o privire asupra istoriei relațiilor dintre Rusia și Turcia, este ușor de stabilit că Principatele, din cauza separațiunii lor și a regimului ce a rezultat, n'au încetat a servi, într'un anumit chip, ca trecătoare pentru atacurile îndreptate de Rusia în contra Turciei. Valahia și Moldova, așa cum sunt constituite, nu numai că n'au format o barieră teritorială, dar dorințele și simpatiile țărilor alăturându-se într'o perioadă îndelungată de timp, la trădarea Hospodarilor, au înlesnit în războaiele anterioare înaintarea dușmanului până la Dunăre. Cu ocazia ultimei invaziuni este, drept că aceste sentimente nu s'au manifestat; regimul protectoratului deschisese ochii Valahilor și Moldovenilor; dar în schimb acest regim i-a enervat întru atâta, încât au suferit, fără nici o rezistență, invaziunea unei armate străine în țara lor. Acest șir de evenimente dezaastroase, care e de ajuns să le amintim, atrag după sine învățături, cari ar fi regretabil să fie pierdute pentru Inalta Poartă, de vreme ce dacă ea ar ține seamă de ele, ar trage un profit învederat pentru viitor.

«În rezumat ce a câștigat Turcia din vechea stare de lucruri? Foarte puțini bani și multe încurcături. Nu ar însemna deci a i se da un sfat bun, întorcându-i privirile dela orice proiect, care ar produce în curând roade tot atât de sterile și de amare? Convingerea Guvernului Imperial este în această privință stabilită și e de nevoie ca motivele cari au format-o să pătrundă și în spiritul Inaltei Porți, aliata sa.

«Nu este cestiunea de a se atinge întru nimic drepturile M. S. Sultanului. Acest drept constă într'o Suzeranitate pe care nimeni nu o contestă; el este consfințit printr'un tribut care nu e vorba să fie desființat. Dar în afară de cestiunea de drept există o cestiune de fapt, adică organizarea interioară a Principatelor, care conform privilegiilor lor trebuie să fie complet independentă și scutită de orice ingerință. Din acest punct de vedere, care poate fi unicul interes al Porții, dacă nu acela, ca organizarea Moldovei și Valahiei să fie combinată în așa fel, încât Principatele vasale și Puterea suzerană să găsească în această organizare cel mai mare folos posibil? Orice altă bază de apreciere ar fi falsă. Dacă cugetăm mai departe în această ordine de idei, soluțiunea devine ușoară și cu atât mai simplă, cu cât Inalta Poartă, pentru a se arăta dibace, n'are decât să fie generoasă.

«Să examinăm în câteva cuvinte interesele cari sunt în cauză în această discuție, și se va vedea că ele se confundă.

«Din momentul în care Inalta Poartă nu se va mai gândi să administreze ea însăși Principatele și să le micșoreze privilegiile de cari s'au bucurat, s'ar suprima în Principate influința Rusiei. Atunci privirile Turciei

vor fi îndreptate, ca să se formeze dincolo de Dunăre un stat cu legături strânse cu Turcia și trebuincioase ei, care să-i servească ca barieră morală și materială și care să fie destul de puternic pentru a face să i se respecte teritoriul său, destul de mulțumit de condițiunile existenței sale pentru a respinge influințele străine. Dar două provincii separate, supuse fiecare unei autorități deosebite, oferă ele materialicește un dig capabil de a rezista primei lovituri? Experiențe repețite și dureroase au dovedit contrarul, și cu toate acestea nu se poate tăgădui, că dacă slăbiciunea puterilor existente din Iași și București a favorizat invaziunile, aceste invaziuni s'au făcut mai ușor și din cauza descurajării unei națiuni despărțite în două, deși obiceiurile, originea, limba și religiunea ei poartă pecetea unității. Care națiune a așteptat totdeauna dela evenimente un remediu pentru suferințele ei, o satisfacție pentru speranțele ei?

«Ar fi logic, ar fi cuminte a se lăsa să dăinuească aceeași slăbiciune și aceeași situație interioară grea și prin urmare și aceleași pericole externe?

«Oare lecțiunile trecutului nu indică dimpotrivă, că Turcia, pentru a se întări ea însăși la Nord și pentru a stabili un fel de soluțiune de continuitate între ea și Puterea a cărei vecinătate imediată a amenințat-o așa de des, trebuie să întărească existența politică a Principatelor, să creeze Valahiei și Moldovei interese proprii pentru a le crea în același timp și datorii, dintre cari cea dintâi va fi apărarea energică a acestui teritoriu, unde dușmanul până acum n'a avut decât să se arate pentru a deveni imediat stăpân, și care va acoperi de acum înainte, sub garanția Europei întregi, provinciile cele mai expuse ale Imperiului Otoman? In acest caz, cu un cuvânt, Principatele nu vor mai fi grănarul de aprovizionare totdeauna deschis pentru o armată care năvălește, ci vor forma un bulevard în contra străinului.

«Ce obiecțiuni ar putea face Inalta Poartă pentru a nu susține în Conferințe combinațiunea recomandată de Guvernul Imperial?

«Suzeranitatea este salvată, tributul mântinit, ba chiar poate fi mărit; deci bazele raporturilor Valahiei și Moldovei cu Turcia vor exista în deplinătatea lor; să așezează numai pe aceste baze o clădire mai solidă, mai potrivită cu destinațiunea ei. Se va pretinde că Principatele odată unite, vor avea mai târziu, ca regatul Greciei, aspirațiuni contrarii păcii imperiului? Aceasta ar însemna să se compare situații cari n'au nici o analogie. Rassa moldo-valahă nu se întinde dincolo de Dunăre. Acest fluviu mare este linia ei de frontieră. Acest popor își are locuința sa într'un spațiu cercumscris, și se mai deosebește de celelalte populațiuni supuse Porții prin limba și originea sa. Mai mult, Românii sunt un popor izolat în mijlocul Slavilor și legătura ce ar uni-o cu Turcia, va fi, pentru a zice așa, cea mai bună garanție a naționalității sale.

«Alte Puteri își închipuiesc poate, la prima vedere, că Unirea celor două Principate într'un singur stat vasal M. S. Sultanului, ar fi de natură a-i atinge interesele. Avem din contră temeuri să credem, că o examinare deplină a cestiunii va modifica această părere. Opera care e vorba să se îndeplinească este pentru toată lumea o operă serioasă și de bună credință. Este interesul tuturor ca Valahia și Moldova să primească în sfârșit o organizare, care să nu permită a se mai pune în discuțiune soarta acestor Principate, atât de importante din trei puncte de vedere: geografic, politic și comercial; ca să existe la nordul Imperiului Otoman o țară unită în mod indisolubil cu destinele lui și favorizându-le, la adăpostul oricăror poște și sustrasă combinațiilor de a-și face un viitor, cărora le-ar putea da naștere situațiunea ei, dacă ar rămânea precară.

«Guvernul Imperial este decis, din partea sa, să desvolte aceste considerațiuni în Congresul deschis la Paris și i-ar părea rău să constate că Inalta Poartă ezită a investi plenipotențiariei ei cu instrucțiuni, cari să le permită a pune în evidență, cu toată autoritatea cuvântului lor, meritele soluțiunii dela punctul întâiu, după principiile ce le-am expus și de a combate, împreună cu plenipotențiariei Franciei, părerile contrarii. Simțimintele M. S. Impăratului față de Turcia sunt de ajuns cunoscute, dovezile pe cari le-a dat destul de evidente, pentru a nu fi nici o îndoială, că sfatul ce-l dă este inspirat de o convingere sinceră, precum și de înțelegerea marilor interese, pentru apărarea cărora Franția și-a vărsat sângele. Impăratul în calitate de amic și aliat, cere Inaltei Porți și M. S. Sultanului însuș, a se alătura părerilor sale și a susține un sistem, care asigurând pentru totdeauna siguranța Imperiului Otoman la granița lui principală, va da și Europei Occidentale garanțiile la cari are dreptul, în contra reîntoarcerii complicațiunilor cari au turburat pacea.»

În 15 Martie, Thouvenel trimite Comitelui Walewski raportul următor asupra dificultăților ce a presimțit că cestiunea Unirii va întâmpina la Poartă și la Ambasadorul Angliei Lordul Stratford:

«Diferitele depeși telegrafice ce am transmis zilele acestea E. V. ca răspuns la cele ce mi-ți făcut onoarea a-mi adresa, v'au făcut să presimțiți toate dificultățile ce le întâmpină cestiunea Unirii celor două Principate Dunărene. Imi rămâne să vă expun demersurile mele în total.

«Aceste demersuri au început, natural, prin vizita ce am făcut Lordului Stratford. Am adus la cunoștința d-lui ambasador al Angliei natura instrucțiunilor mele și l-am întrebat dacă e în măsură să-mi sprijinească eforturile. Colegul meu mi-a răspuns, că în adevăr a primit în ajun o depeșă telegrafică a Lordului Clarendon, dar că nu-și amintește cuprinsul ei. Găsind

depeșa i-a dat o lectură foarte repede și am remarcat că cuvântul «Unirii» nu era pronunțat, dar rezultă oarecum din înțelesul frazelor. De altfel depeșa nu făcea decât a invita Poarta să dea lui Ali Pașa deplinele puteri necesare ca să discute toate propunerile. Nu se specifică că Anglia preferă o soluțiune alteia. Am declarat Lordului Stratford ca ordinele E. V. erau prea lămurite și prea precise pentru a-mi lăsa vreo îndoeală despre datoriile mele și că voiu lucra în consecință. D-l Ambasador al Angliei mi-a răspuns că va trimite în cursul zilei pe întâiul său dragoman la Poartă, pentru ca să vorbească cu Fuad Pașa atât despre afacerile Principatelor, cât și despre menționarea Hatihumaiumului din Tratatul final. Intrând pe urmă în cestiune mi-a mărturisit foarte sincer, că nu consideră cestiunea în acelaș fel ca noi; că unirea Valahiei cu Moldova nu-i pare o combinațiune fericită, decât dacă granița noului stat ar merge îndărăt până la Nistru; că ar fi extrem de periculos să aibă Turcia la Nord, cum este la Sud, o țară configurată rău și care ar voi să se întindă pe contul ei; că Austria n'ar fi ușor de atras în partea noastră «și în scurt», a adăugat, «eu doresc să nu mi se ceară sfatul; așa spune ceea ce gândesc oricărui bărbat ar face apel la lealitatea mea, cu atât mai mult așa trebui să spun adevărul Sultanului».

«Era evident că nu aveam să sper nimic dela o convorbire mai lungă: M'am întors acasă și v'am trimis întâiul meu mesagiu telegrafic dela 10 Martie, dând ordin d-lui Schefer să se ducă la Poartă ca să înceapă discuția și să anunțe că voiu merge să o continuu. O depeșă a lui Aali Pașa pusese deja în mișcare spiritele și comunicarea primului meu dragoman i-a turburat de tot. După trei consilii consecutive, Fuad Pașa luptând cu impuțările foarte energice ce-i făceau mai mulți membri ai Divanului, a reușit totuș să câștige majoritatea pentru idea menționării Hatihumaiumului în Tratat. Abia terminată această luptă, a trebuit să înceapă alta cu mult mai serioasă și Fuad își mărturisiă neputința de a o duce bine la capăt. Reșid Pașa cu ajutorul altora ajunsese la palat; noi i-am deschis porțile. D-l Schefer încercă în zadar să înalțe curajul Ministrului de externe. El întâlni ieșind dela Poartă pe d-l Pisani, care-i spuse că venia să ceară în urma instrucțiunilor Lordului Stratford, ca Marele Vizir să fie autorizat să discute în Conferință pe baza Unirei Principatelor. Aceasta era mai mult decât îmi permitea să sper conversația mea de dimineață. În timpul zilei am primit mai multe persoane, cari mă anunțară că intrigile auzite în contra cabinetului deveniau tot mai violente, că opinia publică mișcată din cauza Hatihumaiumului și agitată din cauza svonorilor răspândite privitoare la pretențiunile ce se fac plenipotențiarilor Turci la Paris, se apropia în mod vădit de Reșid Pașa și de partizanii săi.

«Oricare avea să fie rezultatul demersurilor mele, am crezut că nu trebuie

să neglijez nimic pentru a le asigura succesul, pentru a da miniștrilor turci argumentele pe cari ei nu vor îndrăzni să nu le prezinte în consiliu; și cu un cuvânt, pentru a stabili că dacă Franța emitea o părere, făcea aceasta din considerațiuni serioase, inspirate de o înțelegere superioară a înseși cestiunii și de interesele Imperiului Otoman. M'am decis atunci să aștern pe hârtie ideile ce-mi propusesem a dezvoltă Caimacamului Marelui Vizir și Ministrului de externe. Am onoare a transmite alăturat E. V. o copie a acestei lucrări.

«A doua zi, 11 Martie, m'am dus la Poartă. Prima vizită am făcut-o lui Mehmet-Kibrisli Pașa, care-mi mărturisî, că oarecari vorbe pronunțate de Fuad Pașa ieri în Consiliu, cu privire la cestiunea de care i-am vorbit, au provocat o furtună violentă, și că i se părea absolut imposibil a împăcă spiritele. Aceasta cred că nu însemnează că Caimacamul ar fi în sufletul său cu totul opus Unirei Principatelor, dar curentul i se pare prea puternic pentru a încercă să-l întoarcă înapoi.

«Când am intrat la Fuad Pașa, d-l Baron de Prokesch îl părăsiă. Inter-nunciul s'a explicat cu el pe un ton supărat și hotărît, bazându-se pe interesul identic al Turciei și al Austriei. «Noi cunoaștem», mi-a zis Ministrul de externe, «toate serviciile pe cari Cabinetul din Viena le-a adus alianței; cu toate acestea nu punem aceste servicii în cumpănă cu acelea ce le-am primit dela Impăratul Napoleon și vă rog să credeți, că este foarte dureros pentru noi a nu putea dovedi M. Sale recunoștința noastră, făcând ceea ce dorește».

«M'am silit să demonstrez, că uneori se prezintă împrejurări solemne, în cari cea dintâi datorie a unui prieten sincer nu este de a măguli prejudeciile și slăbiciunile unui aliat, ci dimpotrivă de a-i da sfaturi bune, chiar cu rizicul de a jigni păreri nechibzuite, deși ele sunt predominitoare.

«Am zis lui Fuad Pașa:—«Sunt lucruri pe cari poate nu V'ar plăcea să le repetați înșivă și am scris mai dinainte ceea ce voiam să Vă spun. Vă dau prin urmare această hârtie, pe care am însemnat ideile mele. Nu este o notă, nu-i nici măcar un memoriu, cu un cuvânt nu e nimic oficial. Este un mijloc pentru ca E. V. să puteți aduce la cunoștința Sultanului și a Miniștrilor, nu numai modul de a vedea al guvernului meu, ci și acela al unui om, care este măgulit a fi reușit să vă inspire oarecare încredere».

«Atunci i-am cetit memoriul meu.

«Fuad Pașa mi-a mulțumit pentru cele comunicate și a adăugat că-i vor servi cel puțin pentru a dovedi, că noi punându-ne pe un punct de vedere care nu eră acel al Porții, am raționat inspirându-ne numai de ceea ce credem că este în interesul ei. «Voiu supune, mi-a zis Fuad, părerea E. V. colegilor mei și Sultanului; hotărîrea noastră încă nu-i luată; dar relațiunile

noastre de prietenie au fost până acum prea sincere, pentru a vă face promisiuni zadarnice. Noi ne cunoaștem situația; vom cedă unei constrângeri generale; nu vom putea fi însă convinși prin raționamente. Se poate felicita oare Europa Occidentală că ne-a forțat mâna în privința Greciei? Pericolul ce există la Sud, ni-l va creă la Nord. Unirea Principatelor însemnează urcarea pe tron a unui Prinț străin, însemnează Ereditatea; ca ultim termen însemnează Independența după un an, dacă nu imediat. Ceeace se va face în București, se va îndeplini și în Belgrad; noi vom fi amenințați în însăș inima Imperiului și desmembrarea Turciei va începe a doua zi după ce ați conjurat-o și v'ați câștigat recunoștința noastră! Rusia prin datine și prin religiune va stăpâni toate aceste state mici. Centrul vostru de influență este Constantinopole. Nu-l schimbați; este în interesul vostru ca și în al nostru».

«Afară de argumentul privitor la Serbia și care are tărie, cred că am combătut pe toate celelalte cari mi s'au opus. Am stabilit că între Regatul Greciei, a cărei înființare a tăiat în două rassa elenică și care este vecin cu provinciile turcești cele mai accesibile influenței sale, și Moldo-Valahia care cuprinde pe toți Românii supuși Porții și se află despărțită prin Dunăre de Bulgaria, unde trăește o altă rassă și se vorbește o altă limbă, o comparațiune nu este aci cu puțință. Am amintit că atunci când Rusia sub Ecaterina II s'a gândit la Unirea Principatelor, eră vorba de un apanagiu pentru un favorit al Țarinei, pentru prințul Potemkin, iar când s'a urmărit, în 1829, aceeaș idee, eră vorba să se realizeze Unirea în folosul unui Mare Duce, nu pentru a stabili o barieră, ci pentru a se desăvârși o încorporare deghizată.

«La dreptul vorbind, am adăugat, toate marile combinații politice ce s'au agitat de o jumătate de secol, s'au învărtit în jurul deposedării voastre de Provinciile Dunărene; depinde acum de voi să împiedecați pentru totdeauna reîntoarcerea acestor ipoteze și să creați în această parte sub influința voastră un dig solid și respectat. Nu cred să existe în Europa un bărbat de stat, care să nu vă țină de rău, că scăpați ocazia aceasta de a termina afacerea în condițiuni bune pentru voi. Imi vorbiți de consimțământul Rusiei și vedeți în acesta un argument în contra proiectului nostru. Și aci nu aveți dreptate și faceți un calcul greșit. Eu cred ca și voi, că Rusia are partizani la Iași și la București și voi le măriți numărul! Căci se va ști că în Conferințele din Paris, d-l de Brumow și Comitele Orloff au votat pentru Unirea Principatelor. Nu discut sinceritatea plenipotențiarilor ruși și dacă țineți, chiar o contest; dar atunci au fost îndemânatici și în zece ani, dacă nu mai curând, în locul unui stat format cu învoirea voastră și sub inspirațiunea Occidentului, veți aveă a face cu o țară turburată de pasiuni naționale, cari se va ști că sunt susținute de Rusia și contra cărora veți fi neputincioși, Ceeace zic de Rusia se potrivește și pentru Austria».

«Fuad Paşa este prea inteligent pentru a nu înţelege în fond dreptatea acestui raţionament; dar n'am câştigat nimic în contra împotrivirii sale de a rupe pe faţă cu prejudiţiile naţiunii sale şi ale suveranului său. Nu se re-signează cineva în Orient ca să piardă un lucru inutil pentru a câştiga mai cu siguranţă un lucru necesar. Aci oamenii se închină în faţa forţei materiale; se supun destinului; primesc faptele îndeplinite; niciodată nu înţeleg a-şi sacrifica amorul propriu; nu ascultă de bunul simţ şi consideraţiunile curat morale au puţină valoare.

«Plecând dela Fuad Paşa, l-am lăsat sub impresia neplăcerii ce o va cauza Impăratului rezistenţa nedibace, opusă unei combinaţiuni propuse de M. Sa prin prevederi, a cărora înţelepciune viitorul o va dovedi; şi m'am dus să văd pe Ahmet-Fethi Paşa, a cărui încredere şi prietenie mi-au fost adeseori foarte utile. După limbagiul ce mi-a ţinut A. S., am înţeles numai decât, că un demers direct la Sultan n'ar avea alt rezultat decât să ne sdruncine creditul, fără nici un folos pentru cestiunea specială încredinţată grijilor mele.

«Voiu aştepta deci, înainte de a merge la Palat, răspunsul E. V. la depeşile mele telegrafice.

«Primul dragoman al ambasadei s'a reîntors ieri la Poartă. Consiliul eră întrunit şi deşi hotărîrea lui nu eră încă oficială, nu prezintă nici o îndoială că Aali Paşa va fi invitat să se prezinte Impăratului şi să ceară M. S. Imperiale, în numele Sultanului, ca un serviciu personal şi ca o dovadă de prietenie, să renunţe la cestiunea Unirei Principatelor. Este de datoria mea să declar E. V. că dacă această cestiune nu va fi susţinută de Anglia tot atât de energetic ca şi de noi, nu vom reuşi să o rezolvim. Iar răspunderea mea mă obligă să nu vă ascund, că dacă ambasadorul M. S. Britanice ascultă de ordinele guvernului său, când nu-i sunt plăcute, Lordul Stratford are un mod de a-şi separa personalitatea de caracterul său oficial, care face că deşi este cu totul în regulă, nu obţine ceea ce inima nu-i cere să obţină. Ceea ce s'a întâmplat odinioară cu nota din Viena este un exemplu despre acest mod de a lucra. Am sub ochi un spectacol analog. Colegul meu trimiţându-şi dragomanul la Fuad Paşa se sustrage dela orice critică pozitivă; dar el n'a judecat cazul atât de grav, ca să meargă însuş la ministru, precum are obiceiul de a nu-şi cruţa oboseala drumului când este vreun interes. La Poartă s'a înţeles perfect, că dacă nu pune piedici demersurilor mele, nu le secondează şi nici nu le aprobă.

«De altfel am ţinut că el să nu ignoreze nimic din cele ce am făcut. Deci i-am trimis ieri pe primul meu secretar, ca să-l informeze despre chipul cum mi-am întrebuinţat ieri ziua şi să-i comunice depeşa E. V. din 11 Martie.»

În 23 Martie d-l Thouvenel comunică Comitelui Walewski o nouă și lungă convorbire cu Fuad Pașa.

«Fuad Pașa a binevoit să-mi comunice confidențial o depeșă telegrafică încurcată, prin care Aali Pașa face cunoscut Inaltei Porți rezoluțiunile Congresului cu privire la Principate. E. V. știe că n'am decât puțină încredere în valoarea politică a anteproiectului elaborat la Constantinopole. Mai ales din momentul în care nu am izbutit să ne înțelegem nici asupra modului de alegere a Domnilor, nici asupra bazelor puterii legislative, nu m'am îndoit deloc de soarta rezervată lucrării noastre.

«Oricum ar fi, și fără a pune nici un amor propriu de autor, nu mă pot opri de a constata, că la București și mai ales la Iași am fost judecați prea aspru. Noi nu aveam nici o calitate de a discuta o ordine de idei ce eră numai de competența cabinetelor. Astfel cestiunea Independenței sau a Unirii Moldovei cu Valahia nu ne privia deloc, precum nici aceea a numirii unui Principe străin. Noi nu aveam să ne ocupăm decât de îmbunătățirile de introdus în regimul statului quo. Considerată în adevăratele ei margini, lucrarea noastră nu ni s'a părut de natură a ridica greutăți, cu atât mai puțin a merita atâtea imputări.

«Am sub ochi memoriile prințului Știrbei și al prințului Ghica și văd că în cele mai multe puncte de amănunte Domnitorii sunt obligați să recunoască că am nimerit. Ceeace critică ei este pretențiunea ce am fi avut de a face chiar bine Valahiei și Moldovei fără ajutorul lor. Nu reprob desigur acest exces de susceptibilitate națională, dar mă mărginesc a observa, că reformele indicate de noi și aprobate în mod teoretic de Domnitori, ar fi putut fi de multă vreme produsul acestei autonomii, care se invoacă cu atâtea sgomot, ca unul din privilegiile cele mai prețioase ale Principatelor. Judecând viitorul după trecut, ne este îngăduit a ne teme că cele mai frumoase sentimente nu vor produce nici un rezultat, dacă atunci când Puterile acordă garanția lor pentru organizarea Valahiei și Moldovei, nu vor introduce în mod autoritar anumite principii, cari sunt proclamate ca excelente și cari cu toate acestea nu s'au grăbit a le pune în practică, precum sunt egalitatea înaintea legii, libertatea cultelor, distribuirea în mod egal a sarcinilor publice, desființarea birului pentru țărani, impunerea proprietăților funciare, dreptul de proprietate pentru străini și substituirea censului pentru boieri. Nu ar fi mai puțin sigur să se încredințeze legislaturii locale, oricare ar fi ea în definitiv, grija de a îmbunătăți soarta masei națiunii și eu doresc cu toată ardoarea ca instrucțiunile comisarilor în această privință să fie categorice și bine definite.

«Printre acuzările al căror obiect suntem, trebuie să citez aceea de a nu fi ținut seamă de pretinsa existență legală a vechilor capitulațiuni ale Mol-

dovei și Valahiei cu Poarta. Aceste documente, recunosc, au o valoare istorică reală; dar prea uită cei din București și din Iași, că dacă Fanarioții au fost din nenorocire stabiliți acolo, aceasta s'a făcut din cauză că domnii indigeni, violând cu armele în mâini jurământul lor de credință către Sultan, au adus asupra lor și a țerii lor apăsarea armelor otomane. Din acest timp provinciile dunărene au mai păstrat, ce e drept, o administrațiune deosebită, dar Poarta alegea pe șeful acestei administrații și îl lăsa să trăească, numai să împartă venitul jafurilor sale cu persoanele înalte din Constantinopole și să nu vândă în mod nerușinat interesele Turciei cabinetului din Petersburg. Astfel s'au ridicat familiile Mavrocordat, Caragea, Moruzi, Mavrogheni, Suțu și Calimachi. Tratatul din Adrianopole a readus în mod nominal în vigoare dreptul Principatelor de a-și alege ele Domnii și le-au liberat de ticăloșiile a căror pradă erau. Altă dată Fanarioții, Consulii Rusiei au făcut averi în București și Iași. În cât privește Domnii, afară de Prințul Bibescu, fratele Prințului Știrbei, a cărui alegere a fost urmată de mișcarea din 1848, ceilalți au fost numiți printr'o înțelegere simulată a Curții Suzerane cu Curtea Protectoare, deși Regulamentul Organic cuprinde un capitol consacrat modul desemnării Domnilor prin voturile unei adunări. Au fost trei numiri în Valahia și două numiri în Moldova, deși Tratatul din Adrianopole le garantează domnia pe vieață. Deci nu e perfect corect, că Prințul Ghica aduce în discuție vechile privilegii pentru a încrimina ideea unei liste de trei candidați supusă la alegerea Sultanului. Noi dăm de sigur țerii o libertate cu mult mai mare decât aceea pe care o are de un secol. Sistemul electiv este rău prin sine însuș; dacă în definitiv trebuie păstrat, înclin a crede că numirea a trei candidați, slăbind atotputernicia marilor capitaluri, cari au un rol considerabil într'un mediu atât de corupt, va fi o mai mare garanție pentru cei mulți, decât o restrângere a drepturilor lor. Rămân de asemenea convins, că în lipsa unui control eficace la centru și în provincii, orice sistem legislativ, care va degenera în sistem parlamentar, nu va produce decât anarhie înlăuntru.

«Cestiunea în termenii în cari este pusă de Congres, scapă cu totul misiunilor acreditate în Constantinopole; dar E. V. a primit cu bunăvoință și indulgență lucrările ce v'am adresat și de aceea m'am crezut autorizat a vă exprima, încă odată, părerea mea conștiincioasă asupra unuia din punctele cele mai interesante și mai delicate ale afacerilor orientale.»

În 17 Aprilie Comitele Walewski comunică d-lui Béclard, Consulul General al Franciei la București, că Guvernul Imperial mănține convingerea sa despre necesitatea Unirii Principatelor.

«Plenipotențiarul Franciei nu s'au ferit a exprima precis, în timpul ne-

gocierilor, părerea Guvernului Imperial asupra necesității de a organiza în Principate o administrație întemeiată pe baze durabile și care să le asigure propășirea.

«Noi n'am ezitat a declara că, în interesul bine înțeles al Turciei, n'ar trebui să se neglijeze nimic pentru a forma din aceste provincii o stavilă tendințelor cari au provocat războiul și că în acest scop ar fi esențial a constitui puterea guvernului în toate condițiunile de tărie și durată și a așeza pe reforme bine concepute și pe dezvoltarea intereselor materiale.

«Ni s'a părut în această privință, și convingerea noastră e profundă, că pentru a obține acest rezultat, ar trebui în primul rând a uni cele două provincii într'un singur Principat.

«Discuția ce s'a provocat în Congres și informațiunile ce ne-au venit, n'au făcut decât să întărească modul nostru de privire a situațiunii de care ne îngrijim. Va fi de ajuns să vă inspirați de studiul ce l-ați făcut la fața locului, pentru a corespunde sentimentelor Guvernului Imperial asupra acestei cestiuni.»

Comitele Walewski trimite în 26 Aprilie d-lui Thouvenel o nouă expunere a cestiunii Unirei Principatelor, arătând că Guvernul Imperial nu și-a schimbat părerea sa:

«Am recunoscut dreptatea observațiunilor ce-mi prezințați cu privire la atitudinea ce trebuie să păstrăm în cestiunea Unirei celor două provincii dunărene, într'un singur principat și sunt ca și D-voastră de părere, că trebuie să intrăm într'insa cu un plan perfect stabilit dela început. Iată cum înțelege Guvernul Imperial rolul nostru în acest incident și în ce chip își propune a-l urma în dezvoltarea lui.

«Inainte de a procedé la reorganizarea Principatelor trebuie să se convoace, după cum știți, Divanurile ad-hoc, chemate a exprima dorințele populațiunilor. Congresul a încredințat Porții grija de a întruni aceste adunări, hotărînd totodată că vor fi compuse în așa mod, încât să constituie reprezentăția cea mai exactă a intereselor tuturor claselor societății. Recunoaștem că de această măsură pregătitoare vor depinde în mare parte combinațiile ce vor trebui să se concerteze ulterior, și prin urmare veți avea a vă întrebuința toată grija pentru ca Firmanele de convocare să fie concepute în termeni cari să nu poată împiedica în nici un fel soluțiunea, ce ni se pare util să prevaleze, se înțelege, în interesul tuturor partidelor. Acesta este un punct asupra căruia vă atrag de pe acum întreaga Voastră atențiune și pe care-l recomand solitudinii D-voastră celei mai neclintite. N'am nevoie să adaug că veți trebui în acelaș timp să vă siliți a face să se ia în considerare, ca și noi, necesitatea Unirei Principatelor, întrebuințând întreaga D-voastre in-

fluiță pentru a face să intre convingerea noastră în spiritul consilierilor Sultanului.

«Cestiunea aceasta neputându-se rezolvi decât mai târziu și când va veni momentul pentru Puterile semnatare ale Tratatului din Paris de a se înțelege asupra bazelor viitoarei administrații a Principatelor ; D-voastră veți urmă până atunci această lucrare în măsura raporturilor D-voastre cu miniștrii otomani, profitând de toate împrejurările pentru a pune în lumină foloasele soluțiunii, care are dela început întregul nostru consimțământ. Vom aștepta în această pozițiune, ca Divanurile să ne aducă la cunoștință părerile Moldo-Valahilor. Atunci va rezultă din două una : ori Divanurile vor exprima asupra acestei cestiuni o părere conformă cu aprecierea noastră proprie, și atunci, bazați pe dorințele liber exprimate de către populațiune, vom înlocui sfaturile noastre cu reprezentări cari să o facă pe Poartă să înțeleagă, fără a ne preocupă prea mult de urmările locale și temporale cari ar putea rezultă de aci chiar în Constantinople, că trebuie să se țină seamă de angajamentele ce și-a luat obligându-se a consulta Divnurile ad-hoc ; —ori Adunările aceste se vor opri la o hotărîre contrarie, și noi, în acest caz, ne vom mărgini, dacă nu putem face altceva, să ne liberăm responsabilitatea noastră de amăgiri, cari, după noi, trebuie să urmeze mănținerii stării de lucruri actuale, stabilindu-ne clar părerile și vederile noastre.

«Aceasta este regula de purtare ce trebuie să o urmați înainte și după întrunirea Divanurilor ad-hoc și eu sunt sigur, că nu veți fi izolat pe acest teren. Lordul Clarendon într'o ultimă convorbire ce am avut cu el la Londra, s'a exprimat în așa fel, încât m'a lăsat să cred, că în această cestiune ca și în toate celelalte, vom fi de perfect acord, afară poate de unele nuanțe pe cari nu le pot încă aprecia. Baronul de Manteuffel s'a arătat din partea sa ferm hotărît să ne urmeze pe calea pe care am pornit. Am motiv să bănuiesc că ministrul Prusiei la Constantinople nu va întârziă a primi instrucțiuni în acest sens și D-voastră veți putea, din acel moment, să vă combinați eforturile și demersurile cu acelea ale colegilor D-voastre, cari ca și el vor fi autorizați să se înțeleagă cu D-voastră.»

Comitele Walewski, Ministrul Afacerilor Străine al Franciei și Președintele Congresului din Paris, a trimis, în Iași, ca Consul, pe d-l Victor Place cu instrucțiuni speciale de a-i da informațiuni dese și precise asupra stării spiritelor în privirea Unirei și a da sfaturi cum să se organizeze mijloacele de propagandă.

D-l Place arată în trei rapoarte adresate Comitelui Walewski situațiunea Unirei în Moldova.

Rapoartele din 8 și din 13 Iunie arată starea opiniunilor la Iași în privirea Unirei.

«Îndată după sosirea mea în Moldova, am fost surprins de incertitudinea în care se află spiritele asupra intențiilor Puterilor Occidentale, privitoare la reorganizarea acestor țeri, mai ales în ce privește Unirea celor două Principate.

«Conformându-mă instrucțiunilor atât de clare și de categorice ce am primit dela E. V. în momentul pornirii mele, și ordinului ce mi-ați dat de a nu tăcea asupra conținutului lor, m'am pronunțat mai întâiu în favoarea ideii Unirii.

«Am putut să constat efectul ce a produs asupra tuturor oamenilor luminați ai acestei țeri o declarațiune atât de pozitivă, și când am adăugat că intențiunea Puterilor este, ca nimic să nu se facă fără participarea populațiilor, cari vor fi chemate a-și rosti dorințele lor în modul cel mai liber și mai lămurit; acești domni m'au rugat să transmit guvernului Impăratului expresiunea recunoștinței lor pentru un procedeu, care arătându-le singura cale de urmat pentru salvarea lor, le lăsă facultatea de a o urmă ei însiși și fără silă.

«Cu toate acestea, ei au manifestat oarecari îngrijiri asupra duratei ocupațiunii teritoriului Principatelor de către trupele austriace și turcești, dându-mi a înțelege că exercițiul libertății votului ar putea fi împiedicat de prezența baionetelor străine, și au adăugat că nu trebuie să luăm în rău înțeles un simțământ ușor de explicat, când se gândește cineva ce au avut a suferi prin invaziunile și ocupațiunile atâtor armate.

«M'am silit să-i liniștesc asupra acestui punct, spuindu-le că în urma tratatelor de împăciuire și de alianță cari s'au încheiat, toate Puterile cele mari nu au decât aceeaș voință asupra modului cum Comisiunea de cercetare are a-și îndeplini mandatul ei, și că Austria ca și Turcia vor fi cele întâi ce vor ține ca la o cestiune de onoare, ca o libertate deplină să fie dată Principatelor, pentru ca nici una din hotărârile lor să nu fie pătată din capul locului de prepusul că a fost luată sub influința unei apăsări armate.

«Aceste explicații și certitudinea că nici o armată străină nu va apăsa asupra deliberațiunilor lor, au umplut de bucurie inimile Moldovenilor, și îndată ei au propus să se pună la muncă pentru a răspândi în toate clasele societății idei sănătoase privitoare la Unirea Principatelor și la reorganizarea lor.

«I-am rugat foarte mult să se fie în limitele celei mai stricte moderațiuni, să nu întrebuițeze decât mijloace autorizate de lege, să se păzească de orice ar putea fi o cauză de agitațiune și de dezordine, într'un cuvânt să se arate demni, prin o propagandă regulată și pacifică, de silințele ce face întreaga Europă pentru prosperitatea lor viitoare.

«Aflu în Consulul Angliei o adevărată opoziție în contra proiectului Unirii

celor două Principate. Nu știu încă dacă purtarea sa este rezultatul ideilor sale personale, sau al instrucțiunilor guvernului său.»

În al doilea raport din 13 Iunie, d-l Place descrie mai departe situațiunea Unirei la Iași și sfaturile ce a dat de a se organiza în liniște acțiunea celor ce doresc Unirea, prin presă și întruniri:

«În scrisoarea ce am avut onoarea a adresă E. V. în 8 a curente, am expus situația în care am găsit spiritul public din Moldova, fericita și imensa impresiune ce a produs siguranța că majoritatea Puterilor Europene voiă Unirea Principatelor și dorința ce a manifestat partea cea mai luminată a populațiunii, de a întrebuiță numai decât mijloacele pentru a răspândi această idee. Acest plan n'a încetat de a avea urmări și au început să se pună imediat în lucrare.

«Oamenii favorabili Unirei erau cu atât mai încurajați a se pronunța, cu cât autoritățile superioare ale țerii au dat semnalul în acest sens.

«Divanul Obștesc, răspunzând comunicării ce i-a făcut Domnul pentru a da socoteală de administrația sa, își încheie adresa prin această frază foarte semnificativă: «Da, Măria Ta, Divanul o spune sincer, ai pregătit calea mântuirii Patriei noastre, ai susținut drepturile strămoșești, ai apărat și susținut înaintea areopagului european Unirea Principatelor, un principiu măreț, glorios, singura garanție a existenței reale și durabile a Principatelor Dunărene».

«Deci puterile cele mai înalte ale Moldovei, Domnul și Divanul Obștesc, singurul reprezentant legal al țerii, au luat inițiativa acestei măsuri mari. Astfel după un exemplu venit atât de sus și mai ales după publicarea articolelor 22, 23 și 24 ale Tratatului din Paris și a Protocoalelor 6, 7 și 8 ale conferințelor, n'a mai rămas nici o îndoeală în spirite, că a venit momentul de a organiza mijloacele pentru a dovedi că E. V. ați avut dreptate să declarați, că «Unirea celor două Principate, răspunzând unor necesități date la lumină în urma unei cercetări minuțioase a intereselor lor adevărate, Congresul ar trebui să o admită și să o proclame».

«Pentru aceasta au venit la mine mai multe persoane influente să mă consulte, spunându-mi că membrii Comisiunii trebuind să treacă în curând prin Principate, este de urgență să se convoace întruniri, unde să se poată sfătui, să se înțeleagă asupra modului de a-și exprima dorințele, să redacteze în sfârșit un fel de program, care să le dea puțința de a răspunde cu metodă și în armonie la cestiunile, ce ar putea să li se pună de către Comisari.

«Eu am aprobat în principiu acest proiect, însă atrăgându-le atenția că în aplicarea lui este nevoie de mare prudență, că prin urmare întrunirile n'ar trebui să se facă decât în case particulare și, dacă se poate, la câte un func-

ționar înalt sau la persoane, al căror nume să fie o garanție, pentru a se evita orice ar avea aparența unui club; că n'ar trebui să se discute acolo decât cestiunea Unirei, căci ea este cea mai fundamentală, și că celelalte cestiuni, cari vor decurge dintr'însa mai târziu, ca d. e. modul alegerei, dreptul de proprietate, raporturile dintre proprietari și țărani, etc., dacă vor fi ridicate înainte de vreme, vor aduce perturbare în spirite și vor compromite cestiunea principală; că odată programul fixat și după ce se vor alege câțiva membri și vor forma un comitet pentru conducerea pacinică a propagandei regulate și legale ce va trebui să se facă în județe, adunarea aceea va trebui să se disolve, pentru ca să nu devină o cauză de agitație care ar putea degenera în mișcare de stradă și pentru ca nevoia de a vorbi, atât de naturală oamenilor întruniți, să nu dea naștere încetul cu încetul la acuzări reciproce și la personalități ușor de prevăzut într'o țară, care a fost neconținut supusă la atâtea influințe străine; că în sfârșit și mai presus de toate, această adunare nu va trebui să se considere investită cu nici un mandat oficial, ci să fie considerată numai ca o adunare de persoane, cari se întrunesc pentru a se înțelege și a se lămuri unii pe alții în momentul când țara lor a ajuns la o criză decizivă și că prin urmare nu vor trebui să se opună, nici să iea în nume de rău, ca oameni contrarii ideii Unirei Principatelor — de se vor găsi de aceștia — să se poată întruni și ei în altă parte și să se organizeze în acelaș chip.

«Puterile Europene și în primul rând Francia — le-am spus — v'au făcut să le cunoașteți simpatiile ce au pentru starea D-voastre prezentă și pentru viitorul D-voastre; ele v'au dat dovada cea mai convingătoare anunțându-vă că veți fi consultați asupra organizațiunii D-voastre viitoare, însă condițiunea este, ca toate dorințele, în ori și ce sens s'ar manifesta, să poată fi exprimate pe deplin și în mod liber.

«Atunci Moldovenii mi-au vorbit de ocupațiunea austriacă. Ei mi-au spus că față de simțământul atât de protivnic Unirei Principatelor, manifestat de Comitele Buol, li se pare imposibil ca Austria să nu facă uz de ascendentul ce i-l dă prezența trupelor sale, pentru ca să împiedice această exprimare a dorințelor lor.

«În toate țerile — au adăugat ei — o consfătuire în contact cu baionete străine face să se bănuască, cu dreptate, că nu a fost liberă; cu atât mai mult în această țară, obicinuită de atâta vreme să tremure în fața armatelor venite din afară, este de temut că singură prezența lor, chiar și dacă ar rămâne ele în cea mai absolută neactivitate, va turbura spiritele și le va influența. Iar o astfel de neactivitate nu se observă deloc. Dela începutul ocupațiunii amestecul Austriei în afacerile noastre este constant. Mai la urmă, în momentul când eră vorba să se dea concesiunea unei bănci,

generalul Gablentz, față de boala Comitelui Paar care-l ținea în casă, a însoțit pe agentul Austriei la Domnitor, târându-și sabia prin salonul A. S. și căutând să facă presiuni asupra hotărîrilor lui, într'o afacere care nu eră de resortul său.

«Dacă este adevărat, că majoritatea Puterilor Europene doresc Unirea noastră, cum se face că se află pe teritoriul nostru trupele acelora, cari s'au arătat tocmai contrarii acestei idei? Este o anomalie foarte curioasă, cu atât mai mult, cu cât în acest moment suntem atacați cu violență în gazetele austriace, cari ne prezintă ca revoluționari, gata de a ne răscula, și cari declară sus și tare, că dacă provinciile vor scăpa Austriei din mână prin politică, ea trebuie să facă eforturi să ne absoarbă prin combinațiuni financiare.

«E. V. mă va crede, că ținând seamă de relațiunile amicale ce există între guvernul nostru și cel austriac, n'am primit plângerile Moldovenilor. Le-am repetat ceea ce le-am spus și altă dată, că caracterul leal și cavaleresc al M. S. Imperiale și Regale atât de bine cunoscut de întreaga Europa, nu permite să se admită nici un singur moment, că oricari ar fi vederile politice sale, va autoriza vreodată armata sa să înădușe sau să falsifice expresiunea dorințelor unui întreg popor.

«Trupele austriace, le-am spus, în virtutea Tratatului care le-a deschis granițele Principatelor, n'au intrat decât cu un scop special și cu totul militar, să împiedice la nevoie pe Ruși, cu forța, de a intra din nou. Nu pot deci să cred, că generalii austriaci, trecând peste marginile strâmte cari le-au fost trase, să fi abuzat de puterea lor, pentru a pune piedici administrațiunii D-voastre și mai ales într'un moment atât de serios, când Europa întreagă are ochii ațintiți asupra lor, să se gândească a schimba ocupațiunea lor curat militărească într'un mijloc de acțiune politică.

«Atunci domnii aceștia s'au oferit să-mi dea probe autentice despre toate cele ce au afirmat; dar am crezut inutil să mai prelungesc discuția asupra acestei cestiuni, lăsând pentru mai târziu grija de a lua informațiuni mai complete și le-am spus că în loc să-și piardă vremea cu acuzațiuni, ar face mai bine să se ocupe fără întârziere de cestiunea principală.

«Sfaturile mele au avut efect și s'a ținut o primă întrunire compusă din oamenii cei mai moderați și mai luminați, la Ministrul de Finanțe. În urma unei discuțiuni destul de lungi, s'au luat, s'au formulat hotărîri asupra cinci puncte diferite. Voi examina diferitele cestiuni, cari s'au discutat acolo.

«În frunte, ca punctul întâiu, se prezintă Unirea Principatelor. Aceea este ideea care le predomină pe toate celelalte. Dar E. V. va remarcă, că programul nu o separă de Prințul străin. E o cestiune foarte gravă și foarte delicată, care aș fi voit să o văd înlăturată pentru moment, dar i-am găsit neînduplecați în această privință.

«Pentru noi, mi-au zis, Prințul străin este inseparabil de Unire; altminteri vom recădea în toate abuzurile de altă dată: corupție, venalitate, nepotism, opoziție sistematică a marilor boieri cari n'au fost aleși, toate piedici reformelor de tot felul și cu toate acestea atât de necesare. Atunci ce folos să ne unim? Să rămânem mai bine așa cum sîntem.

«În caz când vom fi amenințați a avea un Prinț indigen, ne vom teme, dacă va fi Valah, ca să nu ne sacrifice Valahiei, iar Valahii vor avea aceeași temere cu privire la Moldova, dacă va fi Moldovean.

«În sfârșit avem dorința să intrăm în marea familie a Europei și să ne arătăm vrednici de ea. Există pentru aceasta un mijloc mai bun, decât să punem în fruntea noastră un Prinț dintr'una din casele domnitoare?

«Aci indic numai în mod sumar argumentele, ce-mi propun să le dezvolt într'o depeșă specială. Dar trebuie să spun, că, dacă nu li se lasă Moldovenilor speranța unui Prinț străin, cestiunea Unirii Principatelor îmi pare foarte compromisă în fața lor.

«Din frica de a nu fi sacrificați Valahiei, frică ce pare a stăpâni pe mai mulți Moldoveni, a izvorît articolul al 2-lea al punctului întâiu, relativ la înființarea unei nouă capitale, într'un loc care să fie la centru pentru amândouă țerile. O astfel de temere nu este împărtășită de către Moldovenii luminați, mai ales dacă vor avea un Prinț străin; dar cum ea este argumentul principal al anti-unioniștilor, partidul luminat a crezut de cuviință să facă această concesiune.

«Punctul al doilea se referă la diferitele mijloace de a propaga în țară principiile adoptate în punctul întâiu.

«Asupra acestui articol n'am de făcut nici o observațiune, Presa, delegații, întrunirile sunt bune mijloace de propagandă, cu condițiunea ca să fie întrebuintate cu multă discreție și măsură. În acest sens le-am vorbit acelor domni și-mi propun să supraveghez, cât va fi posibil, ca ei să nu treacă limitele ce le-am indicat.

«Punctul al treilea atinge o cestiune foarte delicată: aceea a viitorului guvern provizoriu, care va avea să administreze Moldova în timpul interregnelui provocat prin încetarea puterilor Domnilor actuali. Această cestiune are nevoie de o cercetare specială și așteptând, am rugat pe domnii aceia să întrerupă pentru moment orice fel de discuțiune asupra acestui subiect.

«Aceeș recomandare le-am făcut cu privire la punctul al patrulea, care tratează despre legea electorală și despre compunerea Divanurilor, cari trebuie convocate pentru a exprima dorințele și nevoile țerii. Le-am atras cu tărie atențiunea, ca să evite a ridica vreuna din aceste cestiuni, cari cu toată însemnătatea lor, sunt cu toate acestea secundare, dacă se compară cu cestiunea predominantă a Unirii.

«Este cu neputință —le-am spus — ca toate părerile să fie unanime asupra acestor cestiuni diferite; cercetarea lor prematură nu poate să provoace decât desbinări între D-voastră și poate chiar certe. Oricine va vedeă dela început, că cutare punct, chiar secundar, dar la care ține, nu va fi rezolvit în chipul cum dorește el prin însuș faptul Unirei, se va arăta mai rece față de cestiunea principală. Deci atâtea adeziuni riscați să vi le înstrăinați. Măntineți-vă deci numai pe terenul Unirei și ocupați-vă a-l face să rodească.

«In definitiv așa s'a și hotărît.

«Nu pot decât să aprob punctul al cincilea, care are de obiect ca Românii din Moldova să se pună în relațiune cu Românii din Valahia. Aceasta este urgent și necesar, căci întreaga mișcare națională trebuie să se facă printr'o comună înțelegere între cele două Principate, dacă e vorba să câștige o legătură temeinică și impozantă.

«Schimburile de delegați nu pot fi decât favorabile și alegerea făcută din partea Moldovei este cu totul justificată prin inteligența și moderațiunea ce distinge pe d-l Vasile Alecsandri.

«Aceasta este deocamdată situațiunea acestei importante cestiuni a Unirei Principatelor Dunărene, pentru care E. V. mi-ați recomandat să am toată grija.

«Toți oamenii luminați și cinstiți din capitala Moldovei o proclamă cu entuziasm ca unica șansă de mântuire, ce rămâne țerii lor.

«Guvernul și în special Domnitorul s'au pus în fruntea mișcării.

«O însemnată parte dintre marii proprietari s'au strâns în jurul ei.

«O întâie manifestație pacinică și regulată a și avut loc.

«Se pregătește una și mai mare, căreia eu nu-i dau mare importanță.

«Moldovenii au bunăvoință, dar n'au experiența necesară pentru a dirige opinia publică. Foarte dispuși a se arunca în acțiuni extreme, ei pot depăși ținta, dacă nu vor fi reținuți.

«Deci nu am mare nădejde în adunarea anunțată cu privire la punctul al cincilea al programului lor. Nu se va ajunge desigur la alt rezultat, decât la acela, care s'a obținut dejă și care este suficient ca o stabilire de principii. Lucrul de căpetenie este în momentul de față, ca aceste principii să fie propagate în județe și eu îndemn cu tărie pe toți cei cari au proprietăți să se ducă acolo, pentru a începe să dea deslușiri diferitelor clase ale populațiunii, în loc să stea în Iași cheltuindu-și timpul și activitatea în conciliabile, ce de acum înainte sunt inutile.

«Această măsură este cu atât mai necesară, cu cât există un partid, care începe a se agită pentru a împiedica Unirea Principatelor. Acest partid s'a pus sub protecțiunea Austriei, ai cărei agenți, în urma sentimentelor manifestate de d-l de Buol în Congresul dela Paris, au primit desigur acest rol. Eu caut acum să-mi dau seamă exact de elementele cari compun partidul an-

tiunionist, de motivele adevărate cari îl fac să lucreze, de pretextele ce le pune înainte pentru a ascunde aceste motive și de felurile mijloace ce le întrebunțează.»

În raportul său din 22 Iunie d-l V. Place comunică conversațiunea sa cu Mitropolitul Moldovei.

«Cred că unul din punctele cele mai delicate de atins în cestiunea Unirea Principatelor, și căreia nu s'a dat poate destulă atențiune, este cestiunea religioasă.

«Dacă Rusia este în realitate de bună credință, când declară că ea se asociază la politica Franciei în ce privește Unirea, noi trebuie să ne felicităm de ascendentul ce ea are încă. Dar dacă pentru proiecte încă ascunse, ea vrea numai să împiedice mersul nostru înainte, nu rămâne îndoială că influința ei asupra clerului moldovenesc este un adevărat pericol.

«E. V. știe că provinciile române aparțin ortodoxiei orientale, care este o expresiune generală pentru ceea ce se numește ritul grecesc.

«Cu toate acestea există o nuanță ierarhică, care e necesar a arăta.

«Mitropolitul Moldovei și Mitropolitul Valahiei sunt independenți unul de altul și pretind la aceeași independență de patriarhii greci ai Rusiei sau al Constantinopolei. Aleși de Adunările naționale și întăriți de Hospodari, ei spun că în principiu ei nu au nevoie de altă sancțiune, și că ei au consimțit a cere o aprobare a patriarhului de Constantinopole, pentru că erau obligați în urma ingerinței constante a Porții în afacerile țerii lor, pentru a ocupa liberi scaunele lor, de a face sacrificii de bani ce împiedecau intrigile Patriarhului, precum și Hospodarii erau siliți a da bani Divanului Împărătesc pentru a se mântui în domnie.

«Le-a rămas dar o adevărată teamă instinctivă de Constantinopole.

«De altfel, fiecare Mitropolit administrează în materie religioasă în mod suveran, și în ordinea civilă el e Președintele de drept al Marelui Divan, din care fac parte cei doi episcopi diocesani.

«Este deci ușor de înțeles, că Mitropolitul și Episcopii ocupă o pozițiune foarte importantă în societatea moldovenească.

«Când se vorbește de influința clerului în această țară, obicinuit se crede că e vorba numai de clerul de jos, a căruia ignoranță, obiceiuri grosolane și viciuri dau un mijloc ușor de a-i nega orice ascendent. Sunt însă convins că acest punct de vedere este eronat. Clerul, chiar cel inferior, are, nu atât prin valoarea sa personală, ci desigur prin marea idee a serviciului său religios, o influință însemnată asupra populațiunii.

«Clerul înalt are o mare putere asupra masselor, și este evident că în ziua în care preoții ar primi din partea înaltului cler un cuvânt de ordine, care

ar fi contrar nouă, acești preoți, vorbind în numele religiei în pericol, ne-ar crea dificultăți serioase.

«E încă cert că fiecare membru al Bisericii Orientale, preot ori laic, este animat de un spirit mare de defiență în fața oricărui creștin din Occident, și pentru a fi mai precis, are în contra lui o antipatie fanatică.

«Rusia, care în curs de ani de zile nu a fost împiedicată întru nimic a-și așeza influința, a profitat în mod admirabil de această dispozițiune dominantă a orientalilor, și efectele ei se întâmpină, îndată ce se încearcă cineva a le da o atențiune oarecare.

«Porțiunea cea mai numeroasă a tinerimii moldo-valahe, care a frecventat Germania, Franca și Anglia, se silește a se arăta liberă de prejudeții, când un străin vorbește dinaintea ei de clerul său, și adesea pică în excese, cari nu dovedesc nimic, vrând a dovedi prea mult. Inșă ne-am expune a nu aprecia lucrurile după a lor realitate, crezând că aceste excese provin din buna lor credință.

«Fără a intra aci în amănunte inutile, arătând experiențele mele proprii cari m'au condus a constata adevăratele simțiminte ale Românilor asupra acestor materii, va fi de ajuns a zice că m'am convins că ortodoxia orientală este foarte vie și că ne vom afla dinaintea unor mari greutăți în ziua în care nu vom fi fost pregătiți a ține seamă de ea.

«Pentru moment, trebuie să mă ocup de a împiedeca, ca această dispoziție religioasă să nu fie exploatată de persoane opuse politicei noastre; și aceasta cu atât mai mult, că auziam silințele ce se pun a răspândi vuetul pericolelor la cari ar fi expusă religiunea ortodoxă prin Unirea cu un principe străin. Mai eram informat că Mitropolitul, al căruia spirit eră ezitant, mai eră condus și de motive personale.

«Mi se părea că aveam dreptul, în urma ordinelor și instrucțiunilor ce am primit dela E. V., de a vorbi deschis asupra tuturor cestiunilor ce se înfățișau, și am profitat de o întrevvedere cu Mitropolitul, în care am tratat despre toate cestiunile cari-l agitau și-l făceau să eziteze.

«Nu vă voi osteni prin o expunere lungă a conversațiunii ce am avut. Mă voi mărgini a o rezumă în scurt.

«Care va fi Mitropolia dominantă, m'a întrebat Arhiepiscopul, când cele două Principate vor fi unite ?

«Am recunoscut imediat, pe socoteala clerului, acea temere care preocupă mai mulți Moldoveni, ca Moldova să nu fie absorbită de Valahia, când capitala noului Stat va fi la București.

«Am dat întâiu argumente generale, cari combăteau aceste temeri, adică puțina diferență ce există între întinderea și populațiunea celor două provincii, importanța ce câștigă Moldova prin posesiunea gurilor Dunărei și a unui li-

toral maritim, sporirea veniturilor sale prin arendarea lacurilor ce i se cedază și prin productul vămilor sale în porturile cele nouă. În urmă a venit la obiectul mai imediat al preocupățiunilor sale.

«De ce, i-am zis, una din Mitropolii ar absorbi pe cealaltă? Cine le împiedcă să-și păstreze deplina și întreaga lor independință? Nu lipsesc exemple pentru a dovedi, că această independință este foarte naturală în acelaș stat. În Franca noi avem 14 Mitropoliți independinți unii de alții. Mai mult, în Rusia, unde domnește ortodoxia, cei trei Mitropoliți de Kiev, de Moscova, și de Petersburg nu au între dâșșii nici o pozițiune de subordinațiune.

«Aceste argumente și exemple păreau a-l satisface, și am văzut că spiritul lui e liniștit prin certitudinea, că Unirea nu va atinge în nici un mod prerogativele sale.

«Dar întronarea unui Principe străin ar putea expune credința noastră la pericole, adăogă el?

«I-am răspuns, că această temere e cu atât mai puțin întemeiată, că istoria acestui secol este bogată în dovezi contrarii. I-am adus aminte pe Regele catolic Bernadotte pe tronul luteran al Suediei; pe regele protestant Leopold pe tronul catolic al Belgiei. Incă mai mult: Aveți dinaintea ochilor voștri principii cari au îmbrățișat ritul grecesc după suirea lor pe tron. Familia actuală din Rusia, germană de origine, mai înainte protestantă, a terminat, precum însuș o mărturisită, a fi protectoarea cea mai călduroasă a ortodoxiei voastre.

«Aceste argumente, având de bază fapte, mi-au părut că au produs o mai puternică convicțiune asupra unui om, căruia nu-i lipsește instrucțiunea. În fine Mitropolitul mi-a declarat că nu-i mai rămâne nici o obiecțiune în contra Unirei.

«Am fost chiar în destul de surprins, când a crezut că a sosit momentul a se explica fără temere cu mine, să-mi fică următoarele destăinuiri: — El mi-a zis, că atât el, cât și Vlădica actual dela Socola, bărbat de altfel foarte inteligent, au fost mulți ani între adepții cei mai înfocați ai propagandei panslaviste, în capul căreia sta Rusia. Astăzi, a urmat el, Rusia ne-a dat măsura sa; noi știm ce valorează în realitate în fața Europei; noi cunoaștem pericolul rezervat de viitor la toți acei de gintea noastră, dacă Slavii de Nord vor ajunge a se uni cu Slavii de Sud. Provedința ne-a așezat pe noi, oamenii de rassă latină, într'o pozițiune care ne permite a izolă una de alta aceste două fracțiuni atât de periculoase, și pricep că nu vom putea ajunge la acest rezultat decât dacă Unirea ne va da puțința de a fi mai tari și liberi de orice influință stricătoare. Din momentul în care ortodoxia noastră nu are a se teme de nimic, mă unesc și eu în totul cu idea Unirei.

«Nu îndrăznesc a afirmă că aceste toate mi s'au zis fără reticență; căci

trebuie totdeauna să te păzești de oameni, obicinuiți din copilărie a disimula simțimintele lor. Inșă trebuie să adaog că nimic până acum nu mă autoriză să mă îndoesc de sinceritatea Mitropolitului.

«Un fapt, care nu poate să nu aibă consecințe foarte importante pentru obiectul ce noi urmărim, m'a convins că Mitropolitul este de bună credință. Prin ordinul său, Arhimandritul Neofit Scriban, fratele Vlădicăi de Socola, de care am vorbit mai sus, publică o broșură — intitulată «Unirea și Neunirea Principatelor». — Din exemplarul alăturat E. V. va constată că, învălit într'un stil mistic și citațiuni numeroase din Sfintele Scripturi, Arhimandritul lasă să se vadă foarte clar, că sentimentele Șefului Clerului moldovean sunt favorabile Unirii.

«Sunt fericit că am obținut acest rezultat, pentrucă astfel înaltul Cler e câștigat pentru Unire, înainte ca alte influințe ostile să fi avut timpul și ocaziunea de a-l îndreptă pe altă cale. Pentru a nu-i mai lăsa facultatea de a se mai răsgândi, am sfătuit pe Principe a face ca acest mandament să fie tipărit în mai multe mii de exemplare, pentru a-l răspândi în toate districtele Principatului».

Consulul Franciei la Iași comunică Comitelui Walewski, în 23 Iunie 1856, următoarele:

«Am arătat E. V. mișcarea în favoarea Unirii Principatelor în adunările ce se țin la Iași, precum și rezoluțiunile ce acestea au luat. Lucrul esențial este acum, de a se gândi la aplicarea lor fără întârziere, pentru a răspândi în populațiunea diferitelor districte ideile, cari noi voim să triumfe... Domnul Vasile Alecsandri, poetul cel mai iubit al națiunii, a compus, după a mea cerere, o poezie, în care el serbează Unirea Principatelor, și i-a dat forma unui dialog politic, care sfârșește cu un cântec popular, menit să fie cântat în curând în cel mai mic bordeiu».

Acest dialog și poezia populară a lui Vasile Alecsandri sunt următoarele:

Păcală și Tândală

Dialog politic între Păcală (june Unionist) și Tândală (bătrân Giubeliu).

Păcală.

Ce ai astăzi măi Tândală, de ești așa supărat?
De corăbii înecate nu cumvă poate-ai visat?
Ce gândire amărită astfel te-a posomorit,
Că pe cât nu erai mândru, acum ești și mai urît?

Tândală (oftând).

Ah! Păcală prea iubite, spune-mi este-adevărat
Că'n această țară veche, că în Iașul blestemat,
S'a ivit o boală nouă ce pe mulți a molipsit.
Și la care tot Românul chiar din fire e menit?

Păcală.

Care boală, măi Tândală?

Tândală.

Boală grea și făr' de leac

Ce de mult ne amenință.

Păcală.

Dar ce boală?

Tândală.

O! trist veac!

În ce vremi a fost s'ajungem, în ce rele, în ce foc!
Auzi, frate, toți Românii să fie-uniți la un loc!
Moldoveanul și Muntenul să-și piarză numele lor,
Să 'ntrunească lor pământuri, să se facă un popor,
Ba chiar nație să fie! auzi! nație! măi, măi,
Zău că nu credeam Românii atâta de nătărăi!

Păcală.

De ce ești așa de aspru pentru neamul românesc,
Măi Tândală?... al tău suflet îl știam mai creștinesc.
Pe cât îmi aduc aminte, tu odinioar' ai fost
Atât de blajin, că lumea te credeă puțin cam prost,
Cine ți-a turburat firea? Spune mie, dragul meu.
Cine din miel cu blândețe te-a făcut leu-paraleu?

Tândală.

Cine, cine... n'am nevoie ca să ți-l destăimuesc,
Dar acela oarecine m'a făcut să'ncremenesc,
Când mi-a spus chiar la ureche c'un glas blând și'nduioșat,
Că Moldova sarmănica spre peire a plecat,
Căci de-a fi să se unească Moldovenii cu Muntenii,
Muntenii dintr'o sorbire au să'nghit' pe Moldovenii.

Păcală.

Elei ! frate.

Tândală.

Așă, dragă !.. Ascultă să te-oțărăști:
 Se zice de Capitală că să fie 'n București;
 Cale de treizeci de poște departe de Iașul meu.
 D'acest târg frumos și mare, unde trăim tu și eu.
 Ei ! Păcală, ori ce-i spune, nici că'mi vine de crezut
 Că va putea să ajungă Iașul oraș de ținut !
 Iașul, scaunul Domniei, care, precum tu ai zis,
 Se aduce de departe cu vestitul tău Paris;
 Iașul, vechea Capitală, unde am căsuța mea
 Care, de s'ar pierde Iașul, mult din prețu-i ar scădea.

Păcală.

Înțeleg și te jelesc.

Tândală.

S'apoi alta, altă posnă ! Ci că'n statul românesc
 Să fie la stăpânire Domn de neam împărătesc,
 Domn străin numit pe viață și cu drept de moștenire.
 Auzi tron cu moștenire... apoi nu-i de suferit !
 Cari atuncea cum s'ar prinde, eu ce am «chambișion»,
 Să-mi ridic toată nădejdea de-a mă acăță de tron !
 Eu ce sunt patriot mare, eu «get-beget» să nu am
 Prilej de a fi în țară nici măcar la un Divan
 Și pierzând a mele drepturi să ajung chiar a vedeă
 Sub un Prinț străin, catolic, că se pierde legea mea !

Păcală.

Ei ! Tândală, te rog, taci,
 Căci pe cât ești prost din fire și mai prost vrei să te faci.
 Ce te sbuciumi pentru lege astfel de înfuriat,
 Când tu legea-ți în picioare de-atâtea ori ai călcat.

Tândală.

Eu, Păcală ?

Păcală.

Tu, Tândală.

Tândală (făcându-și cruce).

Mă ferească Dumnezeu!

Păcală.

În zadar, căci pe-a ta urmă te paște păcatul greu.
 Adu-ți tu aminte bine de țiganii ce-ai avut;
 Prin mezat, ca niște vite, câte suflete ai vândut,
 Despărțind fără 'ndurare mumele de-ai lor copii,
 Și răsând de a lor lacrimi ca o fiară din pustii!
 Spune mie, o creștine! câți creștini ai chinuit,
 Când erai chiar din păcate în slujbă orânduit,
 Câte văduve sărace, câți orfani tu ai prădat
 Și pâinea de toată ziua chiar din gură le-ai luat?
 Spune-mi, tu, o stâlp al legii, ce umbli cu crucea 'n sân,
 Sunt aceste fapte rele de creștin sau de păgân?

Tândală.

Bine, frate, tu mă sperii, ce greșeal' am făcutuit,
 Pentrucă, fiind în slujbă, și eu m'am chivernisit?
 Așa-i obiceiul țerii...

Păcală.

Taci, Tândală, nu cârți,
 Ai prădat sârmana țară, e destul, n'o mai huli,
 Hotărește-te odată a fi țerii de folos,
 Dacă vrei să ți se ierte trecutu-ți mult păcătos;
 Iar nu umblă cu minciuna ca un șearpe cu venin,
 Zicând că s'ar pierde legea, de-am avea un Domn străin,
 Căci Românii 'n astă lume orice rele-ar suferi,
 În legea în care se naște, în ea știe a muri.
 Ungurii ce în Moldova sunt ca noi locuitori,
 Schimbat-au a lor credință subț Româniilor domnitori?
 Pentru ce dar pe-al tău frate mai ușor să-l socotești,
 Când el încă tot păstrează bunurile strămoșești,
 Și de ce, supus orbiceii, unui mârșav interes,
 Să nu vrei a înțelege lucru lesne de 'nțeleș,

Că'n unire stă puterea ! Că la oricare nevoi
 Decât a fi unul singur e mai bine a fi doi ;
 Că pâraele-adunate se prefac în râuri mari
 Și cei slabi, când se 'mpreună, cumpănesc pe cei mai tari ;
 Căci precum zicea o-dată l'ai săi fii un biet moșneag,
 E mai lesne-a rupe o vargă decât un întreg toaig.

Tândală.

Bine dar ce are a face ?

Păcală.

Nu 'nțelegi ; ascultă dar :

Pentru ce țerile noastre au bătut atât amar ?
 Pentru ce acum, de veacuri, nici că mai hălăduesc ?
 Pentru ce fără sfială dușmanii le năvălesc,
 Incât astăzi biet Românul a ajuns a fi de jac,
 Nu mai știe ce mai este tătar, jidov sau cazac ?
 Și privind îmbelșugarea holdelor din țara lui,
 Se întreabă cu durere, ai cui prad' or fi, ai cui ?
 Știi tu pentru ce, Tândală, Dumnezeu ne-a părăsit ?
 De-am rămas, dintr'un neam mare, un neam mic și umilit ?

Tândală.

Pentru ce ?

Păcală.

Pentru că vrajba între frați s'a încuibat !
 Pentru că Românul frate de Român s'a depărtat,
 Pentru că și mai 'nainte s'au găsit printre Români
 Oameni vânzători ca Iuda, inimi rele de păgâni,
 Carele jertfind ca tine viitorul românesc,
 Și semănând desbinarea pe pământul strămoșesc,
 Au scăzut, au stins puterea, unirea neamului lor,
 Și au mărit semeția dușmanului răpitor.
 Când e turma neglijată, fără câini, fără păstor,
 Lupul iese dela pândă și-o sugrumă mai ușor.

Tândală.

Adevărat, așa este ; însă de ce, fătul meu,
 Păstorul acestei turme să nu fim sau tu sau eu ?
 Pentru ce străin să fie ?

Păcală.

Căci păstor în țara mea,
 Nici eu nu te-aș vrea pe tine, nici tu pe mine n'ai vrea.
 Dulce e domnia, frate, și mulți vor a se 'ndulci,
 Și acei mulți unul pe altul cată a se nimici,
 Prin partide, prin corupții, prin minciuni și prin vânzări,
 Care sunt menite toate rău s'aducă bieteii țării!
 Nu-i mai bine dar să 'nchidem calea tronului slăvit
 Celor care sunt în stare chiar și neamul de jertfit?
 Nu-i mai bine toți Românii însufflați d'acelaș dor,
 Dintre două mici popoare să ne facem un popor?
 Iar ca prinț al României un străin prinț să dorim
 Și cu tronurile Europei pe al nostru să-l rüdum?
 Atunci națiile toate ne-or primi la sânul lor,
 Ca pe-o nație iubită și d'un mare viitor,
 Și a strămoșilor țărăna trăsări-va în mormânt,
 C'a ajuns a lor vechiu nume respectat iar pe pământ,
 Și urmașii noștri, mândri de părinții ce-au avut,
 La copiii lor vor spune binele ce le-am făcut.

Tândală (uimit).

E, Păcală, frățioare, drept să-ți spui... bine vorbești!
 Inșă... Spune'mi capitala... tot să fie 'n București?

Păcală.

Bată-te noroc în față! măi Tândală, ce-ai pățit,
 De ți-i drag așa mult Iașul, nu cumvă te-ai jidovit?
 Dar nu vezi pe toată ziua valul negru ovreesc,
 Cum se 'ntinde și îneacă tot orașul creștinesc,
 Incât oricine sosește în lăuntru'l înglotat,
 Socotește că'n Iudea din păcate a intrat?

Tândală.

D'apoi bine, Bucureștii adică este mai bun?

Păcală.

Oricine ar socoti-o, eu l-aș socoti nebun.
 Bucureștii ca și Iașul este ca un vechiu sucman,
 Care, ori și cât l-ai coase, nu plătește nici un ban.

Tândală (asvârlindu-și căciula în sus).

Ura ! dacă este așa,
Ado mâna, măi Păcală, mâna voiu cu tine a da,
Să trăească România și Unirea între Români !
Hai să tragem, măi, o horă în ciuda celor păgâni !

(Se prind de mână și joacă cântând).

Hai să dăm mână cu mână
Toți cu inima română,
Să'nvărtim hora frăției
Pe pământul României.

Iarba rea din holdă piară !
Piară dușmănia 'n țară ;
Intre noi să nu mai fie
Decât flori și omenie.

Măi Muntene, măi vecine,
Vino să te prinzi cu mine
Și la viață cu unire
Și la moarte cu 'nfrățire.

Unde-i unul nu-i putere
La nevoi și la durere,
Unde-s doi puterea crește
Și dușmanul nu sporește.

Amândoi suntem de-o mamă,
De o făptură și de-o seamă,
Ca doi brazi într'o tulpină,
Ca doi ochi într'o lumină.

Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă 'n lume,
Eu ți-s frate, tu mi-ești frate ;
In noi doi un suflet bate.

Vin' la Milcov cu grăbire
Să-l secăm dintr'o sorbire,
Ca să treacă drumul mare
Peste-a noastre vechi hotare.

Și să vadă sfântul soare,
 Intr'o zi de sărbătoare,
 Hora noastră cea frățească
 Pe câmpia românească.

Această serie de comunicări, Consulul Place o încheie prin următoarea relațiune din 25 Iunie către Comitele Walewski asupra călătoriei Domnitorului Grigorie A. Ghika în mai multe județe ale Moldovei:

«Hospodarul s'a pornit astă dimineață spre Oena, un mic oraș depărtat de 6 miriametri; de acolo va merge la Galați și se va întoarce la Iași după o absență de 10 până la 12 zile. Această călătorie a cauzat o oareșcare emoțiune, pentrucă s'a răspândit vuetul, nu se știe cum, că Principele se ducea pentru totdeauna.

«In împrejurările actuale, această călătorie va avea desigur urmări folositoare.

«In țară cestiunea Unirei Principatelor începe să preocupe spiritele și se poate prevedea de pe acum, că la fiecare dată când Principele se va afla în contact cu poporul acesta, va căuta să capete dela el lămuriri asupra unui subiect care interesează pe toți foarte mult.

«Opiniunea Principelui în această privire e bine cunoscută, fiindcă el a dat în realitate impulsunea mișcării actuale. De aceea noi trebuie să fim mulțumiți de a vedea, că peste puțin timp el va fi pus în pozițiune de a se explica în public și de a da astfel mai multă autoritate delegaților, cari în acest moment merg în districte pentru a pregăti acolo spiritele».

La sfârșitul lui Iunie a început a se deslănțui furtuna presimțită. Au ieșit la iveală candidații la Căimăcămie și la Domnie, precum și mijloacele bănești de corupțiune întrebuintate de vrăjmașii interni și externi ai țerii.

Iată ce comunică în 26 Iunie Ambasadorul Franciei la Constantinople Thouvenel Comitelui Walewski:

«... Aali Pașa a ordonat dela Viena celorlalți ministri să se ocupe în Consiliu de organizarea unei Căimăcămii la București și la Iași, puterile Principilor actuali fiind expirate, dela 16 ale acestei luni, conform cu Fermanele de investitură. Lui Aali Pașa îi pare rău că nu a fost cu puțință a depărta o agitațiune inutilă Moldovei și Valahiei; căci Principii Ghika și Stirbey doresc Unirea celor două provincii, și prezința lor în capul administrațiunii ar fi fost o garanție pentru sinceritatea compunerii Divanurilor ad-hoc și pentru rostirea dorințelor lor asupra unui punct esențial. Nici unul, nici alt

nu ar fi consimțit ca din Hospodari să devie simpli Caimacami; și de aceea trebuia înființat un guvern provizoriu. Ideea unei Căimăcămii, formată după prescripțiile Regulamentului Organic, nu e gustată de Poartă, și fiindcă Porții i s'a lăsat toată libertatea, ea s'a hotărît să numească în fiecare Principat o singură persoană pentru a îndeplini, cu titlul provizoriu, funcțiunile de șef al guvernului local.

«Candidații cari, după Aali Pașa, seamănă să fie mai mult în vedere sunt: Principele Alexandru Ghika în Valahia și Toderiță Balș în Moldova. Dela d-l Photiade, însărcinat de afaceri al Moldovei, a aflat că un număr destul de însemnat de boieri mari, apăsați de o simțire strămtă de gelozie locală și agitați de speranța de a ajunge a fi Hospodari, dacă nu va fi Unirea, au adresat Porții un fel de protestare în contra singurei combinațiuni, în stare de a asigura în mod definitiv viitorul țerii lor. Fuad Pașa nu a trimis încă o comunicare lui Aali Pașa, însă cunoaște opiniunea sa.

«Aali Pașa urmează astfel mai departe:

«Grecii mestecați în afacerile Principatelor, ca Photiadi, Aristarhi și Vgoridiș, întrețin din toate puterile lor repulsiunile Porții și din Constantino-pole apasă asupra corespondenților lor în București și Iași în această privire».

Ambasadorul Franciei la Constantinopole Thouvenel opinează în depeșa sa asupra acestui punct astfel:

«Intrigile acestea nu sunt de natură a putea reuși: dorința Valahiei și a Moldovei este fără nici o îndoială conformă dorinței Împăratului. Această dorință e asociată, este adevărat, cu ideea unei dinastii ereditare, luată dintr'una din familiile domnitoare ale Europei; și acest punct va fi, precum am avut onoare de a spune Excelenții Voastre, marea dificultate ce va fi de rezolvat aici sau poate și aiurea...»

În 16 Iulie Consulul Place dela Iași dă Comitelui Walewki o altă informațiune nu mai puțin importantă, despre candidatura anti-unionistă la Căimăcămie și la Domnie a lui Grigorie M. Sturdza:

«Am arătat E. V. prin diferite scrisori mersul ideii Unirei Principatelor și se poate vedea de pe acum care va fi situațiunea în care Comisiunea va afla țara, când va intra în cercetarea cestiunei.

«În acel moment, nu rămâne îndoială, fiecare Principat va fi administrat de un guvern provizoriu, având misiunea a nu împiedică întru nimic libera expresiune a dorințelor populațiunilor.

«Alegerea și compunerea acestui guvern provizoriu are deci o mare importanță, și fără să doresc a examina o cestiune care se va trata la Constantinopole, mă voiu mărgini aici a atrage atențiunea asupra unei persoane, care, pe cât se spune, poate fi aleasă de Caimacam interimar.

«Acesta este Principele Grigorie Sturdza, fiul fostului Hospodar Mihail Sturdza. Acesta e cunoscut și sub numele de Muhlis Pașa și este unul din Comisarii turci pentru delimitarea nouălor fruntarii ale Basarabiei.

«Gr. Sturdza este cu totul opus Unirei Principatelor. Am probe peremptorii pentru a fi convins. El fiind tocmai unul din cei mai serioși candidați la Domnia Moldovei, și E. V. veți afla în scrisoarea mea din 24 Iunie trecut motivele cari îl împing la o acțiune.

«Este foarte evident că un om care are mari șanse de a fi Domn stăpânitor al unuia din Principate, se va sili din toate puterile sale a împiedica Unirea celor două Principate sub un Principe străin».

Cu mult mai înainte s'a prins întâia dovadă de corupțiune bănească și anume următoarea scrisoare a lui Panaioti Balș din 27 Martie 1856, Iași:

«Biletul de zece mii de galbeni — ce l-am dat d-lui Adossides, secretarul intim al A. S. Aali Pașa, și pe care vărul meu Vornicul Teodorită Balș confirmă, că această sumă va fi valabilă și plătită — eu mă leg a nu o reclama delă vărul meu decât atunci, când vărul meu va fi numit Domn al Moldovei prin îngrijirea d-lui Adossides. Și pentru încredințare am dat această hârtie vărului meu în contra scrisorii ce va scrie Eminenței sale Episcopului Nicomediei».

(semnat) P. Balș.

In legătură cu această scrisoare stă următoarea informațiune, dată în 10 Iulie 1856 de Consulul Place Comitelui Walewki:

«Aducându-mi-se la cunoștință un fapt destul de important, m'am grăbit a-l comunica ambasadorului Franciei la Constantinopole și am onoare a adresa aci alăturat E. V. un duplicat al scrisorii scrise cu această ocazie:

«In acest moment aflu în mod foarte sigur, că d-l Tudoriță Balș a trimis cieri împuternicirea sa casei Zarifi și Vlasto din Constantinopole, ca să trateze în numele său cu ministrii turci numirea sa la domnia Moldovei. El însărcinează această casă să ridice până la suma de 80.000 ducăți (aproape un milion de franci) pentru a obține acest rezultat, și în caz de reușită se obligă să-i dea pe un preț de nimic arenda salinelor și a dreptului de export al cerealelor.

«Casa Zarifi și Vlasto îi scrie că și-a asigurat cooperațiunea ambasadorilor Franciei și Angliei. Ea adaugă că este sigură că va obține pentru d-l Tudoriță

«Balș Caimacamia în schimbul sumei de 25.000 ducați (cam 300.000 franci) și d-l Balș a răspuns că nu va primi Caimacamia decât cu asigurarea că va fi numit pe urmă Domn».

«Informațiunile acestea sunt sigure; dar rog cu insistență pe E. V. să vă faceți a le ignora, căci divulgarea lor ar putea compromite într'un mod grav persoana dela care le am».

În 14 Iulie Marele Vizir adresează Domnitorului Grigorie A. Ghika următoarea depeșă telegrafică:

«Maiestatea Sa Imperială Sultanul socotind să vă desărcineze de domnia Moldovei, a numit pe d-l Vornic Tudoriță Balș în calitate de Caimacam al domniei Moldovei; în curând veți primi depeșă mea oficială, dar odată cu primirea prezentei veți lăsa fără întârziere frânele guvernului».

Tot în 14 Iulie Marele Vizir comunică prin firul telegrafic Vornicului Teodor Balș numirea sa de Caimacam:

«Maiestatea Sa Imperială Sultanul găsiind de cuviință a vă numi Caimacam al domniei Moldovei și de a desărcina pe Principele Grigorie Ghika din funcțiunea de Domn, l-am invitat telegrafic a depune în mâinile D-voastre frânele administrației».

«Veți primi depeșă mea oficială și Fermanul de investitură».

Nu s'a trecut săptămâna și Fermanul Impărătesc pentru numirea Caimacamilor a ieșit din Cancelaria Inaltei Porți.

Fermanul Impărătesc, adresat d-lui Vornic Teodor Balș, cu data de jumătatea lunii Zilkade 1272 (jumătatea lui Iulie 1856):

«Sfârșindu-se domnia Prințului Grigorie Ghica, carele a fost numit de Mine Voevod al Moldovei, ce face parte întregitoare a Impărăției Mele, el a fost rechemat.

«Spre dovada simțimintelor Mele, țintind la fericirea tuturor locuitorilor Imperiului Meu, Impărăteasca Mea plăcere, întipărită de bună voință, dorește ca privilegiile ce au fost lor hărăzite ab-antiquo de către Inalta Poartă să fie menținute și întărite cu deplinătate și ca Reglementele țerii să fie îmbunătățite și completate într'un chip priincios pentru binele locuitorilor».

«Prin stipulațiile Tratatului general încheiat cu fericire, s'a hotărât a asigura țerii legi fundamentale ce se vor statornici după o desbatere pătrunzătoare. Timpul de a împlini această stipulație a sosit, și fiindcă este de trebuință ca, în curgerea acestor dorite debateri, cărmuirea țerii să fie în starea celei mai desăvârșite nepărtiniri, și că tu, Caimacame, tu ești cunoscut de

Mine ca un om ce te-ai deosebit prin credința ta, dreptatea, dragostea către Patrie și integritatea, Căimăcămia Voievodiei Moldovei s'a încredințat, prin porunca și hotărîrea Mea Suverană, înțelepciunii tale și credinței, ca tu să fii șeful cărmuirii vremelnice, până la numirea noului Voevod, care va fi ales și orânduit după modul prescris prin viitorul nou reglement al țerii.

«Până când reglementele de față vor fi îmbunătățite și completate, se va urnă potrivit cu principiurile lor, asemenea se va considera pravilicește anulată și desființată orice dispoziție făcută despre administrația țerii, neîntemeiată pe legile fundamentale ale țerii. Cărmuirea dar provizorie încredințată înțelepciunii tale va fi datoare a lucra pe această cale; și fiindcă, după cum s'a hotărît, dorințele locuitorilor trebuie să fie cercetate asupra îmbunătățirilor lăuntrice ale țerii, precum aceasta se va face obștește știut mai apoi printr'un Firman Impărătesc, este de datoria populațiilor a aștepta acel moment în poziția celei mai depline supuneri; și tu, tu vei fi dator, lucrând cu bun cuget și cu dreptate a jertfi toată luarea ta de seamă la mănținerea bunei orândueli în țară. Este dar de Impărăteasca Mea voință ca tu să iei măsurile potrivite cu aceste principii, și ca tu să pui toată silința spre a asigura fericirea populațiilor.

«Spre a-ți explica cele mai sus arătate și a-ți încunoștința misia ta, s'a slobozit Firmanul de față dela Impărăteasca Mea Cancelarie. Indată ce voința Mea Suverană va fi cunoscută ție, tu te vei supune cu întregime la îndeplinirea poruncilor Mele».

Fermanul prin care fostul Domn Alexandru Ghika se numește Caimacam al Țerii-Românești, din 15 Iulie 1856:

«Alexandru Ghika, vechiule Domn și acum Caimacam al Valahiei, vecinească-se vredniciile Voastre.

«Termenul misiei Prințului Barbu Știrbei, fostul din a Noastră voință rânduit Domn al Valahiei, parte integrantă a Imperiului Nostru, fiind expirat, s'a depărtat din funcțiile sale.

«Fiindcă Impărăteasca Noastră voință este ca, spre dovedire de Inalta soliditudine și bunăvoință ce avem către toți locuitorii acestei Impărătești a Noastră provincie, administrația din lăuntru a țerii să se reformeze și să se perfecționeze așa, încât păstrându-se și întemeindu-se privilegiile acordate din vechime de Inalta Noastră Poartă locuitorilor Valahiei, să le asigure buna lor petrecere și fericire.

«Fiindcă stipulațiunile obștescului tratat, de curând cu norocire încheiat, au hotărît ca noua organizație a administrației acestei provincii a Imperiului Nostru să se desbată și să se hotărască, și epoca de a se pune în lucrare această hotărîre a ajuns.

«Este de cea mai mare importanță ca, pe câtă vreme se vor ține deliberațiile într'aceasta, administrația țerii să păstreze o poziție cu totul nepărtinătoare.

«Cunoscând dar simțimintele Voastre de credință, de dreptate, de patriotism, și zelul, prin acest Impărătesc al Nostru Decret, încredințăm fidelității Voastre funcțiile de Caimacam al Domniei Valahiei, spre a guvernă vremelnicește țara până la alegerea și numirea de Domn, care se va face potrivit nouălor statute și regulamente, ce sunt a se așeză și după modul ce se va fixă.

«Până la săvârșirea reviziei statutelor astăzi în ființă, este de neapărat în principiu, ca aceste statute să-și aibă puterea lor lucrătoare: așa dar, orice act privitor la administrație și starea viitoare a țerii, carele nu va fi conform cu reglementele fundamentale astăzi în ființă, se va considera în principiu ca în neființă; trebuie, prin urmare, ca totdeauna să fii mișcat de acest principiu în administrația ad-interim a Valahiei încredințată înțelepciunii Voastre.

«Fiindcă s'a hotărât, și mai târziu prin Impărătesc al Nostru Decret se va specifica, ca și dorințele populației să fie consultate asupra reformelor din năuntru ce se vor face în Principat, locuitorii țerii sunt datori să adăste cu o deplină supunere rezultatul acestor lucrări; iar din parte-Vă, întrebuițând dreptatea și echitatea, Veți stărui, după datorie-Vă, a se păstră liniștea obștească, luând toate măsurile trebuincioase spre acest sfârșit, și făcând tot ce va depinde de înși-Vă pentru asigurarea bunei petreceri a populației.

«Acestea sunt Impărăteștile Noastre voințe. Ca să cunoașteți cele de mai sus, și ca numirea Voastră să se obștească, s'a dat acest Ferman din Impărătescul Nostru Divan.

«Indată ce veți luă cunoștință de cele într'insul cuprinse, Vă veți grăbi a îndeplini Impărăteștile Noastre porunci, și veți îngriji a aduce întru îndeplinirea datoriilor Voastre înțelepciunea, credința și dreptatea.

«Dat în 15 ale lunii zilecade anul 1273 ($\frac{2}{15}$ Iulie 1856)».

In 15 Iulie, Spătarul Mihalache Cantacuzino Pașcanu și Vornicul Constantin Hurmuzaki au rădicat vocea lor pentru a protestă în contra scrierilor d-lui Nicolae Istrati, care a combătut prin publicitate Unirea.

«Câteva întâmpinări asupra «Chestiei zilei» a d-lui Nicolae Istrati», de d-l Mihalache Cantacuzin, articol publicat în «Steaua Dunărei» dela 3 (15) Iulie 1856:

«I. Autorul broșurii zice că întrunirea «deșteaptă în unii mari sperări și în alții mari temeri»—se înțelege, socotim pe cei cu sperări, pe acei ce vor

unirea și progresul. Acei cu temerile, de ce se tem? Nu cumvâ de stârpirea abuzurilor?

«II. Sfatul dat să nu ne grăbim «de a ne pronunța întru această chestie foarte importantă», este prea bun, și cei ce vor unirea s'au gândit de mult la cele ce ar fi de folos țerii lor; să lase dar timp și celorlalți a se gândi de acum înainte. Iar «excesul de patriotism», ce se impută celor cu Unirea nu-l credem să fie o scădere morală.

«III. Dacă cuvântul «în unire stă țaria este cuvântul lui Dumnezeu?» apoi desbinarea, antiunirea, al cui cuvânt este? — «Este unire, în bine, și unire în rău,» zice autorul. Cei buni se unesc la bine, cei răi la rău, iată răspunsul.

«IV. Deși «Icteniile santei leturghii se repoartă numai la unire în religie,» însă unirea aceasta sufletească se cere dela creștini, pentru ca să o pue în lucrare la toate cele folositoare; altfel s'ar asemăna cu o sămânță fără roade.

«V. Prea adevărat lucru este, că: «Imperii mari și regate s'au șters de pe hartă»; dar cu atâta mai adevărat este și aceea, că cele mici se șterg mai curând și în mai mare număr. Și oricum ar fi, oare nu-i de datoria noastră să căutăm ca țara să ne fie mai mare, și măcar cât decât mai tare?

«VI. Autorul zice chiar unite «Principatele nu se vor putea apăra prin propria lor putere»; nimenea nu pretinde din contra; dar dreapta judecată ne spune că unite fiind, tot mai anevoie vor putea fi înghițite și la întâmplare tot ar putea rezistă, până le-ar veni un ajutor.

«VII. Cine ar vrea ca «Românii să primească cele întâi lovituri», sau

«VIII. Ar dori ca să fim «expuși de a ne bate cu Nordul», sau măcar cu oricine altul? Dar din nenorocire poziția ne este de așa fel, că chiar când se bat alții între dâșii, noi tot suferim. Pătîmi-oar țerile mai mult, decât au pătîmit în răsboaele trecute, dacă s'ar întruni?

«IX. «Rusia a intrat și a trebuit să iasă din Principate de zece ori». Așa-i, dar cine ne poate spune că mai viind, ar ieși iarăș? Noi am dori de a nu mai face asemeni încercări; de aceea vrem să ne întrunim.

«X. «Statele-Unite și Elveția» nu ne pot fi de exemplu. Țerile acelea au o poziție excepțională, și apoi chiar și acelea au un guvern central, lucru ce ne dă dovadă pentru întrunire, iar nu și în contra ei. Și dacă

«XI. «Grecia», precum zice autorul, n'ar fi profitat nimic cu guvernul ce are acum, n'ar fi de mirare: căci ea în timp de mai multe sute de ani n'a avut nici un fel de organizare; dar cu toate că a fost cu greu de a pune deodată un popor așa de neastâmpărat pe calea civilizației, totuș nimeni nu poate tăgădui că n'a făcut oarecare progres.

«XII. De este adevăr că antiunioniștii «nu țin de altcevă decât de privilegiile strămoșești», apoi cum poți zice că «n'avem dreptul de a pretinde unirea?» De n'am avea nici dreptul de a ne întruni și a ne da niște legi cum

se cade, apoi ce ne-ar mai rămânea din autonomia și privilegiile noastre decât suma abuzurilor cari s'au introdus?

«XIII. «Naționalitatea română nu o avem toți în convicție», zice autorul. Văzând urmările unor oameni, mulți au început a crede că autorul are dreptate.

«XIV. «In acest grad de pericol am pune și religia părinților noștri, care a ajuns a nu avea preț la mulți dintre cărturari.» Oare nu cumvă și la mulți dintre farisei? De ar fi să răscolim țărana părinților noștri, apoi ei, desbrăcați fiind de patimi și de tot lucrul înjositor, de sigur că ne-ar îndemna la întrunirea Principatelor ca la o singură ancoră de mântuire, și ne-ar spune că dacă religia părinților noștri nu s'a pierdut atâtea sute de ani, bântuită de feluri de litfe, și poporul fiind în întunerecul neștiinței, cu atât mai puțin se va putea periclită acum, când tot a mai străbătut o rază de lumină și când chiar și clerul a început a fi mai luminat.

«XV. Ca dovadă de sinceritatea antiunioniștilor, autorul spune că «au și sentimentul patriotismului, dar au și legături de familie, dar au și legături de averi». Au doară acelor ce vor întrunirea le lipsește tot șirul acesta de «și»? Sutele de boieri proprietari, de neguțători, de meseriași, cari s'au declarat pentru întrunire din toate părțile țerii, n'au și ei casele și familiile lor? Dar tocmai pentru aceea își doresc un viitor mai sigur pentru patria lor! Și apoi unde, cu cine, s'a arătat?

«XVI. «Dispreț către proprietari și către neguțători?» Tocmai acei ce vor întrunirea au declarat ca bază a alegerilor viitoarei Obștești Adunări pe proprietari și neguțători, fără însă a strâmbătați pe celelalte clase, și dacă vor unirea, apoi tocmai pentru a da o mai mare siguranță proprietății și familiei, o doresc ei cu atâta căldură.

«XVII. «O putere limitrofă (Rusia) voește unirea.» Pe puterea aceasta nu o iartă onoarea de a face altfel. Cum ar putea zice acum că este rău un lucru pe care l-a sancționat în Regulament ca un lucru firesc și bun?

«XVIII. Autorul se mai teme «de rivalitatea dinăuntru», dacă s'ar întruni Principatele. Cu totul din contra: când va fi țara mai mare, micile ambiții păcătoase nu vor mai putea avea nici un efect.

«XIX. Se mai zice că «antiunioniștii vor să păstreze raportul legal cu Turcia». Dar cine-i acela, dintre cei ce vor unirea, care ar voi să rupă raporturile legale cu Poarta? De cunoaște autorul pe cinevă, să ni-l arate. Aceasta însă este o vădită denunțare și o uricioasă calomnie.

«XX. Antiunioniștii «nici cu Domn pământean» n'ar voi întrunirea. Acei ce o vor, din contra, nu fac tocmai cel mai mare caz de Domnie, și dacă doresc ca noua căpitanie a Statului să fie dintr'o dinastie suverană, ei o vor numai ca prin aceasta să poată secă rădăcina pomului discordiei, și ca să

se poată pune odată un frâu îndătinărilor celor rele care sunt adevărata peire a țerii. Și apoi lăsând toate la o parte, unde-i bărbatul îndestul de capabil între noi, care să poată răspunde la o chemare așa de mare?

«XXI. «Sângele strămoșilor», de care se vorbește atât în «chestia zilei», n'a apărut «Obșteasca Adunare», precum ajunsese a fi în timpii de pe urmă și nici acea mare comoară numită «Regulamentul.» Acel sânge prețios s'a vărsat, pentru ca să avem totdeauna dreptul de a ne da legi și de a ne alege Domnitorul, de a face pace și războiu și alte multe drepturi, de cari unor oameni se vede nici le pasă, deși au aer a se preocupă numai de dânsule, și cari toate la un loc înființează drepturile și privilegiile strămoșești întemeiate pe autonomia și suveranitatea noastră, fără a jigni întru nimic suzeranitatea Turciei pe care nimeni nu o respinge.

Constantin Hurmuzaki a publicat, în «Steaua Dunărei» dela 3 (15) Iulie 1856, articolul următor, intitulat—«Un renegat al Unirei Principatelor—»:

«Astă iarnă, când ne veni trista știre despre rezultatul conferințelor dela Constantinople în cauza Principatelor, cine alergă zi și noapte din casă în casă și ne agită în contra Turcilor? D-l Neculai Istrati.

«Cine strigă mai tare în contra tendinței Porții de a călca driturile strămoșești și a preface Principatele în pašalâcuri? D-l Neculai Istrati.

«Cine provocă întruniri și adunări numeroase, cine peroră mai tare, cine jucă rol de tribun al poporului, de Baș-agitator? D-l N. Istrati.

«Cine și-a stricat mai mult pieptul, îndemnând la o manifestare energică în contra protocolului conferințelor dela Constantinople din 11 Februarie? D-l N. Istrati.

«Cine chemă pe toți in corpore la curte spre «a sili» pe Domnitor ca să subscrie împreună protestul? D-l N. Istrati.

«Cine strigă în gura mare: «dacă Vodă nu va voi să subscrie împreună cu noi protestul, să mergem la Mitropolie și să protestăm?» D-l N. Istrati.

«Cine a scris, cu litere mari, protestul din 18 Februarie, în contra protocolului conferințelor dela Constantinople din 11 Februarie? D-l N. Istrati.

«Cine a cerut între altele și «Unirea Principatelor?» Și — D-l N. Istrati.

«Dar! și d-l N. Istrati a cerut Unirea Principatelor!»

«Dovadă protestul scris de d-lui și protestul acel curajos, acel energic, acel patriotic, care face onoare atât acelui ce l-a compus, cât și acelor ce l-au scris și care, între altele, cuprinde și următoarele cuvinte: «Aceste declarații, făcute într'un chip atât de solemn în fața universului, au fost pentru Români piatra credinței în mijlocul viforelor și al nenorocirilor de pe urmă și temelia speranțelor celor mai scumpe, că la viitoarea pace, iu-

bita noastră patrie nu numai va păstra ceea ce a avut, dar încă va dobândi tot ce-i mai trebuie, pentru ca să poată împlini misiunea ce de către Provedință și interesul Europei i s'a pus la gurile Dunărei, adică Unirea Principatelor».

«Cu toate acestea tot d-l N. Istrati, ca un bun comediant carele, prin îndatinata sa schimbare de roluri, a ajuns la o virtuozitate atât de rară, încât a întrecut chiar și Metamorfozele lui Ovid, astăzi ni se înfățișează sub mască ultra-turcească ca stegar al Neunirei Principatelor și—risum teneatis, amici—ca apărător al privilegiilor strămoșești, între cari, secole întregi, a figurat și răposata sclavie, după care mai toți partizanii neunirei și astăzi încă oștează; ni se înfățișează, zic, ca apărător al «suzeranității Porții», ba chiar și al însuș «Imperiului otoman», pe care numai aceia l-au putut ataca, cari, ca dumnealui, au fost în stare de a se face de bună voie crainic public, cetind în biserică la Sf. Spiridon buletinul biruinței rusești din Asia.

«Vai de Imperiul otoman, dacă soarta lui ar atârna dela apărarea ce-i promise un cameleon, un Proteu politic, ca d-l N. Istrati, sau «Nepărtinitorul», carele neputând dispune nici de talent, nici de cunoștințe ordinare, necum de cunoștințe publice, îndoapă pe cetitorii săi cu grețosele lepădături, culese din cele mai desprețuite foi străine — din foile inspirate de inimizii cauzei Românilor.

«Noi am plânge soarta Turciei dacă ea, care singură a putut susține la Dunăre o luptă glorioasă cu giganticul colos dela Nord, astăzi, după încheierea păcii, ar fi redusă la trista necesitate de a aștepta apărarea driturilor sale dela o mână de oameni, compusă din cunoscuți inimizii ai ei. Dar! din cunoscuți inimizii ai ei, zicem; căci cine nu știe că mai toți amicii politici ai «Nepărtinitorului» au fost, toată viața lor, sateliți ai consulilor rusești, partizani și scutelnici declarați ai Rusiei, instrumente ale politicei ei, și arătau cu degetul pe acei cari cutezau a «vorbi» măcar de suzeranitatea Porții? Cine nu știe, că tocmai aceia cari se zic astăzi apărători ai suzeranității, în timpul ocupației rusești, au renegat Turcia întru atâta, încât ascundeau chiar și Nișanurile turcești, pe când chiar și d-l Kotzebue purta încă pe al său? Intocmai ca emancipații cari, nedeprinși a trăi fără stăpân, umblă căutându-și nou stăpân, tot acești apărători ai «Imperiului otoman», poate pentru că n'avem încă consul rusec în Moldova, năzuiesc astăzi la alt stăpân, unde neunirea Principatelor află simpatii încurajătoare.

«Și apoi încă mai are d-l N. Istrati curajul de a se servi de un argument perfid al jurnalelor de Viena și a reprezenta ideea Unirei Principatelor ca o intrigă rusească, când toată lumea știe că autorul acestei idei mărețe în lumea diplomatică este alesul Franciei, Imperatorul Napoleon III, a căruia rară înțelepciune și tărie de voință a știut a înălța acea binecuvântată țară la cel dintâiu rang între staturile Europei, a dictat pacea dorită și a con-

tribuit la răsturnarea protectoratului uzurpat și la asigurarea driturilor noastre, mai mult decât celelalte puteri împreună.

«Chiar și acei cari, ca d-l N. Istrati, nu cunosc altă limbă, decât cea română, se pot încredința din «colecția protocoalelor conferințelor dela Viena», traduse de d-l Codrescu, și anume din protocolul VI, că reprezentantul generoasei Francii, d-l Bourqueney, a propus, încă la conferințele din Viena, în 26 Martie 1855, Unirea Principatelor sub un prinț din una din familiile domnitoare ale Europei, și a desvălit această idee de mântuire într'o expunere plină de lumină și de adâncă pătrundere politică, — expunere demnă de marele renume al acestui bărbat de stat.

«Dacă autorul «Chestiei zilei în Moldova» ar fi citit și protocoalele conferințelor dela Paris, și anume protocolul No. 6 din 8 Martie 1856, ar fi mai văzut: 1) că și la Paris, Unirea Principatelor s'a propus și s'a apărut cu căldură tot de către reprezentanții mărinimoasei Francii; 2) că Unirea s'a adoptat și de către ilustrii reprezentanți ai Angliei, Rusiei și Sardiniei, precum mai târziu și de către reprezentantul Prusiei, care a dat Românilor atâtea dovezi de bunăvoință, și 3) că plenipotentul Austriei, d-l contele Buol, n'a putut altmintrelea împiedica proclamarea hotărârii majorității favorabile Unirei, decât prin adoptarea ei condițională; iată cuvintele lui proprii: «Mai târziu, și când se va fi constituit în Principate o instituție care ar putea fi considerată ca un organ legitim al dorințelor țerii, se va putea procede la unirea ambelor provincii cu deplină cunoștință a lucrurilor».

«De cunoștea d-l N. Istrati aceste protocoale, ne-ar fi scutit de ridicula întrebare: «Unde anume am putea vedea documentul doveditor, că Occidentul este într'adevăr dispozat a transforma poziția noastră politică?»

«Spre mai mare încredințare, noi mai cităm câteva fragmente din protocolul ședinței din 8 Martie; iată-le: «Dumnealui întâiul plenipotențiar al Franciei este de socotință, că Unirea ambelor Principate răspunde la nevoile descoperite prin cercetări pătrunzătoare, că Congresul ar trebui să o admită și să o proclame», și mai departe: «Unirea Principatelor, fiind fără contrazicere un element de tărie și de prosperitate, răspunde la obiectul propus îngrijirii Congresului».

«Din aceste toate și orbii pot vedea: *a*) că stăruința pentru Unirea Principatelor, departe de a fi necompatibilă cu respectul și recunoștința cuvenită Puterilor Occidentale, mai ales este un omagiu, ce datorim mărinimoasei majorități a Puterilor reprezentate la Congresul din Paris; *b*) că nu acei ce doresc Unirea Principatelor pretind a modifica Tratatul de pace, ci din contră tocmai aceia cari, prin opunerea lor la hotărârea majorității Congresului și prin năzuirea lor numai la una din Puterile aliate, zădărnicesc scopul rebelului și spiritul Tratatului, care a fost și este desființarea a orice pro-

tectorat exclusiv, a orice amestecare în trebile dinăuntru ale Principatelor; c) că cererea Unirii Principatelor nu este o purtare manifestă în contra Curții Suzerane, după cum declamă d-l Istrati, nu stă nici cum în contradicere cu suzeranitatea Porții, căci «suzeranitatea» nu este «suveranitate».

«Congresul dela Paris, acest areopag compus de corifeii diplomației Europene, de bărbați îmbătrâniți în studiile și practica politicei și a dritului gintelor, niciodată n'ar fi propus Unirea Principatelor, dacă aceasta ar fi o călcare a suzeranității Porții; căci scopul resbelului a fost apărarea, iar nu surparea driturilor Porții.

«Dacă capitulațiile — așa se numiau toate tratatele între Turcia și Puterile creștine — nu sunt litere moarte, nu sunt hârtii răsuflute, dacă dritul gintelor nu este o crudă minciună, Principatele au fost și sunt «suverane», și, prin urmare, pot încheia — după cum avem atâtea exemple — atât cu Puteri străine, cât și între sine, tot felul de tratate; așa dar și Tratatul pentru Unirea acestor două staturi.

«Altă dată vom trata despre această materie mai pe larg, și vom dovedi, cu istoria și dritul gintelor în mână, că prin recunoașterea suzeranității și chiar prin plata unui tribut, necum «unui peșcheș», cum se numește acea dare în capitulații, «nu se pierde suveranitatea».

«Astă dată vom mai întreba încă pe d-l Istrati, cum poate apăra d-lui și «Nepărtinitorul» «suzeranitatea Porții», când «Jurnalul de Constantinopole», No. 714 din 14/26 Iunie 1856, jurnal subvenționat de guvernul turcesc, pretinde că Poarta otomană nu este «suzerană», ci «suverană» a Moldovei și a Valahiei.

«Nepărtinitorilor! cetiți acel jurnal, și schimbați-vă programul. Sau spuneți-ne și nouă, cum se potrivește programul d-voastre cu următorul fragment din sus citatul articol?

«Este necontestabil că Hatihumaiumurile date Principatelor sunt mărturii nerecuzabile ale «Suveranității» și nu ale «Suzeranității» Porții asupra acestor țeri.» Tot acel jurnal se arată nemulțumit cu Tratatul de pace dela Paris, pentrucă n'a recunoscut «Suveranitatea» Porții asupra «Principatelor», adăogând că articolul atingător de aceste țeri ar fi trebuit a se scrie în modul următor: «Sub garanția Puterilor, protectoratul uzurpat al Rusiei asupra Valahiei și Moldovei este surpat, și Inalta Poartă intră iar în «suveranele» sale drituri asupra acestor două provincii ale Imperiului otoman, cari se vor administra de acum potrivit cu Hatihumaiumurile octroiate prin Sultani.» — Sapienți pauca—.

«Ne rezervăm dreptul de a supune doctrina «Jurnalului de Constantinopole», cât și «Chestia zilei» unui examen pătrunzător și conștiințios.»

Situațiunea Moldovei în urma instalării Căimacămiei Vornicului Teodor Balș este caracterizată în raportul din 24 Iulie, trimis de Consulul Place Comitelui Walewski.

«Am adus la cunoștința E. V. retragerea Prințului Ghika și instalarea noului Caimacam, care trebuie să administreze în mod provizoriu țara.

«Am raportat de asemenea împrejurările cari au însoțit instalarea oficială a acestui guvern interimar.

«Aceste incidente diverse și influința lor probabilă asupra cestiuunii Unirei Principatelor mă silesc să expun E. V. în mod clar situațiunea țerii.

«Când am venit în Moldova, am găsit populațiunea cu totul mișcată de declarațiunile ce E. V. și majoritatea plenipotențiarilor ați făcut în Congresul din Paris, privitoare la Unire. Se speră că un proiect atât de potrivit cu dorințele și interesele Principatelor și sancționat mai dinainte printr'o dispozițiune a Regulamentului Organic, nu va mai întâmpină piedici serioase, din momentul în care obținuse asentimentul aproape al tuturor Puterilor, iar Puterile cari nu doriau realizarea Unirei declarase că se vor conforma dorințelor țerii, exprimate în mod liber. Astfel s'a văzut cu plăcere Divanul obștesc profitând de cea dintâi ocazie ce i s'a dat, pentru a se asocia la demersurile ce făcuse Domnitorul. Eră de ajuns prin urmare o mică impulsione pentru a produce în Moldova o manifestație generală.

«De altfel când judecă cineva aceste țeri, nu trebuie să piardă din vedere caracterul locuitorilor lor. Fondul acestui caracter îl formează nedumerirea și frica: aceasta nu trebuie să ne surprindă. Niciodată n'a fost vreo țară supusă la mai multe hărțueli și influințe diferite. Incunjurate de trei state mari, de cari se tem în acelaș grad, dacă nu pentru aceleași cauze, Principatele Dunărene trăesc totdeauna cu frica de a nu fi într'o zi absorbite cu totul de unul din ele. Având convingerea îndeajuns de întemeiată, că Anglia și Prusia nu pot întreprinde nimic eficace contra lor sau pentru ele, ele nu-și pun speranțele lor decât în acțiunea Franciei. Depărtarea Franciei le garantează în contra oricărei puțințe de absorbire; politica ei față de ele implică totdeauna prin sine însăș idea celei mai desăvârșite dezinteresări, și aceasta explică, independent de legăturile de rassă și de curentul care le atrage spre obiceiurile și limba noastră, simpatiile Românilor pentru noi, precum și încrederea lor în cuvântul nostru. Ei nu așteptau decât un semn dela noi, dar îl așteptau.

«Fără îndoială, manifestațiile Domnitorului și Divanului aveau o valoare considerabilă, ce rezultă mai ales din pozițiunea înaltă a organelor lor. Dar aceste acte nu constituiau expresiunea dorințelor întregii populațiuni, așa cum a cerut-o Congresul din Paris, și multe persoane ezitau încă de frică,

să nu se dea înșiși pradă dușmăniei Turciei și Austriei, dacă s'ar pronunța înainte de a se vedea Unirea asigurată de ajutorul Franciei. În astfel de împrejurări ați binevoit E. V. să mă trimiteti în Moldova, după ce m'ați investit cu instrucțiunile cele mai categorice.

«Știu că unele motive ar fi părut că mă obligă a întârzi. Căci se putea naște întrebarea, dacă nu eră cumva periculos a pune în mișcare o populațiune întreagă pentru o cestiune vitală, care nu poate decât să excite pasiunile, dacă acest pericol se va mări în urma întârzierii, ce prelungirea ocupațiunii austriace o aducea intrării în funcțiune a Comisiunii Europene, dacă o manifestație favorabilă Unirii nu va îndemna pe cei cari îi sunt dușmani să facă alta în sens contrariu, dacă, în sfârșit, susceptibilitățile Turciei, deșteptându-se prin demonstrațiuni pripite, nu vor face ca această Putere să ia măsuri pentru a le împiedică efectul.

«Nu mi-am ascuns de loc aceste obiecțiuni, dar în acelaș timp răspunsul se prezintă dela sine.

«1. Dacă populațiunea moldovenească poate fi pusă în mișcare cu ușurință, ea poate fi mânăuită și îndreptată tot atât de ușor, dacă nu-i lăsată să ajungă la o prea mare exaltare. Inflăcărând-o nu puteam să mă tem de nimic, mai ales că având la îndemână la Iași pe șefii acestei mișcări, îmi eră ușor să le inspir o direcțiune moderată. Faptele ce le-am expus în corespondența mea și situațiunea actuală a țerii au justificat cu prisosință prevederile mele.

«2. În cât privește întârzierea scsirei Comisiunii pe teritoriul Principatelor, oricât ar fi de regretabilă, nu eră cu neputință să trag folos din ea. Dacă Comisarii s'ar fi prezentat după semnarea păcii și dacă ar fi întrebat imediat populațiunea, nevoia acesteia de a se întruni, de a-și formula dorințele, aceasta ar fi putut aduce în sânul ei o fierbere, pe care poate n'ar fi putut-o stăpâni o administrație trecătoare, totdeauna mai slabă decât un guvern stabilit mai de mult; profitând însă de timpul ce i-a rămas, îi eră ușor să se consulte în liniște, să-și dea seamă fără ură și să meargă la vot, oarecum fără grabă prea mare. De altfel guvernul domnesc eră aci pentru a înăbuși orice încercare de dezordine; și dacă în aceste demersuri pregătitoare s'ar fi amestecat și puțină pasiune, aveă tot timpul necesar să se potolească așa fel, încât Comisiunea n'ar fi avut a aprecia decât expresiunea liniștită și chibzuită a adevăratelor nevoi ale țerii!

«3. Fără îndoială manifestațiunile în favoarea Unirii trebuiau să dea naștere la altele în sens opus. Dar departe de a vedea în aceasta un motiv de a ezită, nu vedeam decât un motiv mai mult să nu-mi fie teamă de a pune cestiunea în mod sincer.

«Toate Puterile au declarat că voesc să se conformeze dorințelor populațiunii; nici una din ele nu are prin urmare intențiunea de a o surprinde

întrebând-o pe neașteptate, și deci nici una nu poate să se teamă ca adversarii, ca și partizanii Unirei, să aibă ocazia de a se explica cu maturitate.

«Voiu adăoga că din punctul nostru de vedere eră avantajos să procedez astfel. Căci partidul Antiunionist, de care s'a făcut oarecare șgomot, este în realitate cu mult mai puțin numeros decât pare, și nu eră rău de a-l somă să se arate, să-și dea numele membrilor, să-și expună motivele, pentru ca să se știe în ce-i constă adevărata lui valoare.

«4. In sfârșit, în cât privește Turcia, ar fi o greșeală gravă a crede, că ea nu știe perfect cari sunt dispozițiunile Moldovenilor. Demonstrațiunile acestora nu puteau să-i aducă nimic nou cu privire la dorința Unirei, care ar avea fără îndoială ca scop să scape aceste ținuturi nenorocite de venalitatea hrăpariță a ministrilor Porții. Astfel ori se făceau ori nu se făceau demersuri imediate în favoarea Unirei, nu eră mai puțin neîndoios că Turcia va uză de puterile ce i-a dat Congresul din Paris, ca să organizeze un guvern provizoriu în sensul cel mai favorabil vederilor ei.

«Alegerea noului Caimacam este destul de semnificativă, cu atât mai mult că d-l Tudoriță Balș face de multă vreme jertfe bănești pentru a-și ajunge scopul și că înainte cu câteva luni fusese desemnat ca Principe Interimar.

«Acestea sunt, Domnule Ministru, rațiunile ce s'au prezintat spiritului meu pentru a combate obiecțiunile ce s'ar fi putut ridică în contra demersurilor imediate în favorul Unirei. Dar chiar dacă aceste argumente nu m'ar fi impresionat decât puțin, există altul care le covârșia pe toate și care nu-mi permiteă să ezit nici un moment. Acesta eră instrucțiunile atât de hotărâte ce mi-ați dat E. V. în audiența mea de concediu.

«Astfel m'am pus la lucru dela sosirea mea aci și îndată ce am repetat, după ordinul E. V., cuvintele E. V. Prințului și Moldovenilor celor mai luminați, «adică că cei ce se vor pronunța în favoarea Unirei n'aveau să se teamă de nimic și că vor fi susținuți sus și tare», efectul a fost, că orice umbră de ezitare a dispărut. Caracterul lor s'a oțelit prin șiguranța, că nu aveau să se teamă de nici o urmare a manifestațiunilor ce voiau să facă.

«E. V. ați putut vedea din corespondența mea, dacă intențiunile E. V. au fost urmate.

«Cea mai pacinică propagandă s'a organizat în Iași și s'a răspândit fără turburări în provincii. Guvernul s'a pus șingur în fruntea ei ca să o conducă, dându-i mai multă autoritate.

«Doi dintre șefii clerului au publicat manifeste de mare importanță, în dispozițiunile religioase în cari se află această țară.

«S'au pus bazele unui ziar și s'au făcut publicațiuni pentru a răspândi această idee.

«S'au trimis delegați în județe și au prezintat acolo adrese, cari s'au acoperit de semnături.

«În sfârșit în călătoriile întreprinse de Principe în ultimul timp, prezința sa a fost peste tot locul o ocazie pentru populațiune de a se pronunța sus și tare

«Acestea sunt rezultate pozitive și cari au pe lângă aceasta folosul că mulți oameni timizi, cari astăzi ar ezită fără îndoială, se găsesc legați prin angajamentele ce au luat.

«Nu voiu trece sub tăcere, cu privire la acești oameni, că ei au fost unul din motivele, care m'a îndemnat să lucrez fără întârziere, când terenul eră încă liber de orice influință contrarie, pentru ca să nu le las răgaz de a da înapoi.

«Dacă de altă parte partidul Antiunionist a crezut că trebuie să opună o propagandă activității noastre, n'avem decât să ne felicităm, căci și-a descoperit secretul slăbiciunii sale.

«În această situație noi nu putem deci decât să regretăm organizarea noii Caimăcării.

«D-l Balș, ce e drept, n'a făcut cunoscut prin nici un act oficial politica ce-și propune să urmărească; dar este destul de ușor să o construim din antecedentele sale.

«În jurul lui au venit să se grupeze toți indivizii contrari Unirei, sau mai bine el însuș este acela care i-a adunat și le-a dat cuvântul de ordine, pentru a-și pregăti realizarea proiectelor sale viitoare.

«Faptele aduse la cunoștința E. V., în depeșa mea dela 6 c., nu ne pot lăsa nici o îndoială asupra naturei proiectelor d-lui Balș, și este învederat că n'a fost numit de Poartă Caimacam, decât cu condițiunea să întrebuițeze toate mijloacele pentru a mântine separațiunea celor două Principate.

«Cu tot interesul învederat al țerii sale pentru Unire, d-l Balș se lasă dus de speranța, că va ajunge odată Domn al Moldovei; el va continua chiar să facă sacrificii mari pentru a ajunge acest scop, neobservând că-și ieă asuprași o grea sarcină, care probabil îl va zdrobi.

«Greutățile ce va întâmpina la fiecare pas, sforțările chiar ce le va face pentru a împiedica Unirea îi vor creă numeroși dușmani, cari vor împiedica alegerea lui, dacă va intra în luptă un candidat mai influent decât el, cum este prințul Sturdza, ceea ce se va și întâmpla. Deocamdată, atât timp cât va dura, poate conta pe sprijinul Austriei, care a găsit într'insul un instrument docil. Am motive a crede că l-au lăsat să spereze, mai mult decât domnia trecută. Mai multe indicii mă fac să presupun, că dacă Cabinetul din Viena va reuși să mântină separațiunea celor două Principate, va propune pentru fiecare din ele un prinț indigen ereditar, dând ca motiv că această ereditate va fi un mijloc de a smulge țara din anarhie.

«Nu încapă nici o îndoială că ea are în vedere pentru Moldova pe d-l Balș și lăsând să-i strălucească înaintea ochilor o speranță atât de mare, ea poate fi asigurată de concursul lui pentru a împiedeca Unirea.

«Rog pe E. V. să binevoiți a crede, că în tot ceea ce spun aici, nu sunt condus de nici un spirit de animozitate sistematică, căci personal îmi este foarte indiferent, dacă Principatele vor fi unite sau separate; dar eu judec după ceea ce văd, și luând, natural, ca punct de plecare instrucțiunile ce mi-ați dat și ținta ce am ordin să ating. Dela numirea d-lui Balș, agenții austriaci își ascund așa de puțin proiectele lor, afișează atât de mult pretențiunea de a stăpâni, aceste țeri și de a le asimila într'un chip sau într'altul, dominând administrația și exercitând o presiune asupra manifestării voturilor populațiilor, încât cred că aș lipsi delă îndeplinirea celei mai imperioase datorii, dacă nu v'aș atrage atențiunea asupra celor ce se petrec. De altfel în această purtare nu este nimic surprinzător. Austria are un interes atât de mare să ia pentru sine în aceste părți pozițiunea covârșitoare, pe care armatele aliate au smuls-o Rusiei și să gonească toate celelalte influințe, încât ea va merge departe în întrebuintărea mijloacelor, sau pentru a da la o parte piedicile cari o vor stingeri aici, sau pentru a ne înșelă înșine asupra adevăratelor noastre interese.

«In acest moment singurul lucru de care-i este frică, este Unirea Principatelor, care dând soliditate reorganizației ce se pregătește, va da acestor provincii mijlocul de a scăpa, într'un viitor apropiat, de influința abuzivă a statelor limitrofe. Astfel am văzut Cabinetul din Viena îndemnând Turcia să profite de dispozițiunile Tratatului din Paris, care da în mâinile Puterii suzerane organizarea guvernului interimar.

«Abia a părăsit Marele Vizir Viena și s'a dus la Constantinopole și s'a și grăbit să scape de Principele Ghika—deși scrisese puțin timp înainte Domnitorului prin Fuad Pașa—că, fiind favorabil Unirei, eră silit să-l înlocuească printr'un boier, care va promite să susțină o politică opusă.

«Deci Austria se poate crede pe calea cea bună pentru a-și ajunge scopul și se va vedea din întârzierile ce va continua să aducă retragerii trupelor sale, că contează pe prezența lor pentru a intimidă opoziția. Ea va ști să întrebuințeze timpul, care va mai trece până la venirea Comisiunei.

«Astfel nu voi ascunde E. V. faptul, că o mare descurajare a cuprins pe un anumit număr de partizani ai Unirei. Acesta este un rezultat inevitabil al caracterului timid, despre care v'am vorbit la începutul scrisorii mele, timiditate întreținută de nesiguranța viitorului. Această descurajare este mărită de svonurile ce s'au răspândit aici și cari au fost propagate de ziarele germane, că Franția va abandonă idea Unirei. Și cum ea este aceea, care atât la Viena, cât și la Paris, a luat cea dintâi această idee sub patronajul

său, temerile Moldovenilor ar fi foarte naturale, dacă Franția și-a modificat politica.

«Dar eu m'am silit să-i asigur, spunându-le că guvernul imperial a fost foarte atins de simpatiile ce populațiunea românească le-a manifestat la orice ocazie pentru țara noastră, și de încrederea ce i-a dovedit, pentru ca cineva să-și permită a crede că guvernul nostru va încetă un singur moment a se ocupa cu stăruință de interesele Principatelor și a țineă seamă de dorințele lor.

«Cu toate acestea, într'o perioadă când situația începe a fi încordată și când fiecare zi ne apropie de momentul în care populațiunea va fi consultată, îmi voi permite a indica folosul ce ar rezultă, dacă ei n'ar avea nici un motiv de a se înșelă asupra intențiunilor noastre, și dacă ar veni vreo dovadă de interes, care să-i asigure pe deplin.

«Dacă totuș E. V. ați decis că trebuie să renunț de a susține proiectul Unirei Principatelor, îndrăznesc să vă rog a-mi da nouă ordine în această privință.»

Cu toate acestea, Comitele Walewski dă în 26 Iulie Consulului Victor Place instrucțiuni de a nu ascunde că guvernul Franciei este și va fi pentru Unire, însă să se fie în rezervă, ca să nu se zică că a exercitat o presiune asupra spiritelor.

«Corespondența D-voastre a sosit la Departament la 6 a acestei luni.

«Am cetit cu mult interes deslușirile și apreciațiunile ce ne-ați transmis relativ la importanta cestiune a Unirei.

«Raportul în care ne faceți cunoscută părerea și dispozițiunile clerului moldovean a atras în special atențiunea noastră și putem conchide atât din convorbirea D-voastre cu Arhimandritul, cât și din alte fapte ce ați adunat, că cauza Unirei este asigurată că va avea pentru dânsa voturile populațiunei.

«Nu-mi explic ce l-a putut face pe Principele Ghika să bănuască, că stăruințele Turciei și Austriei ar fi determinat guvernul imperial să-și schimbe modul său de a vedea.

«Mă grăbesc să vă dau asigurare deplină în această privință.

«Părerea noastră este tot aceeaș pe care v'a făcut-o cunoscută Departamentul Afacerilor străine și ați putut observa, că ziarele franceze n'au lăsat fără răspuns insinuările unor foi străine, cari pretindeau că noi am fi cedat influințelor Austriei. Aceasta nu este exact. Dar este adevărat că la Vienna s'au preocupat cu destulă aprindere de demersurile ce ați făcut pentru a determina sau a mări mișcarea în favorul Unirei și a stărni manifestațiuni în acest sens.

«Veți căută, fără îndoială, a vă pune la adăpost de orice învinuire de această natură, evitând demonstrațiunile, cari ar putea da de bănuț, că noi

căutăm să exercităm asupra părerilor un fel de presiune, care, n'am nevoie să vă amintesc, nu este deloc în interesul guvernului imperial. Cu cât mișcarea în favoarea Unirei este mai spontană și mai generală, cu cât această combinație este mai în conformitate cu dorințele țerii, cu atât mai puțin trebuie să căutăm a interveni printr'o ingerință, care ar putea fi un pretext să se spună, că există manifestațiuni artificiale acolo, unde în realitate nu există decât expresiunea simțimentelor intime ale marei majorități a popoului.

«Este de ajuns să se știe, că guvernul M. S. Imperiale va susține cu influința sa, în deliberările Puterilor, dorința Moldo-Valahilor, favorabilă Unirei.

«Chiar pentru aceasta ținem, ca adevărata părere a țerii să se desfășure în mod liber, fără ca vreo influință străină să-i împiedice avântul.»

Ceremonia instalării de Caimacam al Valahiei a Principelui Alexandru Ghika a avut loc în (16) 28 Iunie 1856.

«E. S. Kiamil-Bei, introducătorul ambasadurilor, a sosit în Capitală la 16 ale curenteii, aducător Fermanului imperial, pentru numirea I. S. Prințului Alex. Ghika în calitate de Caimacam.

«E. S. a fost primit aici cu toate onorurile cuvenite rangului său și a înaltei misii, cu care a fost însărcinat de M. S. Sultanul.

«Ieri la amiazi în sala Adunării Generale a Mitropoliei, s'a cetit fermanul.

«Autoritățile civile și militare, precum și corpul diplomatic, au fost față la această ceremonie, ce a atras un numeros concurs de spectatori.

«Prințul Ghika, înconjurat de miniștri, a mers înaintea E. S. Kiamil-Bei, spre a-și primi din mâinile sale Fermanul imperial, și conducând pe E. S. pe o estradă ce eră pregătită, a urmat cetirea Fermanului în limba turcească; după această cetirea s'a reproduș în limba română de Ministrul Justiției.

«După această îndoită cetire, E. S. Kiamil-Bei, adresându-se către asistenți, a pronunțat un discurs, la care Prințul Ghika i-a răspuns prin o alocuție urmată de aplauze și de strigăte repetate de mai multe ori: Să trăiască Prințul Alexandru Ghika!»

E. Sa Kiamil-Bei a rostit următorul cuvânt:

«Maiestatea Sa Sultanul, după ce a hotărît a pune capăt administrației Prințului Știrbei, a numit pe I. S. Prințul Alexandru Ghika spre a guvernă țara în însușire de Caimacam.

«D-v. cunoașteți îngrijirea cea înaltă și vie a M. S. mperiale, pe care stipulațiile Tratatului de Paris din nou au mărturisit-o.

«Reglementul Organic are a se revizui spre a îmbunătăți administrația dinăuntru a țerii și a asigură îndemânarea și fericirea populațiunilor.

«Valahia trebuie să păzească o poziție liniștită și demnă, și să aibă o încreștere și deplină încredere în sentimentele Inaltei bunevoințe a M. S. Sultanelui, spre a grăbi îmbunătățirile administrative dinăuntru, cari se vor desbăte, se vor încuviința și se vor pune în lucrare de Inalta Poartă.»

I. Sa Prințul Caimacam a răspuns următoarele:

«Cu supunere am ascultat ordinele M. S. Imperiale. Luând frânele guvernului, dator sunt a exprima astăzi dinaintea E. V. că mă simt măgulit, că M. S. Imperială a binevoit a mă chema din nou în fruntea administrației, pentru o epocă în care instituțiile acestei țeri, consacrate de către ai săi glorioși strămoși, se vor statornici și se vor desvolta.

«Sper a crede că M. S. Imperială, numindu-mă, n'a fost însuflețită decât prin aducerea aminte, că urmez încă a mă bucura de priința și de încrederea de care locuitorii m'au încunjurat în trecuta mea carieră.

«Românii, Excelență, nu vor uita niciodată părinteasca îngrijire ce-i mărturiseste fermanul M. S. Imperiale, și nici vor lipsi a arăta a lor recunoștință către Augustii aliați.

«Insărcinarea mea astăzi e mare, o simțesc, dar sperez că cu ajutorul simpatie al locuitorilor țerii, nu mă voi slăbi sub povară; puterile mele le razim în protecția M. S. Imperiale, și în dragostea concetățenilor mei.

«Rog pe E. V. de a crede că voiu întrebuița toate ale mele mijloace, ca locuitorii Valahiei, fericiți de întemeierea drepturilor și a bunei stării lor, să binecuvânteze neîncetat numele de August al M. S. Imperiale.

«Ca încheiere rog pe E. V. de a depune la picioarele tronului M. S. Imperiale omagiul sentimentelor mele de recunoștință și de credință. Binevoii a primi pentru D-V. înși-Vă, Excelență, expresia celei mai adânci a mele considerații.»

Solemnitatea cetirii Fermanului Imperial pentru numirea Vornicului Teodor Balș Caimacam al Moldovei, a urmat în Iași în 11 (23) Iulie.

Miercuri, în 11 ale curenteii, o mare adunare compusă din Preasfințiii Mitropolitul Sofronie, Episcopul eparhiot Meletie și Stravropoleos Filaret, cu înaltul cler, EE. LL. Ministrii și Directorii osebitelor Departamente administrative și judecătorești, Corpul academic și Facultatea medicală, în mare uniformă, d-l General-Maior Baron de Gablenz Comandantul corpului de ocupație, d-l General Reznicec, ofițerii superiori, corpul diplomatic, și un mare număr de boieri s'au întrunit la 11 ore la Palat în sala Tronului.

Trupele de toată arma, cari formează garnizona Capitalei, jandarmeria

și pompierii în uniformă de paradă, erau înșirate pe piața Palatului. Un detașament de grenadiri imperiali-regali de Austria cu tunuri eră așezat lângă Palat.

La 11 1/2 ore, doi adjutanți și un cortegiu de Curte au mers la otelul E. S. Kiamil-Bei, spre a-l conduce la Palat, unde Comisarul Imperial s'a primit cu onorurile militare și de către Ex. Sa Caimacamul ce eră înconjurat de ai săi adjutanți și de membrii Ministerului.

După ce s'au așezat în Sala Tronului, care eră ornată cu portretul M. S. Sultanului, în fața acestei impozante adunări, E. S. Comisarul a înmănat Fermanul imperial în mâinile Caimacamului, carele, după ce l-a ascultat cu onorurile cuvenite, l-a dat Secretarului de Stat Prințul Ion Ghica, iar acesta translatorului d-l Argenti, carele a cetit actul în limba turcească, iar Secretarul de Stat a cetit traducerea românească.

La cetirea acestui act imperial, trupele au prezintat armele, și artileria imperială a Austriei l-a urmat cu 21 lovituri de tun.

E. S. Kiamil-Bei a rostit apoi către adunare următoarele cuvinte :

«Maiestatea Sa Imperială Sultanul, după ce a holărît a pune capăt administrației Prințului Ghika, a numit pe E. S. Marele Vornic Teodor Balș a guvernă țara în însușire de Caimacam.

«D-voastră cunoașteți îngrijirea cea înaltă și vie a M. S. Imperiale și stipulațiile Tratatului de Paris de nou au mărturisit-o.

«Reglementul Organic are a se revizui spre a îmbunătăți administrația din năuntru a țerii și a asigura îndemnarea și fericirea împoporărilor.

«Moldova trebuie să păzească o poziție liniștită și demnă și să aibă o întreagă și deplină încredere în sentimentele a Inaltei bune voințe a Maiestății sale Imperiale spre a grăbi îmbunătățirile din năuntru cari se vor desbata, se vor încuviința și se vor pune în lucrare de Inalta Poartă.»

După această scurtă alocuție, rostită cu demnitatea și însemnătatea ce caracterizează pe acest Inalt funcționar, E. S. Caimacamul i-a adresat următoarele cuvinte :

«Pătruns de sentimentul adânci recunoștințe, primesc mărturisirea grațioasă a Inaltei încrederi, cu care Maiestatea Sa Imperială Sultanul, Augustul Suzeran al Moldovei, a binevoit a mă onora, încredințându-mi demnitatea de Caimacam al Domniei acestui Principat.

«Insemnătatea acestei sarcini adaogă un caracter sfințit către datorii, cari îmi sunt impuse. Eu voiu întrebuiința toată sânguința mea spre a îndeplini păzirea cea cu sfințenie a legiurilor, ce sunt temeiul orânduelii și al fericirii sociale.

«Îngăduiți E. V. să depun prin a Voastră mijlocire, în numele Moldovenilor, tributul recunoștinței publice, la picioarele Tronului gloriosului nostru

Suzeran, pentru Inalta îngrijire care M. S. Imperială nu încetează a mărturisi în priința acestei țeri. Alegerea în astă ocazie a E. V. de organ a Prea Inaltei sale voințe este un nou gaj al Augustei Sale bunevoințe.»

Adunarea luătoare de seamă la toate aceste zise, rostite de noul înalt funcționar, ce este hotărît a le da înțeles și vieată prin fapte, le-a salutat din curăția inimii întru încrederea unui statornic viitor.

Solemnitatea acestei zile memorabile, care înseamnă cel întâiu pas al Moldovei în a ei nouă vieată politică, după vrednicie s'a aprețuit de toți adevărații compatrioți. In această criză unică a istoriei noastre, amorul de patrie reclamă concordia publică, unirea întru cele putincioase și lepădarea de orice interes personal, prin care noi vom asigura ființa și fericirea patriei noastre și ne vom învrednici de simpatia Europei și de recunoștința nepoților.

Profesiunea de credință a Caimacamului Teodor Balș se află expusă în Ofisul său către Consiliul administrativ extraordinar din 24 Iulie, publicat în Gazeta de Moldavia, No. 56:

«Odată cu ocuparea postului de Caimacam al Domniei Moldovei, pe care Maiestatea Sa Imperială, Augustul nostru Suzeran, a binevoit a-mi încredința, eu mă găsesc dator a declară Sfatului, cât și compatrioților mei, că recunosc gravitatea îndatoririlor ce-mi sunt impuse într'un moment când soarta viitoare a patriei noastre se află în ajunul reorganizării făgăduite prin Tratatul ce a adus Europei binefacerile păcii.

«Măreța îngrijire a Inaltei Porți și a marilor Puteri garantează neîndoelnic un viitor mai ferice, la care tot Românul, fără încetare, a aspirat; prin urmare sârguințele noastre trebuie să țințească în chip de a merita un asemenea viitor. N'am putea mai bine mărturisi încrederea noastră în înaltele scopuri ale marilor Puteri ce arată un atât de binevoitor interes în privința soartei noastre, decât prin dovezi de iubire către buna rândueală și legalitate, prin răzămarea speranțelor noastre în dreapta prețuire ce acele Puteri sunt vrednice a face drepturilor noastre și adevăratelor noastre interese.

«Liniștea, armonia, și concordia trebuie a fi regula purtării noastre, prin care se va pregăti, în timpul cuvenit, expresia legală a dorințelor țerii, atrăgând asupra-ne simpatiile acelor ce sunt chemați de Dumnezeuasca Provedință a se rosti definitiv asupra soartei noastre.

«Pătruns de aceste principii, privind la adevărata lor ființă funcțiile ce-mi sunt încredințate, și nu mai puțin considerând starea provizorie a împrejurărilor, în al căror mijloc ne aflăm, eu socot de a mea datorie a mă feri de orice inovație pripită și a păstră nestrămutat instituțiile ce există, până la definitiva organizație a Principatului. Cea întâi a mea îngrijire va fi păzirea legilor și cea cu scumpătate îndeplinire a îndatoririlor de către func-

ționarii, dela cari atarnă administrarea dreptății și ocrotirea drepturilor și a intereselor legitime a fiecăruia. Indemnând dar pe Sfat a se pătrunde de aceste principii întru exercitarea puterii lui încredințată, nădăjduesc că voiu fi încurajat în purtarea sarcinei mele prin prielnicul sprijin al compatrioților mei, ale căror convingeri, oricum ar fi, vor afla în mine un apretuitor fără părtinire, însuflețit de binele patriei sale.

«Prin o așa loială cooperare și prin respectul către legalitate, vom ajunge a îndeplini înaltele intenții ce se ocupă de soarta noastră, și vom asigura viitorul și fericirea Moldovei.»

Șefii Departamentelor administrative și judiciare, numiți de Caimacami:

I. *In Moldova.*

După ce Șefii Departamentelor administrative și judecătorești au dat ale lor demisii din postul ce ocupau sub Domnia trecută, E. S. D. Caimacam, prin decrete, a înlocuit pe acești funcționari prin următoarele denumiri:

- Secretar de Stat, Vornic Alex. Sturdza;
- Ministru din Năuntru, D. Logof. Teodor Balș;
- Ministru Dreptății, D. Logof. Costin Catargiu;
- Ministru Financelor, D. Vornic Scarlat Roset;
- Directorul Departamentului din Năuntru Post. D. Corne;
- Directorul Departamentului de Finance, D. Vornic. C. Negruți;
- Directorul Departamentului de Culte și al învățăturilor publice, D. Post. Gheorghe Asachi;
- Directorul Departamentului Lucrărilor publice, D. Aga A. Ruso.

II. *In Valahia.*

Lista Ministerului nou numit de I. S. Prințul Ghica, Caimacamul Țerii Române:

- Prezidentul Sfatului, Costachi Cantacuzin;
- Ministru din Lăuntru, Beizadê Costachi Ghica; Director, Nicolae Păcleanu;
- Ministrul Dreptății, Logofătul Costachi Bălăceanu; Director, Sărd. Râmnicianu;
- Ministrul de Finance, C. Suțu; Director, Steriadi;
- Logofăt al Credinței, Polcovnicul Crețulescu;
- Secretar de Stat, Clucer Dimitrescu;
- Director Iorgu Ghica;

Controlor, Gheorghe Hagi Tudorachi, neguțător ;
Polițmaistru orașului, Beizadè Mitică Ghica.

În 31 Iulie 1856 Sublima Poartă, după ce a numit și instalat pe amândoi Camacamii, expune prin o circulară a lui Fuad Pașa intențiunile sale privitoare la Principatele Dunărene.

«Se apropie momentul când trebuie să ne ocupăm de reorganizarea celor două Principate Dunărene. Divanurile ad-hoc vor fi în curând convocate și Comisiunea Europeană, împreună cu delegatul otoman, se va duce la fața locului.

«Credem important, în interesul cestiunei înseș, să ne explicăm față de aliații noștri cu aceeaș sinceritate, care a prezidat în toate relațiunile noastre și care va fi în totdeauna linia noastră de purtare, pentru a păstră această înțelegere cordială ce domnește între noi.

«Toată lumea cunoaște intențiunile Inaltei Porți privitoare la cele două Provinciile Dunărene ; ele au fost consfințite printr'un act public și solemn. M. S. I. Sultanul a voit nu numai să mănțină în mod integral toate privilegiile și imunitățile, pe cari strămoșii săi le-au acordat celor două Principate, dar el a mai voit, ca printr'o revizuire a legilor organice, să facă să se desvolte, potrivit cu progresul și luminile secolului, mijloacele bunei stări și ale prosperității lor.

«Reorganizarea Principatelor, pusă sub garanția Puterilor semnatare ale Tratatului din 30 Martie, intră în dreptul public european.

«Pentru ca această reorganizare să fie o operă vrednică de intențiunea înțeleaptă și conservativă, care a prezidat la stipulațiunile actului Congresului din Paris, trebuie să fie conformă cu originea acestei intențiuni, adică cu cele două mari principii, dintre cari unul este mănținerea întregității și independinței Imperiului otoman, și prin urmare a drepturilor suverane ale Sultanului asupra Principatelor, celălalt desvoltarea bunei stări morale și materiale a poporului moldo-valah.

«Guvernul imperial, tot atât de gelos de drepturile Sultanului, pe cât are dorința de a realiză toate îmbunătățirile, cari se vor găsi necesare în administrația interioară a Principatelor, declară din nou că el este gata să admită și să dea acestor provincii o organizație potrivită cu interesele lor și cu drepturile Porții. El nu ezită să spună de asemenea, că consideră nu numai ca un drept, dar și ca o datorie, față de aceste populațiuni, de a fi apărătorul drepturilor tuturor claselor.

«Fiecărei provincii i se va garantă o administrație interioară independentă și națională, dar regimul guvernului lor și forma lui nu trebuie să fie opuse constituțiunii Imperiului, de care ele atârnă. Altminteri cele două provincii

vor fi ca niște paraziți, un izvor de încurcături pentru corpul de care sunt legate și nu vor avea o viață solidă și durabilă.

«Trebuie căutat mijlocul de a crea pentru fiecare provincie un guvern tare și drept în acelaș timp. Puterea acestuia trebuie scoasă din două izvoare: încrederea «suveranului» față de care va fi «vasal și tributar» și încrederea poporului, care-l va avea de șef.

«Administrația țerii trebuie să fie supusă unui control național: interesele fiecărei clase trebuie să fie reprezentate de adunările, cari vor fi garanția ordinii și a conservării pentru societate. Dar reformele ce vor aduce regimului guvernamental trebuie să se oprească aci. În afară de acest principiu nu există decât pericole și complicațiuni. Noi nu ascundem că știm, că în Principate există, deși în minoritate, o opinie favorabilă Unirei celor două Principate într'un singur stat, guvernat de un singur Principe.

«Știm că această părere a găsit un răsunset în cabinetele unora din aliații noștri, cari văd în această combinație un element de forță pentru Imperiu și de propășire pentru Moldo-Valahia. Considerând aceasta ca o nouă dovadă a acelei intențiuni amicale și dezinteresate, de care aceste cabinete au fost totdeauna insuflăte pentru Imperiu, noi credem de datoria noastră să le atragem atențiunea serioasă asupra consecințelor acestei combinații și să le exprimăm sincer modul nostru de a vedea în această privință.

«Partizanii Unirei celor două Principate speră să ajungă prin aceasta la următoarele rezultate: 1° să întemeieze un stat destul de puternic, ca să servească de stăvilă pentru Imperiu; 2° să creeze pentru Moldo-Valahia un guvern, care prin unitatea sa de acțiune să poată face să se desvolte buna stare a locuitorilor săi.

«Să discutăm mai întâiu primul punct.

«Cele două Principate, nu tăgăduim de loc, pot servi de stăvilă pentru Imperiu, a cărui existență este pentru ele un element de viață; dar de sigur nu vor putea cu propriile lor forțe să apere Imperiul în contra unui atac din afară; o populațiune atât de mică nu poate da o armată destul de numeroasă, încât să închidă calea unei armate puternice, care ar voi să atace Turcia prin Moldo-Valahia. Forța lor trebuie căutată în dreptul public european, care recunoaște aceste două provincii ca părți integrante ale Imperiului otoman, și care va face din Principate o adevărată linie de apărare morală pentru Turcia. Ultimele evenimente confirmă în cel mai înalt grad ceea ce afirmăm. Dacă la începutul diferendelor noastre cu Rusia, cele două Principate ar fi fost considerate, ca acum, o parte integrantă a Imperiului, Rusia n'ar fi făcut desigur ceea ce și-a permis să facă. Dacă Europa ar fi zis atunci, că granița Turciei începe la Prut, Rusia n'ar fi trecut-o niciodată.

«Unirea celor două Principate, din care trebuie să rezulte fără îndoială o

stare de lucruri, care va aduce o atingere mai mare sau mai mică a drepturilor «suverane» ale Turciei, va face să slăbească legăturile cari le leagă de imperiu, și să se piardă și pentru Imperiu și pentru Principate această forță morală și reală, pe care le-o dă astăzi pozițiunea lor actuală. În loc de două provincii, cari să-și urmeze evoluțiunea în sfera lor proprie și nu caută decât o bună stare materială și economică, care să le poată face să trăească fericite sub egida tutelară a Imperiului și sub legile garantate de Imperiu, vom avea un «stat», quasi-independent, natura și forma sa îi vor crea motive de ambițiune. Atunci el nu va fi un stăvilor pentru Imperiu, ci mai mult o încercătură și prin urmare un pericol continuu, nu numai pentru propriile lui legături, ci și pentru cele ale vecinilor săi.

«Să trecem acum la a doua cestiune.

«Unirea celor două Principate este supusă la contestațiuni serioase și din punct de vedere al intereselor Valahiei și Moldovei.

«De când cele două Principate sunt anexate la Imperiul otoman, Înalta Poartă a garantat fiecăruia din ele o administrație națională și independentă, principiu recunoscut astăzi și de către Tratatul din Paris. Această administrație independentă este recunoscută numai față de Imperiu sau și față de fiecare din cele două Principate? În ce ne privește pe noi, credem că această independență administrativă este recunoscută cu privire la fiecare din cele două provincii, ca și cu privire la Turcia; popoarele valah și moldovean, deși unite prin originea lor, au format de zece veacuri naționalități separate, corpuri distincte, obișnuite să fie administrate deosebit, având fiecare un șef, legile lor, cu un cuvânt naționalitatea sa distinctă. Unirea n'ar fi oare o violare a acestui principiu, n'ar face să dispară această emulațiune, să zicem frățescă, ce unul da celuilalt? Unul dintre principate încorporat la celălalt va pierde cu siguranță toate foloasele, de cari se bucură până acum prin instituțiunile sale particular naționale.

«Relele de cari suferă încă locuitorii celor două Provinciile provin din cauze independente de administrația lor separată; neegalitatea condițiunilor claselor sociale, lipsa unei administrații drepte și imparțiale și alte multe împrejurări politice au întârziat progresul moral și material al celor două țeri.

«Cu toată această stare de lucruri, care trebuie revăzută și îmbunătățită, cele două Principate au avut până acum o dezvoltare bine hotărâtă în condițiunile lor sociale. Grecia, țară independentă și relativ mai puternică decât fiecare din Principate, n'a putut atinge până acum gradul de prosperitate, ce l-a ajuns fiecare din ele sub o administrație separată.

«Serbia este un exemplu foarte izbitor; ea nu are decât jumătate populațiunea Valahiei și două treimi din cea a Moldovei și trăește cu legile sale, fericită și mulțumită, având un guvern tare și național în fruntea sa.

«Valahia și Moldova, dotate cu legi cari să dea satisfacție intereselor diferitelor clase, cu un guvern așa zicând patriarhal, vor fi fiecare tot atât de fericite ca și națiunile cari sunt mici la număr, dar puternice prin pozițiunea ce le dă dreptul public și cari trăesc pe lângă acestea sub egida unui stat mare.

«Deci noi credem că Unirea celor două Principate nu este o condițiune esențială pentru bună starea lor și o trebuință a lor reală. Trebuie căutată în altă parte, după cum am spus, obârșia relelor de cari suferă ele și să le slăbim puterea lor prin mijloace cari ar schimba cu totul o stare de lucruri, ce există de veacuri sdruncinându-se legăturile ce le țin de Turcia și formează forța Imperiului și fericirea celor două Provinci.

«Dacă Puterile amice și aliate examinează bine această cestiune, cu acel spirit pătrunzător și binevoitor, care le-a călăuzit în cestiunea Orientului, vor vedea, ca și noi, că Unirea celor două Provinci nu numai nu oferă nici un folos, nici pentru interesul Imperiului, nici pentru acel al Moldo-Valahilor, ci din contră va produce inconveniente pentru amândouă părțile, și prin urmare complicațiuni pentru Europa în general.

«Dacă ar trebui să se creeze în Principate o forță care să servească ca avantgardă forței Imperiului, ar fi un mijloc să se combine o unire a sistemului militar, care prin aranjamentele ce s'ar face, ar fi pusă la dispozițiunea apărării comune a Imperiului? Principiul unei înțelegeri asupra sistemului de apărare generală fiind prevăzut și stabilit prin actul Congresului din Paris, el poate fi aplicat într'o măsură mai largă și mai potrivită cu dorința de a forma o forță defensivă pentru Turcia Europeană.

«De asemenea sistemul Uniunii vamale, postale și telegrafice se poate ușor stabili, fără ca să fie nevoie pentru aceasta de a recurge la o schimbare totală a regimului guvernamental al celor două Provinci.

«Tratatul din 30 Martie a stabilit, pentru reforma ce urmează a se introduce în Principate, principiul de a se consulta dorințele celor două popoare. Inalta Poartă a înțeles și înțelege acum, că prin această hotărîre nu se stabilește decât o revizuire a Regulamentelor Organice, adică îmbunătățirea instituțiilor celor două țeri, în așa fel încât să facă guvernele lor tari și stabile și administrațiile lor drepte și regulate. A consulta dorințele celor două țeri asupra regimului lor de guvernământ și prin urmare asupra raporturilor lor cu Imperiul, ai cărui vasali sunt, ar însemna a stabili un principiu și un precedent, care n'ar fi, credem, conform cu ideile conservatoare ale marilor Puteri Europene.

«Guvernul Sultanului regretă că vede o divergență de opinie între dânsul și unii din aliații săi; dar încrezându-se în spiritul lor de dreptate și de lealitate și voind să dea încă o probă de considerațiunea sa față de ei, nu

vrea să facă un refuz public asupra acestei cestiuni în fermanul de convocare a Divanurilor ad-hoc, al cărui proiect ne preocupă actualmente și pe care-l vom comunica în curând reprezentanților Puterilor semnatare Tratatului general. Noi suntem siguri mai dinainte, că cabinetul . . . , apreciând cu drept cuvânt această dovadă de încredere a Inaltei Porți, nu ne va refuza concursul pentru ca să obținem un rezultat potrivit dorințelor noastre și, putem zice, potrivit drepturilor noastre. Ceeace vrem mai ales și asupra ce trebuie să insistăm pe lângă guvernul este ca această cestiune, care atinge prea de aproape interesele și drepturile Curții Imperiale, să nu fie supusă unei discuțiuni publice în adunări cari nu sunt încă obișnuite cu marile debateri politice, ci unei cercetări serioase a Puterilor și să fie rezolvite înainte de a ajunge în domeniul pasiunilor agitate de pe acum ale celor două popoare, cari în educațiunea lor socială pot prefera utopii în locul adevărului și al realității.»

În lunile cari au urmat acestei Cerculări a Inaltei Porți, inimizii noștri interni și externi au început a vedea că, dezvoltând numai teorii învechite, nu vor izbuti a mănține în Principate și în viitor influința ce avusese în trecut. Ei au căutat deci să organizeze în mod metodic atitudinea lor. Ei sperau a domina, a apăsa și a profita sub o altă formă.

Raportul d-lui Thouvenel, adresat Comitelui Walewski în 7 August, expune impresiunile d-lui Fotiade în audiența ce i-a acordat Caimacamul Moldovei.

«D-l Fotiades, Capuchehaia a Moldovei, s'a prezentat Caimacamului Moldovei.

«Impresiile lui sunt destul de suspecte. Ascultându-l ai crede că partidul unionist e mai puțin numeros și mai puțin hotărât, decât au făcut să se bănuiească demonstrațiunile sale din ultimele săptămâni ale Domniei lui Grigorie Ghika. Partidul separatist ar fi gata să-l învingă, fiindcă coalițiunea intereselor egoiste și meschine ale marilor boieri ar putea să biruească în sânul Divanului ad-hoc. D-l Fotiades caracterizează în termeni foarte tari repulsiunea întregii țeri în contra Austriei; și opunerea Cabinetului din Viena la idea Unirei teritoriale ar fi, după el, argumentul cel mai bine apreciat de toți cei ce pun înainte pe promotorii acestei combinațiuni. De altfel ei nu sunt înțeleși între dânșii și cei mai înflăcărați, ca d-nii Mavrogheni, Cartargi și Negri, foști ministri ai ultimului Domn, n'ar vrea un prinț străin. Am aflat cu regret și mirare, după convorbirea d-lui Place cu Mitropolitul, că acest prelat și cei doi episcopi sufragani ai săi au însărcinat pe d-l Fotiade să aducă la cunoștința Porții, că sunt gata să se pună în fruntea

unei manifestațiuni în contra Unirei. Arhiepiscopul din Iași, în râvna schimbării părerii sale, nu se gândia la ceva mai puțin decât să iea o măsură disciplinară în contra unui membru al clerului, Arhimandritul Neofit Scriban, profesor la seminar și autorul unei broșuri, care fără drept s'a pus pe socoteala sa. Caimacamul Tudoriță Balș s'a opus. D-l Fotiades, pentru a termina tabloul său, în scop de a fi plăcut Porții, adaugă că mai mulți partizani ai Rusiei ar fi susținătorii cei mai activi ai Unirei și că stângăcia și violența agenților austriaci ar fi sporit în general simpatiile boierimei moldovene față de Curtea din Petersburg. Voiu transmite aceste informațiuni d-lui Place spre a le controlă.»

Comitele Walewski comunică d-lui Thouvenel în 9 August gruparea Puterilor Europene în cestiunea Unirei Principatelor, și că, oricât de mari să fie divergențele lor în această privire, actele Congresului sunt hotărîtoare în mod egal pentru toate părțile contractante, că, prin urmare, cestiunea nu se poate rezolvă la Constantinopole, în Principate sau aiurea, ci numai la Paris între Plenipotențiarii întruniți în o a doua Conferință :

«Guvernul Franciei a avut cunoștința despre instrucțiunile ce d-l Comite de Buol le-a adresat d-lui Internunciu al Austriei, cu privire la Unirea Principatelor. M'aș miră dacă consilierii Sultanului n'ar fi izbiți de situația grea ce se face Porții prin potrivirea părerii lor cu aceea a Cabinetului din Viena ; de vreme ce celelalte Puteri reprezentate în Congres, și în special acele cari au luptat alături cu Turcia, au exprimat o părere contrarie. Trebuie să o recunoaștem că aceasta nu poate să scape aprecierii opiniei publice, chiar în Orient, și nu pot crede că judecata acesteia ar putea fi favorabilă ministrilor actuali ai Sultanului, cu cari de altfel regretăm foarte mult că nu suntem în perfect acord.

«Știu că la Constantinopole persistă credința, că unanimitatea între Puterile cari s'au arătat în sânul Congresului favorabile Unirei Principatelor, nu este atât de completă, cum credem. Aceasta este o greșeală care se întreține în public, și care urmează a se dovedi în viitor. Este adevărat că mai multe împrejurări au determinat pe unele Puteri să se explice într'un mod mai mult sau mai puțin precis, dar dacă este ceva sigur, aceasta este că afară de Cabinetele din Viena și Constantinopole, toate celelalte cari au luat parte la încheierea păcii, cred că Unirea intră în necesitățile, ca și în dorințele populațiunii moldo-valahe și așteaptă ca Divanurile ad-hoc să-și facă cunoscut sentimentul lor cu privire la aceasta, pentru a-l sprijini în Conferințele ce trebuie să se țină în Paris. Nici noi n'am înțeles să procedăm altfel și dacă n'am ascuns niciodată convingerea noastră despre folosul acestei măsuri,

ca și despre dispozițiunile populațiunii, nu ne-am propus de altă parte de loc să stăruim să triumfeze o combinație, care n'ar avea nici asentimentul Moldo-Valahilor, nici acel al aliaților noștri. Astfel m'am mărginit în continuu să vă recomand a vă da toată silința ca să puneți în evidență, în convorbirile D-Voastre cu ministrii turci, avantajele incontestabile, cari au să rezulte, după noi, din Unirea administrativă a celor două Provinciile Dunărene într'un singur principat. Soluțiunea definitivă a acestor două cestiuni nu se poate discuta, cel puțin pentru moment, nici la Poartă, nici în Principate, căci ea a fost rezervată de către Congres Conferinței din Paris, și deci până atunci trebuie să ne mărginim a urmări în Constantinopole o lucrare pregătitoare.

«Această atitudine este în perfectă conformitate cu hotărârile luate de semnatarii păcii. Deci n'avem nimic de schimbat într'însa. Mai mult, trebuie să o păstrăm, căci pe acest teren, care este acel al actelor Congresului, nu suntem expuși să ne rătăcim. Aceste acte sunt obligatoare în mod egal pentru toate părțile contractante și ele indică drumul ce trebuie urmat în ce privește organizarea viitoare a Principatelor. Protocolul al 14-lea cere ca redactarea fermanelor ce vor ordona întrunirea Divanurilor ad-hoc să se facă prin înțelegere între Poartă și Reprezentanții Puterilor contractante la Constantinopole. Aceasta este singura sarcină ce li s'a rezervat; și articolul 24 al Tratatului determină obiectul ce trebuie să-l îndeplinească activitatea lor. Acest articol, ca și articolele 23 și 29, completate prin instrucțiunile ce Congresul însuși a avut grija să pregătească, fixează natura și limitele misiunii încredințate comisiunii însărcinate să primească dorințele populațiunii. «La sosirea lor în Constantinopole, Comisarii vor trebui să constate, că fermele de convocarea Divanurilor s'au trimis. Dela Constantinopole Comisarii se vor duce la București». Aceasta însemnează, după părerea mea, că d-l Baron de Talleyrand și ceilalți Comisari nu vor putea fi admiși, cum înclinați a crede, a lua parte la Conferințele ce veți avea împreună cu colegii D-Voastre și cu ministrii turci, pentru a vă sfătui asupra redactării fermanelor.

«Sunt dar de părere că, observând cu exactitate hotărârile Congresului, putem păstra, fără să ne temem de urmări, pozițiunea ce am luat. Dorințele Divanurilor, după cum vor fi conforme sau contrarii prevederilor noastre, vor da acțiunii noastre o autoritate incontestabilă, sau ne vor degaja, fără prejudiciu pentru pozițiunea membrilor actuali ai Divanului, ca și pentru propria noastră considerațiune. Căci repet, cestiunea trebuie numai studiată, atât la Constantinopole, cât și la București și Iași; și numai la Paris, între Plenipotențiarii întruniți în Conferință, se va elabora soluțiunea și cred că e de prisos să adaug că Plenipotențiarii Porții vor avea acolo întreağa

libertate rezervată tuturor reprezentanților Puterilor contractante. În acel moment se va putea găsi de cuviință de asemenea a se examina o eventualitate, care evident preocupă prea mult Poarta: vreau să spun de alegerea unui Prinț străin în Principate. Această cestiune nu se cuprinde implicit în mod necesar în aceea a Unirei, și în orice caz ar fi prematur să ne oprim astăzi la discuțiunea unei combinații, care nu e indicată prin nimic, că ar fi fost în prevederile semnatarilor Păcii.

«D-l Comite de Buol a căutat să afle părerea noastră asupra utilității de a stabili la Viena, în înțelegere cu noi și cu guvernul englez, un centru de informațiuni și de control, pentru a lua repede o hotărîre asupra dezordinelor ce ar izbucni în Turcia. Noi am respins această propunere.»

Guvernul Împăratului Napoleon III observă cu cea mai mare atențiune, cum Înalta Poartă vroiă să introducă Puterile favorabile Unirei într'un labirint de intrigi. Instrucțiunile date de Comitele Walewski Ambasadorului Franciei la Constantinopole și Baronului de Talleyrand Périgord au rămas neschimbate, și anume că divergențele de opinii se vor hotărî la Paris în o a doua Conferință.

Comitele Walewski, în instrucțiunile date d-lui Thouvenel în 16 August, formulează rezervele sale în următorul mod:

«Imi anunți, și aceasta e ușor de văzut, că unul din motivele principale, care îndeamnă pe Guvernul otoman a se opune Unirei, este temerea ca această măsură să aibă ca corolar instalarea la București a unui Principe străin. Dorești să vă fac cunoscut opiniunea guvernului Împăratului asupra acestui punct. Precum v'am mai comunicat, nu aveți a intra în discuțiunea acestei cestiuni. Noi o rezervăm pentru ca ea să fie examinată de Puterile semnatare Tratatului de Paris. E de ajuns să se știe la Constantinopole că avem opiniunea noastră în ce privește principiul Unirei; altfel stau lucrurile în ce privește forma guvernului ce este a se da Principatelor Unite și alegerea persoanei care poate fi chemată să le guverneze. În modul nostru de a vedea, Unirea nu implică suirea pe tron a unui Principe străin, și când momentul discuțiunii acestei cestiuni va sosi, noi vom găsi că este foarte natural ca toate opiniunile să fie ascultate și ca Plenipotențiarilor Otomani să se explice în toată libertatea. Mai adaug că în fața angajamentelor luate în Conferințele dela Paris, ca Divanurile ad-hoc să fie chemate a constata și a rosti votul țerii în privirea principiului Unirei, nu ni se pare neapărat oportun și util ca aceste Divanuri să discute cestiunea numirii unui Principe străin.»

Baronul de Talleyrand Périgord comunică Comitelui Walewski convorbirile sale cu Baronul de Richthofen, Comisarul Prusiei.

«Baronul de Richthofen, trimisul Prusiei în Comisiunea Europeană a Principatelor Dunărene, a sosit aci de opt zile. Locuind în acelaș hotel cu el, mi-a fost la îndemână a avea întrevederi dese și intime cu el, și am fost foarte bucuros de aceasta. M'am întreținut adesea cu colegul meu asupra lucrărilor încredințate nouă și după întâiele noastre convorbiri generale am constatat cu mare plăcere, că eram de aceleași păreri. D-l de Manteuffel s'a ținut de promisiunea dată E. V. Reprezentantul său este un apărător călduros al programului susținut de Ministrul Impăratului în Congresul dela Paris:—Unirea Principatelor, guvernul unui Principe străin, reforme interioare înțelept liberale, fără a cuprinde așezământul instituțiilor parlamentare.—D-l de Richthofen se pronunță neted asupra necesității imperioase de a încredința puterea Statului în mâni mai nobile, admite însă, contrariu opiniunilor Regelui Prusiei, că executarea integrală a planului nostru comun nu poate fi decât succesivă și că prudența și respectul, datorite drepturilor și repulsiunilor Porții, ne impun poate a nu insista mai ales astăzi, decât asupra întâei părți a sfaturilor noastre. El crede, ca și mine, că după o scurtă ședere la Constantinopole, ar fi bine nu a abandonă definitiv, ci a amână cestiunea alegerii unui Principe străin ca Hospodar. Această amânare poate oferi avantaje reale.

«De altă parte, dificultățile inerente ale reorganizării și ale fuziunii acestor două provincii sunt atât de mari, încât datorita de a prezidă la această reformă este fără îndoială cea mai grea și ingrătă din toate sarcinile.

«De ce să nu evităm această greutate protejatului Europei și să nu punem astfel la adăpostul unui pericol cert prestigiul necesar, care în întâiul timp este necesar să-l încunjure.»

Ca o nouă dovadă că Guvernul Franciei nu vroia să-și schimbe vederile sale și a ieși din hotărârile luate de Congresul dela Paris, sunt instrucțiunile din 2 Septemvrie trimise Baronului Tayllerand.

«Am fost foarte mulțumit de atitudinea ce ați avut și de limbajul ce ați ținut în împrejurările în cari vă aflați, de a răspunde, în numele Guvernului imperial, celor ce au venit să vă exprime dorințele lor și să vă ceară sfaturi.

«Ați păstrat o măsură dreaptă, căutând să-i faceți să înțeleagă bine, că guvernul M. S. I., care cel dintăiu s'a pronunțat în favoarea Unirei, nu va putea susține această cauză până la sfârșit și face să prevaleze convingerile sale, decât dacă dorința incontestabilă și generală, dacă nu unanimă, a populațiunii îl va sprijini și-i va justifica prevederile.

«Acest sprijin al unei dorințe publice și exprimate sus și tare este cu atât mai necesară, cu cât nu putem să ascundem că Guvernul englez și-a modificat simțitor părerile susținute, în principiu, de către plenipotențiarul său

în sânul Congresului. Cabinetul din Londra înclină astăzi pe partea Turciei și a Austriei în cestiunea aceasta, și pentru a-l opri de a aluneca pe acest povârniș, este de nevoie un răspuns categoric al populațiunii la apelul ce i se va adresa.

«Deci înainte de toate trebuie să se știe toată importanța ce este legată de convocarea și compunerea Divanurilor și D-Voastre veți trebui, cum vă veți întoarce în Principate, să căutați a convinge pe partizanii Unirei, că deocamdată aceasta este afacerea principală.

«Noi știm că prejudițiile și repugnanta ce Guvernul otoman are în contra ideii Unirei se reduc mai ales la aceea, că-și închipuește că această întocmire trebuie să aibă ca corolar inevitabil venirea unui Principe străin în fruntea noului Stat moldo-valah. Astfel am crezut că trebuie să însărcinez pe ambasadorul M. S. I. la Constantinopole să se explice asupra acestui punct cu ministrii Sultanului, arătându-le că temerile lor sunt cel puțin premature și declarându-le că, după părerea noastră, faptul Unirei nu implică numirea unui Prinț străin, că dacă Divanurile ad-hoc trebuiau în mod necesar să fie chemate, în baza angajamentelor luate în Congresul din Paris, să discute asupra cestiunii Unirei, noi am găsi cu totul natural ca fermanul de convocare a Divanurilor să înlătore din programa deliberărilor lor cestiunea de a ști dacă guvernul Principatelor va fi sau nu va fi încredințat unui Principe străin. Cercetarea acestei cestiuni delicate și soluțiunea ei vor avea loc în viitoarele deliberațiuni ale Congresului din Paris. Toate părerile vor putea fi aduse atunci la lumină. Noi, întrucât ne privește, nu vom aduce acolo nimic în mod pătimaș și Guvernul otoman ne va găsi cu totul dispuși a primi considerațiunile ce va crede oportun a prezenta atunci Congresului.

«Acesta este rezumatul instrucțiunilor ce am adresat E. S. d-lui Thouvenel și pe care-l invit să vi le comunice. De asemenea îl autorizez să vă comunice și celelalte părți ale corespondenței mele, unde se află expuse vederile și intențiunile Guvernului imperial, privitoare la această cestiune importantă a Unirei Principatelor.

«Din momentul în care fermanul de convocare a Divanurilor va fi promulgat, va fi bine ca să vă duceți numai decât în Principate. Independent de folosul ce va rezultă din constatarea prin voi înșivă a mișcării spiritelor, prezența D-Voastre, nu mă îndoesc că va exercita o influență salutară asupra acestei mișcări; și dacă nu aveți a exercita această influență, o puteți lumină prin sfaturi înțelepte și puteți face pe principalii partizani ai Unirei să înțeleagă cât este de important să nu compromită, prin demersuri și publicațiuni imprudente și prin pretențiuni premature și exagerate, o cauză care n'a încetat a avea cele mai bune șanse de reușită.»

O comunicare a Comitelui Cavour către Comitele Corti, însărcinat de afaceri al Sardiniei la Londra, din 4 Septembrie, dovedește că Marele Bărbat de Stat al Italiei știe că unele Puteri sunt ostile Unirei, iar altele pot să slăbească în atitudinea lor anterioară. El expune din nou convingerile sale că Unirea Principatelor este foloșitoare și necesară, din punctul de vedere al intereselor Principatelor și al Turciei.

«Legățiunea Imperială otomană mi-a comunicat zilele acestea o depeșă circulară, adresată de Guvernul Sultanului reprezentanților săi pe lângă curțile aliate. Ea este relativă la viitoarea organizare a Principatelor Dunărene, pentru a executa cele stabilite în protocoale și în tratatul din Paris. În acest document, de altfel foarte demn de atențiune, atât prin cuprinsul, cât și prin forma lui, Guvernul Sultanului, deși se arată dispus să introducă în noua organizare a Principatelor un sistem liberal de reforme administrative și economice, totuși combate cu tărie proiectul Unirei acestor două țeri într'un singur stat. El se încearcă să demonstreze că această Unire nu dă garanții suficiente în contra unei invaziuni străine, că ea e contrară dorințelor majorității populațiunii românești, precum și adevăratelor ei interese, și încheie cu propunerea, ca această cestiune să fie rezolvită de către Puterile semnatare ale Tratatului din Paris, înainte de a trece în discuțiunile publice din Principate și fără participarea Adunărilor moldo-valahe.

«Am crezut că trebuie să răspund fără întârziere la această comunicare printr'o depeșă adresată trimisului regal la Constantinopole, în 30 August, și după care primiți alăturat o copie. Veți vedea într'însa, că deși recunosc importanța argumentelor aduse de Turcia în contra proiectului Unirei, am declarat că guvernul regal crede de cuviință să amâne soluțiunea unei probleme atât de dificile, până la cunoașterea deplină a faptelor și mai ales până la exprimarea liberă și legală a dorințelor populațiunii, a cărei soartă în viitor este de regulat.

«Aveam intențiunea să vă comunic numai copia depeșei menționate mai sus, pentru a vă aduce la cunoștință părerea Guvernului regal asupra acestei afaceri, când d-l James Hudson îmi comunică din ordinul Guvernului său această circulară turcească, rugându-mă să-i expun vederile Ministerului asupra acestei cestiuni grave. Mă grăbesc a satisface dorința nobilului Lord care conduce Ministerul de Externe, prin depeșă prezentă, pe care veți binevoi a i-o ceti și a-i lăsa, dacă dorește, o copie.

«După cele ce mi-a comunicat Sir James Hudson, primul Secretar de Stat al M. S. Britanice pentru Afacerile Străine, care în timpul Conferințelor din Paris a emis o părere favorabilă proiectului Unirei Principatelor Dunărene,

ar fi acum dispus să primească vederile exprimate de Poartă. Cum această schimbare în conceperea cestiunii principale, ce urmează a se rezolvi în virtutea Tratatului din Paris, poate avea urmările cele mai serioase și cele mai neplăcute, cred de datorია mea a încerca să expun Cabinetului M. S. Reginei, întreaga insuficiență a argumentelor aduse de Ministrul de Externe turc, în scop de a face pe Puterile semnatare ale Tratatului de Paris să dea, înainte de a se face vreo anchetă, un vot îndreptat în contra principiului Unirei celor două Principate Dunărene.

«Cestiunea Unirei celor două Principate trebuie să fie considerată, după mine, din două puncte de vedere diferite: 1° din punctul de vedere al intereselor Principatelor Dunărene și 2° din acel al intereselor Turciei.

«Voiu examina mai întâiu primul punct.

«Mi se pare că orice reformă, orice organizare trebuie să se bazeze pe o putere solidă. Principatele au nevoie de un guvern tare, care să poseadă mijloace importante de acțiune. E absolut lămurit că toate reformele politice vor rămânea, sterile și vor putea deveni chiar periculoase și vătămătoare, dacă puterea executivă va fi slabă și împărțită.

«Nu trebuie să se uite că este vorba să se pună capăt abuzurilor, cum sunt corupțiunea în administrație, reaua administrare a justiției, plăgi ale stării sociale, ca de exemplu mântinerea robiei. Dar nici o modificare profundă în toate ramurile administrației nu se va putea realiza și mântineă, fără un centru de acțiune puternic și energic, care să aibă la dispoziția sa mijloace morale și materiale pentru a-și asigura drepturilor sale respectul și pentru a veghia la stricta executare a legilor țerii. Fără acest centru de acțiune nimic nu se va putea face.

«Necesitatea Unirei, simțită în deobște de populațiunea românească și manifestată prin toate mijloacele ce-i stau la îndemână, este o dovadă foarte convingătoare pentru cele ce am spus. Oamenii cu ideile cele mai extreme, chiar aceia cari erau acuzați sau bănuți în 1848, că propovăduiesc idei ultra-liberale, declară acum că cele mai largi reforme politice nu vor avea decât o valoare relativ minimă, în comparație cu principul Unirei, care singur are în ochii lor o importanță decisivă; de asemenea instinctul oamenilor mai puțin luminați îi face să înțeleagă că singură Unirea poate fi într'adevăr folositoare ambelor țeri.

«De altfel sentimentul care se manifestează acum într'un mod atât de puternic în populațiunea românească nu este ceva nou. El s'a format de mult timp. Ori de câte ori Moldo-Valahii au putut să-și exprime ideile lor, s'au pronunțat pentru principiul Unirei. Insaș Turcia nu l-ar putea tăgădui, căci acum 25 de ani, când se decisese să dea Principatelor un Regulament Organic, a crezut că trebuie să dea acestui simțământ o dovadă indiscutabilă, declarând

în art. 425 al numitului Regulament, că originea, religiunea, obiceiurile și chiar limba locuitorilor celor două Principate, precum și nevoile lor, constituiesc elemente suficiente pentru Unire, care n'a fost împiedicată și întârziată până acum decât de împrejurări întâmplătoare, dar că foloasele ce ar rezulta din Unirea acestor două popoare n'ar putea fi puse la îndoială. Astfel bazele acestei Uniri sunt așezate în Regulament prin uniformitatea administrativă a guvernelor celor două țeri. Nu s'ar putea cineva exprima într'un chip mai lămurit, mai decisiv și care să răspundă mai bine intențiilor Puterilor, cari în Congresul din Paris s'au pronunțat în favoarea principiului Unirii. Dacă ne gândim la rezultatele separațiunii Principatelor, ne convingem ușor, că ea nu poate fi menținută fără mari pericole, printre cari nu ezit a pune în prima linie: rivalitatea inevitabilă a celor doi domni, cari vor fi chemați să guverneze cele două țeri, ușurința de a exercita asupra lor o influință contrară ideilor de civilizațiune și de progres, favorizate de Anglia, dependența Valahiei de Austria, care iea pe Dunărea de sus o poziție amenințătoare. De multă vreme Austria și-a pus ochii pe acest fluviu. Să ne amintim că această Putere a știut să se facă stăpână peste mai bine de 7 milioane de Români, cari locuiesc în Transilvania, Banat și Bucovina. Se poate admite că două mici state, slăbite prin separațiune, vor putea rezista politicei ambițioase și cuceritoare a Austriei? Influența Cabinetului din Viena în Principatele Dunărene și în special în București, va avea aceleași efecte, ce vedem că se produc în micile State ale Italiei.

«Separațiunea nu poate decât să înrăutățească situația Principatelor, căci ea produce o excitare profundă, vătămând toate sentimentele poporului. Ea va face necesar un guvern despotic și autoritar, care pentru a se menține, va trebui să facă totdeauna apel la intervențiunea puterilor armate ale Turciei și chiar ale Austriei.

«Iată principalele inconveniente la cari dă loc, după părerea noastră, separațiunea Principatelor Moldo-Valahe.

«Cercetând cestiunea din al doilea punct de vedere, voi observă mai întâiu că Poarta exagerează probabil adevărata întindere a drepturilor ei de suzeranitate asupra Principatelor Dunărene. Ea nu posedă aceste țeri cu acelaș drept legal ca pe celelalte provincii ale Imperiului. Ea nu este Puterea «suverană» a acestor teritorii, ci numai «suzerană». Această deosebire, care a existat totdeauna, a fost menținută cu îngrijire de Congresul din Paris. Turcia nu poate contesta că protocoalele și tratatul de pace vorbesc totdeauna de Puterea «suzerană» și că nu există nici un cuvânt, nici cea mai mică expresiune, care să poată fi interpretată ca o recunoaștere a dreptului real de «suveranitate». Dacă Poarta ar fi «suverană» peste cele două State de cari ne ocupăm, intervenția activă a Europei, în organizarea lor interioară,

n'ar fi legitimă, pe când nu este nimic mai natural, mai normal, mai potrivit cu dreptul public european, decât intervenția Puterilor amice în neînțelegerile dintre Puterea suzerană și Puterile vasale. Astfel stând lucrurile, Unirea celor două State vasale nu este în contradicție cu drepturile Puterii suzerane. Puterea suzerană poate fi chiar silită să admită Unirea, dacă aceasta o cer interesele Statelor vasale sau interesul general.

«De sigur nu vreau să contest că Europa trebuie să ia în serioasă considerare interesele Imperiului otoman, pentru cari ea și-a vărsat sângele său cel mai bun. Dar Unirea Principatelor este oare în realitate contrară intereselor Porții?

«Unirea Moldovei cu Valahia va avea de rezultat stabilirea unei naționalități românești. Inșă această naționalitate nu poate fi ostilă Turciei, căci ea nu se va putea gândi să se estindă spre sud, unde va găsi rasse străine și dușmane.

«Dacă noul Stat va nutri idei de mărire, nu-și va întoarce desigur privilegiile și efortările înspre Turcia. Tendințele lui vor fi îndreptate totdeauna spre Est și spre Vest, unde sunt provincii locuite de fracțiuni din rassa românească.

«Ministerul de Externe turc a prezentat în circulara sa o analogie între Principate și Regatul Greciei. Analogia nu există. Este o deosebire esențială între cele două țeri. Grecia nu va uita niciodată frumoasele timpuri ale Atenei, Spartei, Tebei și mai puțin acele ale Imperiului oriental, minunata capitală a Paleologilor și Patriarhii ei. Grecia peste tot locul se află alătura de Turcia Europeană; peste tot locul alătura de o giamie se ridică o biserică creștină. Intemeind regatul Greciei, se stabiliă numai un punct central pentru naționalitatea greacă, rămânând majoritatea rassei elenice sub dominațiunea turcească. De aci trebuie să rezulte din partea acestei populațiuni un curent irezistibil spre unirea cu frații săi, deveniți independenți. Nu te poți împotrivi forței lucrurilor. Grecii din Epir, Albania, din insulele Arhipelagului vor căută totdeauna să devină părți integrante ale Regatului Greciei, precum de altă parte, acest regat va fi totdeauna frământat de dorința irezistibilă de a-și însuși elementele identice, rămase sub sceptrul Sultanului.

«Principatele Dunărene din potrivă constituesc o rassă deosebită, care nu are nici o ramificațiune în alte provincii, dar care în acelaș timp nu s'a lăsat a fi absorbită de rassele puternice ce o încunjură. Turcii nu s'au introdus ca biruitori printre urmașii soldaților lui Traian. Nici o giamie nu se ridică în Țara-Românească. Orice încercare de asimilare între Români și Turci, Greci sau Slavi va rămânea inutilă. Acestea sunt patru popoare, cari prin caracterul lor etnografic perfect deosebit formează patru popoare diferite. Poarta

nu poate să aibă nici o frică, că Românii se vor uni cu Sârbii ori cu Bulgarii. Un Român și un Slav au unul față de celălalt mai puțină simpatie, decât un Român față de un Turc. Dimpotrivă Românii formează o piedică pentru tendințele de unire, cari însuflețesc pe diferitele ramuri ale marelui familii slave. Naționalitatea românească este o contragreutate care, folositoare Porții și Europei, se opune dezvoltării periculoase a panslavismului. Este de ajuns să-ți arunci ochii pe hartă și vezi că rassa slavă se întinde de la Ural și Marea Nordului până la Marea Adriatică, fără altă întrerupere decât ținuturile locuite de către rassa românească. Și cum panslavismul este fără îndoială un pericol nu numai pentru Turcia, ci pentru întreg Occidentul, nu este oare de cel mai mare interes să se stabilească în mijlocul țărilor slave o naționalitate care simpatizează în mod exclusiv cu Occidentul și care ar putea forma o piedică reală în contra unirii unor popoare, cari au tendințe atât de puternice spre unire, încât vor supune, poate, restul lumii civilizate.

«Dar stabilirea unei naționalități române, departe de a fi amenințătoare pentru Turcia, îi va fi de mare folos. Un guvern național la București nu va fi nici rus, nici austriac. Antipatia de rasă îl va țineă totdeauna departe de imperiul rusesc. Dorința de a-și anexa pe Românii încorporați statului austriac și de a recâștiga provinciile răpite de Austria va fi o piedică neînvingătoare în contra influinței Cabinetului din Viena. Puterile rivale Turciei nu vor fi de temut în Principate decât atât timp cât vor avea a face cu guverne cari, slabe în prezența spiritului național, să fie forțate a căuta un sprijin moral sau material, financiar sau militar, la vecinii cari au mijloace de corupțiune sau de influință atât de mari. Oamenii obișnuți a face comerț cu favorurile Porții, pot să piardă o parte din profitul, ce nu se poate mărturisii, prin stabilirea unui guvern unic și puternic în Principatele Dunărene. Poarta nu poate decât să câștige.

«Guvernul Sultanului se teme ca exemplul Moldovei și Valahiei să nu fie periculos pentru alte provincii ale imperiului. Această teamă este cel puțin exagerată. Mai întâiu celelalte provincii ale imperiului sunt în mod real supuse Porții și nu numai vasale. Deci nu există nici o analogie în situația lor. Pozițiunea Principatelor este cu totul excepțională. Exemplul lor nu poate fi aplicat celorlalte provincii. În al doilea rând, dacă Poarta lasă să se execute cu exactitate reformele ce le-a acordat, aceste provincii nu vor avea nici un interes să formeze mici centre independente, fără tradițiuni și fără legătură de apropiere între ele. Crearea unui centru mare la nordul Dunărei va face ca populațiunea dela sud să dorească mai puțin a se uni în centre fără importanță. Crearea regatului Greciei a devenit prejudiciabilă Imperiului otoman, fiindcă prin aceasta s'a organizat o putere străină, cu tendința de a absorbi o parte din supușii reali ai Porții. Consolidarea

Principatelor, dând o nouă consfințire principiului de concentrare a statelor, va servi din potrivă a combata tendințele dizolvante și separatiste, ce există în sânul Imperiului otoman.

«În sfârșit o considerațiune generală trebuie să aibă o mare greutate în hotărârile Europei. Dacă după cum se afirmă și după cum e de crezut, Unirea este, cu toată opunerea Turciei, o dorință arzătoare a Principatelor, Puterile apusene o pot oare respinge? Se pot ele expune, în fața lumii civilizate și în fața istoriei, la răspunderea de a fi sacrificat interesele reale, pretențiunile legitime a cinci milioane de creștini presupunerilor exagerate, temerilor nejustificate ale Cabinetului turc? Și Anglia, însuflețită de sentimente atât de înalte, de idei atât de liberale, va călca oare în picioare principiul de naționalitate, în cea mai legitimă aplicare practică a acestui principiu? Va lăsa ea altor guverne meritul de a se face apărătorii lui? Aceasta n'ar însemna oare a se expune a pierde întreagă influența, ce a câștigat asupra tuturor partidelor liberale din Europa, și care este de nevoie să o păstreze în interesul civilizațiunii și progresului, în interesul Occidentului? Nu-mi vine a crede această schimbare.

«Sper că comunicarea ce mi s'a făcut de curând prin Sir F. Hudson nu este ultimul cuvânt ce-l va pronunța guvernul M. S. Reginei în această chestiune. Aceasta este părerea mea, care este de asemenea și a bărbaților de stat, cari formează ministerul, și a membrilor liberali influenți din parlamentul Sardiniei. Indrăznesc a spera că Cabinetul britanic, luând în considerare motivele ce le-am expus, va evita să se oblige într'un mod definitiv; dar oricare va fi hotărîrea ce va crede de cuviință să iea, sper că va recunoaște, înainte de toate, în interesul ce purtăm acestei chestiuni o nouă dovadă a dorinței noastre vii, de a rămânea în toate chestiunile în cea mai intimă bună înțelegere cu Anglia, cu care, pentru orice eventualitate, suntem legați prin legături atât de puternice de simpatie și recunoștință.»

Atitudinea indoioasă a Caimacamului nu avea o mare importanță. Ea a fost constatată în redacțiunea unei scrisori a Principelui Alexandru D. Ghica, adresată Impăratului Napoleon III în 24 August. Data ei e interesantă: curând după numire și instalare la Căimăcămie.

«Sire, Însărcinat de Puterea suzerană cu Căimăcămia Principatului, consider ca una din cele dintâi ale mele îndatoriri să depun la picioarele M. V. I. odată cu profundul meu respect și admirațiunea mea pentru augusta voastră persoană, omagiul de venerațiune și de vie mulțumire a națiunii valahe pentru M. V. I., care prin plenipotențiarii voștri ați binevoit a dovedi pentru ea un interes atât de mare în sânul conferințelor din Viena și Paris.

«Moldovalahii nu vor uita niciodată, Sire, că Franța a fost aceea, care sub domnia glorioasă a M. V. I. și-a ridicat cea dintâiu vocea sa puternică în favoarea drepturilor lor și a existenței lor politice.

«In momentul când aceste țeri au să fie chemate să se bucure de garanția solemnă a acestor drepturi, întemeiate pe regimul lor privilegiat și național, așa crede a lipsi dela misiunea mea, dacă n'aș favoriza din toate puterile mele și în marginile cari îmi sunt puse intențiunile binevoitoare ale Congresului din Paris.

«Mă simt cu atât mai fericit de a mă asocia la aceasta din toate puterile mele, cu cât văd încredințată soarta acestor țeri, printr'o favoare cu totul specială a Provedinței, în mâini atât de puternice.

«In aceste împrejurări atât de solemne, cari vor decide de viitorul Moldo-Valahiei, eu aștept cu bucurie și nerăbdare efectele fericite ale acțiunii principale a M. V. I. pentru bună starea patriei mele.

Depeșa d-lui Bécлар către Comitele Walewski, din 24 August 1856:

«In depeșa mea foarte confidențială de ieri, am avut onoare a transmite E. V. un plic conținând o scrisoare, ce vă eră adresată de către Prințul Alexandru Ghica, precum și o altă scrisoare destinată M. S. Impăratului.

«Grăbindu-mă a trimite acest dublu mesagiu departamentului, m'am abținut dela orice comentariu asupra redactării celor două misive, prin cari Prințul Alexandru Ghica notifică Guvernului francez instalarea administrațiunii provizorie, al cărei șef este. Pe lângă aceasta am trimis în aceeași zi două alte scrisori ale Caimacamului Valahiei la Constantinopole și la Viena, scrise de el în același scop d-lui Thouvenel și d-lui Baron de Bourqueney.

«Originalele tuturor acestor scrisori, fiindu-mi puse sub ochi, am avut răgaz să le cunosc și am putut observă astfel câteva schimbări de redactare, substituite de către Prințul Ghica textului elaborat de secretarul său.

«Poate nu este inutil să semnalez aci câteva din aceste schimbări. In scrisoarea adresată M. S. Impăratului, textul primitiv al alineatului se termină cu aceste vorbe: «așa crede a lipsi dela misiunea mea, dacă n'aș favoriza din toate puterile mele intențiunile binevoitoare ale Puterilor aliate.»— E. V. veți observă modificarea introdusă de Prințul Alexandru Ghica în modul următor: «Așa crede a lipsi misiunii mele, dacă n'aș favoriza din toate puterile mele, și în marginile cari-mi sunt puse, intențiunile binevoitoare ale Congresului din Paris.»—

«Una din frazele scrisorii destinate d-lui Thouvenel începea astfel: «... Căci preponderența incontestabilă ce a exercitat Franția în sânul conferințelor prin organul plenipotențiarilor său—.» Acest text a fost schimbat în modul

următor : «Căci partea de o importantă esențială ce a avut Franția în sâ-
nul conferințelor.»—

«Nu pretind a da acestor amănunte mai mare importanță decât au : spun
numai ce am văzut.

«De altfel este sigur, și din nenorocire fiecă zi îmi aduce nouă dovezi, că
Prințul Alexandru Ghica, sfătuit de colegul meu englez și condus de Poarta
Otomană, nu-și iea de loc sarcina de a favoriza intențiunile binevoitoare ale
Puterilor străine.»

În 9 Septemvrie Comitele Walewski aprobă atitudinea d-lui Tou-
venel, dar îl însărcinează să fie cu atențiune la redactarea defi-
nitivă a Fermanului de convocare a Divanurilor.

«...În depeșile mele din 9 și 16 August n'am voit decât să vă arăt peri-
colele la cari ne-ar expune orice încercare de a fixă la Constantinopole
punctele rezervate aprecierii Divanurilor ad-hoc sau ale Comisiunii Princi-
patelor. Păreră mea eră numai diferită de a D-Voastre și trebuia cu atât
mai puțin să admit în acest moment, că am putea să ne abatem dela pro-
gramul tras de Protocoale și de însuș Tratatul, cu cât Austria încercă să
iasă dintr'însul, pentru a face să prevaleze asupra Unirei Principatelor doc-
trina pe care noi am combătut-o. Nu putem să nu recunoaștem că, dacă
avea să se examineze la Constantinopole faptul de a ști, dacă convine sau
demnității sau intereselor Porții, ca să sesizeze ea însuș Adunările moldo-
valahe asupra acestei cestiuni, s'ar fi putut naște din discuție incidente și
păreră regretabile din punctul nostru de vedere, pe când mănținându-ne pe
terenul hotărîrilor Congresului, nu aveam să ne temem de o astfel de even-
tualitate. De altfel n'am fi avut să facem nici o obiecțiune, dacă guvernul
otoman ar fi crezut folositor să invite într'un chip special Divanurile ad-hoc
să exprime simțimântul țerii asupra Unirii; ceea ce nu putem admite este
ca această hotărîre a Porții să devină obiectul unei desbateri, și convorbirea
D-Voastre cu Marele Vizir și cu Fuad Pașa, ce mi-o împărtășiți în ultima
D-Voastre corespondență, îmi arată cât de mult trebuie ca să ne păzim,
pentru ca să prevenim abateri, cari ar putea prejudicia soluțiunile ulterioare.

«Astfel mă grăbesc să vă dau întreaga mea aprobare pentru limbajul ho-
tărît ce l-ați ținut ministrilor otomani și să vă felicit pentru succesul
obținut, determinându-i să renunțe la intențiunea, mărturisită de proiectul
de Ferman comunicat, de a fixă diferitele puncte de cari se vor ocupa
Divanurile ad-hoc și de a înlătură, trecându-l sub tăcere, pe acela care, în
spiritul negociatorilor păcii, trebuia să facă înainte de toate obiectul delibe-
rațiunilor lor. Am toată încrederea, că veți priveghiă cu aceeaș grijă redac-
tarea definitivă a actului, care va servi de bază lucrărilor acestor Adunări.»

În 10 Septembrie încep ordinele formale ale Inaltei Porți, privitoare la amestecul ei în cestiunile administrațiunii interioare.

Fuad Pașa cere prin ordinul din 10 Septembrie, ca Vornicul Teodor Balș să suspende Legea Presei, promulgată de fostul Domn Grigorie A. Ghika și să restatornicească cenzura.

«Ex. Voastră veți binevoi a suspenda măsura promulgată de fostul Domn G. Ghika și a restatornici legiuirea presei, precum ea a existat înaintea acei promulgări, precum și cenzura.

«Spre acest sfârșit, mijloacele cele mai nemerite se pare a fi următoarele:

«A nu se mai da autorizație pentru publicarea a nici unei gazete nouă de oricare fel.

«A se chema redactorii jurnalelor în ființă și a li se face cunoscut: că ei sunt datori a nu trata în nici un chip despre cestiile cari pot jigni drepturile Inaltei Porți. A opri cu stricteță de a da în public vreun atac de orice fire în contra Maiestății Sale Sultanului sau a guvernului Său, în contra Suveranilor aliați sau amicii Turciei, sau în contra Puterilor învecinate, sau de a insera vreun articol, care să poată da prilej la reclamații din partea Inaltei Porți sau a Puterilor aliate și că la caz când ei nu s'ar conforma cu aceste îndatoriri, suspendarea definitivă a gazetei va fi nemijlocita consecință a urmării lor.

«Un censor, rânduit de Ex. Voastră, trebuie a fi înadins însărcinat cu privilegii în executarea acestor măsuri și răspunzător pentru aplicarea lor.»

Un decret al Caimacamului Balș către Sfatul Administrativ extraordinar ordonă executarea imediată a *restatornicirii așezământului de mai înainte atingător de cenzură*.

«Impărtășind Sfatului Administrativ, în copie, partea unei depeși oficiale a E. S. Fuad Pașa din 10 Septembrie (29 August) 1856, prin care îmi face cunoscut, spre punere în lucrare a dispozițiunilor adoptate de Inalta Poartă în privirea presei, pun înaintea Sfatului ca, pe temeiul celor cuprinse în pomenita depeșă, să chibzuească măsurile convenite pentru suspendarea legiurii actuale a presei și restatornicirea așezământului de mai înainte atingător de cenzură.»

«*Aneaxă*. Secretariatul de Stat al Moldovei.

«Redacției foilor oficiale.

«Comunicându-se Redacției copie de pe ofisul Ex. Sale Caimacamului, adresat Sfatului Administrativ sub No. 16, precum și de pe partea depeșei, alăturate pe lângă el, a E. S. Fuad Pașa, pentru suspendarea legiurii actuale a presei, se invită pe Redacție a le publica prin cele întâi numere ale foi-

lor sale, cu adăogire că restatornicindu-se censura, după dispozițiile Domnescului Ofis din anul 1848, sub No. 93, publicat prin Buletinul No. 90, Secretariatul de Stat, spre înlesnire, a propus Ex. Sale Caimacamului a se însărcina pe d-lor Vorn. Costachi Negruți și Post. G. Asachi cu asemenea censură, cărora li s'au și slobozit de către Ex. Sa Ofisele de nominație sub No. 17 și 18.»

În 11 Septemvrie d-l Thouvenel expune Comitelui Walewski ostilitatea ce a constatat la bărbații de Stat ai Angliei.

«... D-l Ambasador al Angliei are în mână de o săptămână o copie a depeșei Lordului Clarendon către Lordul Cowley, al cărei text E. V. ați avut grija să mi-l aduceți de asemenea la cunoștință. Lordul Stratford a făcut aluzie la dânsa cu ocazia ultimei lui vizite, când mi-a prezentat pe d-l Henry Bulwer, pe care îl întâlnisem odinioară la Madrid și la Paris. După limbajul său aș fi putut crede că părerea principalului secretar al M. S. Britanice este formulată acolo într'un chip mai categoric. Această părere, este drept, se cetește între liniile documentului emanat din Foreign Office; dar Lordul Clarendon în definitiv a recunoscut că nu avea dreptul de a o expune în mod oficial, înainte de a se fi consultat cu E. V.; el a constatat de asemenea că respectarea Tratatului și a protocoalelor autoriză Divanurile ad-hoc să se ocupe de cestiunea Unirei. Lordul Stratford, fără a tăgădui că s'a făcut în această privință o profundă schimbare în modul de a vedea dela început al Cabinetului său, m'a lăsat să bănuiesc că răul ar fi și mai mare la Londra și că doctrina Porții, prezentată cu iscusință de Ambasadorul ei, ar fi obținut acolo câștig de cauză și că s'ar renunța la consultarea populațiunii din provinciile Moldova și Valahia asupra punctului fundamental al organizației lor viitoare. M'am grăbit a răspunde d-lui Ambasador al Angliei, că instrucțiunile mele diferă de ale sale și că datorita mă obligă să le urmez, oricât ar fi de penibilă pentru mine o divergință de opinii cu el. Astfel lăsându-l să-mi expună, ca și d-l Baron de Prokesch și Marele Vizir, necesitatea de a alătură la fermanele de convocarea Divanurilor ad-hoc un program de lucrările ce vor avea să îndeplinească aceste Adunări, l-am pus în cunoștință, că puterile mele nu merg mai departe decât executarea pur și simplu a articolului 24 al Tratatului din 30 Martie; că articolul 23, după Guvernul imperial, privește pe comisarii Puterilor contractante și că articolul 25 este numai de competența Congresului.

«După cum E. V. știe, am plecat în aceeaș zi la Dardanele, de unde nu m'am înapoiat decât alaltăieri. La reîntoarcere am aflat că vestea despre opunerea declarată a Cabinetului din Londra contra Unirei Principatelor a ajuns la Constantinopole și nu mai eră un mister pentru nimeni. Ministrii turci

câștigă de sigur în aceasta o mare forță de rezistență. În fond ei se simțiau încurcați că erau de aceeaș părere cu Austria și împotriva noastră, dar ajutorul Angliei le-a venit numai bine. Eu aproape reușisem, după cum v'am raportat în depeșa mea No. 75, să decid pe Marele Vizir și pe Fuad Pașa a modifica redactarea Fermanului în termenii exacti ai articolului 24. Eu știu că, încurajați deadreptul de d-l Baron de Prokesch și sfătuiți de Lordul Stratford, într'o măsură pe care n'o pot încă aprecia, stau la îndoială dacă e bine să părăsească proiectul primitiv și se gândesc chiar să se declare oficial contra dreptului Divanurilor de a da un vot favorabil Unirei. Tactica lor ar constă să pună guvernele în măsură de a rezolvi între ele această chestiune, în loc de a o lăsa să fie discutată în București și Iași.

«Mi s'a părut, Domnule Comite, că investit cu instrucțiuni atât de clare și de precise, ca cele ce mi-ați dat E. V., aș lipsi dela datoria mea dacă nu aș atrage încă odată cea mai serioasă atențiune a ministrilor turci asupra urmărilor unei astfel de hotărâri. Deci d-l Outrey s'a dus la Poartă ca să reamintească lui Fuad Pașa și lui Aali Pașa convorbirile mele cele mai recente, pentru a le demonstră pericolele oricărei depărtări a lor de pe terenul dreptului și al buneii credințe și în sfârșit pentru a le repetă, că eu mă voi opune în mod hotărâtor, ca întrunirea în care vom avea de examinat Fermanul să se abată dela obiectul ei particular. Am lăsat să le spună că noi nu avem calitatea nici de a reformă opera Congresului, nici de a-i încălca atribuțiunile lui ulterioare. Cu un cuvânt noi suntem în situațiunea magistraților însărcinați să aplice legea, așa cum este, nu să o facă ei sau să o modifice. Fondul nu ne privește; noi n'avem decât să supraveghem îndeplinirea unui act de procedură. Indrăznesc încă a crede că aceste argumente vor readuce pe Aali Pașa și Fuad Pașa în starea în care i-am lăsat; în caz contrariu voi urmă, fără să deviez un pas, calea ce-mi indică ordi-nele E. V.

«Orice ar fi, d-le Comite, lucrurile în totalitatea lor nu mai stau aici astfel cum steteau înainte cu două luni. N'aș putea zice că noi am pierdut teren; recunosc numai că Anglia și Lordul Stratford au câștigat. Părerile Cabinetului din Londra asupra Insulei Șerpilor, asupra posesiunii orașului Bolgrad și, în ultimul loc, asupra Unirei Moldovei cu Valahia au făcut o impresie destul de puternică, ce de sigur nu trebuie exagerată, dar e locul acum să o constatăm. Totdeauna este greu și adeseori de prisos ca cineva să se dedea la presupuneri, cari nu există sau nu se pot traduce în fapte pozitive. Cu toate acestea îmi permit a crede că cauza unirei teritoriale și administrative a Principatelor Dunărene—facând abstracțiune de prințul străin,—discutată în anumite condițiuni, ar fi câștigat foarte mult la Constantinople,

dacă d-l Ambasador al Angliei ar fi fost invitat să-și unească stăruințele lui cu ale mele.

«Tăcerea lui oficială și opozițiunea lui privată nu mi-au împiedicat progresele mele și depeșa ce E. V. mi-ați făcut onoarea a-mi scrie cu data de ... mi-a servit să sdruncin în mod serios obiecțiunile contra cărora aveam de luptat. Ultimele rapoarte ale d-lui Mussurus către guvernul său și comentariile cu cari Lordul Stratford, autorizat ori nu, a însoțit comunicarea depeșei Lordului Clarendon către Lordul Cowley, mi-au distrus, nu pot să ascund și mai puțin să tac, întreagă munca, cărei m'am consacrat cu zelul ce mi-l cerea datoria mea și mi-l inspirau convingerile mele personale.

«Se poate realiza unirea cu toată rezistența Porții, susținută cu energie de Austria și aprobată de Anglia? Divanurile ad-hoc vor avea oare, în actuala stare de lucruri, curajul să se pronunțe în favoarea unei combinațiuni, a cărei reușită nu li s'ar părea asigurată? Nu mi se cade, d-le Comite, să cercetez chestiuni de această natură, dar nu persist mai puțin a crede, punându-mă într'un punct de vedere curat teoretic, că Unirea Moldovei și Valahiei, în condițiuni hotărâte și proprii a asigura Poarta asupra eventualităților viitoare, ar fi fost folositoare atât pentru provinciile vasale, cât și pentru Puterea suzerană. De sigur că argumentarea Ambasadorului otoman din Londra este foarte îndemânică, dar cu toate acestea, cercetând-o mai de aproape, se vede că se bazează pe sofisme. Din momentul în care nu e vorba să se instaleze un prinț străin în București, comparațiunile ce d-l Mussurus le face cu Grecia nu se pot aplica Moldovei și Valahiei. Aceste țeri, fără îndoială, nu sunt astăzi în stare să dea o dinastie națională, și ar fi destul de greu să-i faci pe Moldoveni să primească un prinț valah și pe Valahi să primească un prinț moldovean. Această piedică însă s'ar fi putut evita, dacă designarea Domnului, rezultat din alegeri, ar fi fost lăsată Porții în înțelegere cu aliații ei. Acest Domn indigen ar fi avut el toate calitățile ce se doresc unui șef de administrație? Nu știu și mă îndoiesc. Ceeace este sigur, este că nu e cu putință să se găsească în Moldova și în Valahia doi prinți în adevăr capabili de a guvernă separat aceste țeri și cu toate acestea nimeni nu s'ar gândi în această ipoteză să recurgă la dinastii străine. Este mai greu să conduci interesele a patru milioane de oameni, decât să operezi pe baze mai restrânse, dar cuprinzând totuș una o populațiune de două milioane și jumătate de suflete? Nu e permis dimpotrivă să se spere, că desvoltarea naturală și activitatea unei națiuni mai considerabile va impune guvernului unitar al Valahiei și Moldovei demnitatea și spiritul de conducere, de cari guvernele separate ale acestor provincii au fost cu totul lipsite până acum?

«Cât privește temerea de a lucra, fără să vrea, în profitul Rusiei, care este argumentul cel mai puternic al d-lui Mussurus, nu-l cred prea întemeiat. Un prinț străin, care-și va păstra religiuena proprie sau va trece la ritul oriental, va fi sau un obiect de neîncredere sau de puțină stimă pentru massa noilor săi supuși. Am auzit singur adeseori spunându-se în Grecia, că regele Oton, dacă n'ar fi izbutit să i se ierte originea lui catolică, totuș s'ar fi expus la o cădere sigură părăsind-o. Aceleași încurcături, aceleași pericole s'ar reproduce la București în una sau în cealaltă ipoteză, dacă lecțiunea din Atena nu s'ar ținea în seamă. Cu un Domn indigen, oricât ar fi de mediocre, așa ceva nu este de temut, și Rusiei i-ar lipsi pretextul religios. Dimpotrivă ea va avea de învățat un pretext politic, în momentul când îi va conveni, atâta timp cât nu se va formă între Prut și Dunăre un spirit național destul de puternic pentru a rezistă seducțiunilor, dintre cari cea mai tare este tocmai idea Unirei. Dacă făcând inovații ne-am înșelă, ar rămânea în orice caz Porții și Puterilor, cari îi împărtășesc părerea, să dovedească că sistemul de «status quo ante bellum» eră un prezervativ eficace, ceea ce ar însemnă să desmintă un veac și jumătate de istorie, sau să stabilească că este mai bine să ne întoarcem «a priori» la greșelile unui trecut funest, decât să încercăm, chiar fără a avea vreo siguranță, să asigurăm Principatelor un viitor mai bun.

«Prin argumente de acest fel și pe cari cer iertare E. V. că le-am fi expus aci mai pe larg, am reușit până în momentul când s'a lămurit acțiunea d-lui Ambasador al Angliei, să calmez puțin temerile principalilor membri ai Divanului. Astăzi mă găsesc în fața unei situații nouă. D-l Henry Bulwer, pe care l-am văzut ieri, mi s'a părut foarte supărat. El cunoaște terenul din Constantinopole și știe că aci se trece foarte ușor dela particular la general. Din faptul că Franța și Anglia nu mai consideră în acelaș fel cestiunea Principatelor se trage concluziunea, că în curând ele nu se vor înțelege asupra nici unei cestiuni orientale, că Turcii, după cum le e obiceiul, vor opune o influință celeilalte, pentru a se strecura și a trăi între amândouă, și în sfârșit că Rusia își va regăsi numai decât locul în acest joc de echilibristică. A trebuit să convin, Domnule Comite, că dacă într'un furnicar de intrigi ca cel de aci deducțiunile logice s'au tras atât de repede, și de cele mai multe ori fără să fie adevărate, n'a fost mai puțin surprinzător, ca a doua zi după un războiu dus în comun, să se manifesteze între Franția și Anglia o neînțelegere diplomatică asupra unui punct important, dar am adăogat în acelaș timp, că noi nu suntem de loc vinovați, având în vedere că noi ne mărginim a fi totdeauna de părerea, la care Lordul Clarendon s'a alăturat în sânul Congresului. Cei din Londra s'au schimbat, nu cei din Paris. D-l H. Bulwer a recunoscut dreptatea observațiunii mele și mi s'a părut că regretă

sincer, că Cabinetul englez, admitând, cum crede și d-sa, că soluțiunea ce a fost găsită la început bună, nu mai e potrivită, a dat prea curând semnalul unei neînțelegeri cu noi. După Comisarul M. S. Britanice ar fi trebuit ca el să se abțină de a să pronunța, și că din contra trebuia să se consacre la un studiu conștiințios și aprofundat al societății moldo-valahe, al intereselor ei, al nevoilor ei și al aptitudinilor sale morale și politice, înainte de a se formă o judecată prealabilă asupra condițiunilor celor mai bune pentru organizarea ei viitoare. În acelaș fel își înțelege și d-l Basili misiunea și d-l Boutenieff mi-a spus, că deși guvernul său este hotărât, ca și noi, să consulte dorințele populațiunii și să țină seamă de ele, atât cât va fi posibil, cu toate acestea înțelege să-și rezerve părerea sa definitivă până la conferințele din Paris. D-l H. Bulwer vede în această atitudine un calcul, care va face Cabinetul din Petersburg în ultimul moment arbitru între Franția și Anglia și-i va da mijloacele de a avea o influință preponderantă asupra soluțiunii cestiunii ce fusese vorba și speranța la origine să se rezolve mai mult contra Rusiei decât împreună cu ea.

«În momentul de a termina depeșă, aud că d-l Ambasador al Angliei s'a dus la Sultan să-l anunțe că M. S. Britanică îi trimite Ordinul Jaretierei. Această distincțiune, care prin natura ei este în afară de schimbul de ordine obișnuit între suverani, primește dela împrejurări o semnificare politică și Lordul Stratford, de sigur, nu va neglija nimic ca să tragă din acest semn de curtenie tot profitul posibil.»

De atunci înainte situațiunea politică europeană se complică în fiecare zi tot mai mult.

O nouă circulară a lui Fuad Pașa din 14 Octomvrie, adresată Reprezentanților Guvernului otoman în străinătate, arată că Inalta Poartă nu și-a schimbat punctul ei de vedere în contra Unirei Principatelor.

«Am remis aci reprezentanților Puterilor semnatare ale Tratatului din 30 Martie proiectul de Ferman, care trebuie să emaneze, după dispozițiunile acestui act, din partea M. S. I. Sultanului, pentru convocarea Divanurilor ad-hoc, ce au a se întruni în cele două Principate, pentru a exprima dorințele populațiunii cu privire la îmbunătățirile de adus regulamentelor ulterioare și administrative ale Valahiei și Moldovei și care proiect trebuie redactat în înțelegere cu reprezentanții Puterilor.

«Puterile aliate vor vedea, nu ne îndoim, în redacțiunea acestui proiect, care stabilește într'o măsură atât de largă reprezentarea intereselor diferitelor clase, o nouă dovadă de sinceritatea și loialitatea cu care Guvernul imperial se conformă atât de complet spiritului general al Tratatului, încheiat la Paris în mod fericit.

«Când Inalta Poartă a consimțit a se revedea organizarea interioară a Principatelor, n'a încetat să declare că este dispusă și are intențiunea fermă să cerceteze și să adopteze îmbunătățirile proprii a asigură, în fiecare din cele două provincii, bună starea locuitorilor, păstrându-le în totdeauna și în mod integral privilegiile octroate ab antiquo fiecăreia din ele separat. Ea a fost în acelaș timp pătrunsă de convingerea că Puterile, cari vor luă parte la discuțiunea acestei importante cestiuni, nu vor permite a se face nici un atentat în contra drepturilor legitime ale suzeranității Sultanului și a principiilor și intereselor generale ale Imperiului său. Considerând de aproape toate inconvenientele și pericolele cari sunt inerente cestiunii Unirei Principatelor, cestiune pusă în discuție de câtvă timp, ea n'a lipsit să-și exprime cu aceeaș libertate și sinceritate atât în conferințele din Paris, cât și după Congres, părerea sa bazată pe motivele cele mai raționale.

«Inalta Poartă n'are nici o îndoeală că nobilii săi aliați, călăuziți de acest sentiment de bunăvoință și de sollicitudine, de care Guvernul otoman a dat până acum atâtea dovezi, vor aprecia după adevărata ei valoare această comunicare sinceră. Cu toate acestea Cabinetul imperial, după ce a examinat cu atențiune această cestiune importantă, în scop de a putea ajunge să evite toate dificultățile soluțiunii ei, n'a reușit să găsească mijlocul de a înlătură inconvenientele și pericolele ce le-a văzut dela început. Deci el consideră ca o datorie a echității și a lealității sale, și pentru a preveni orice neînțelegere, să declare amicilor și aliaților săi, din nou și oficial, că persistă în soluțiunea sa primitivă, de a feri de orice atingere dreptul ce-i dă principiul suzeranității sale și drepturile ce i le recunoaște Tratatul general, declarând că înțelegerea care se va stabili pentru organizarea interioară a celor două Principate, va depinde de înțelegerea finală cu Curtea Suzerană.

«Guvernul Sultanului, rezervându-și prin urmare dreptul și facultatea de a nu primi principiul Unirei Principatelor, chiar și dacă Divanurile ad-hoc l-ar adoptă, cu toate că Tratatul din 30 Martie nu le dă acest drept, crede de datorie sa a reînnoi convingerea, că din cauza discuțiunilor ce se fac în aceste țeri asupra acestei cestiuni atât de delicate, s'ar putea naște complicațiuni grave, și este pătruns de convingerea că cea mai înțeleaptă măsură ar fi să nu se permită Divanurilor ad-hoc să intre în discuție asupra acestei materii.

«În ce privește pe Comisarul Guvernului imperial, el va fi obligat, ca în sânul Comisiunii compuse din delegații Puterilor semnatare, să se conformeze acestui principiu și Inalta Poartă nu ar putea să primească în nici un caz o combinație ce o găsește contrarie integrității Imperiului și interesului ei vital.

«Acestea sunt comunicările ce sunteți însărcinat a face, după ordinele M.

S. I. Sultanul, Augustul nostru Suveran, Cabinetului pe lângă care sunteți acreditat. Guvernul M. S. Impăratului, care a dat atâtea dovezi de bunăvoință față de Imperiul otoman și care—Poarta este convinsă—nu va încetă a arăta grijă pentru drepturile și interesele ei, ne place a crede că va aprecia intențiunile Inaltei Porți și motivele cari o obligă să facă această declarație.»

Iată și textul Proiectului de Ferman pentru convocarea Divanurilor ad-hoc, prezentat la Constantinopole la Comisiunea Europeană, în 20 Octomvrie, și care a înăsprit încă mai mult situațiunea:

«*Compunerea Divanurilor.—Fiecare Divan se compune din cinci comitete separate:*

«1. *Comitetul episcopilor*, prezidat de mitropolit. Li se vor alătură trei preoți și trei administratori ai averilor bisericii.

«2. *Comitetul boierilor de 1-a clasă*, care se va compune din 17 membri, aleși de semenii lor, întruniți în capitala Principatului. *Noblețea reprezentanților*, ce au a se alege de către boieri, va trebui să meargă cel puțin până la a doua generație.

«3. *Comitetele boierilor de celelalte clase și ale proprietarilor funciari în genere*.—Toți cei ce posedă, în fiecare județ, 500 de culaci de pământ liber de ipotecă și de alte sarcini, și cari își au domiciliul și reședința fixă în capitala județului, se vor întruni și vor alege câte un deputat de județ. În total 17 membri.

«4. *Comitetul meșteșugarilor, membri ai corporațiilor și meseriași*. — Va avea de asemenea 17 membri pentru capitala Principatului, 6 membri pentru două orașe de mâna a doua și 6 membri pentru șase orașe de mâna a treia.

«5. *Comitetul țăranilor*.—Țăranii cari posedă într'o comună de județ un venit de 350 piastri sau sunt embaticari de pământuri situate în diferite localități, și acei cari neposedând pământuri cu un asemenea venit vor fi embaticari de pământuri, cari aduc venitul cel mai ridicat sub acesta, vor alege în fiecare județ câte cinci indivizi, cari se vor întruni în capitala județului pentru a alege la rândul lor un reprezentant de județ. În total 17 membri.

«Condițiuni pentru a fi eligibil.—Membrii celor două Divanuri vor trebui să fie în vârstă de 30 de ani și să se bucure de întregimea drepturilor civile.

«Modul de deliberare.—Fiecare comitet se va întruni separat în localul Divanului obștesc și va putea delibera asupra regulamentelor interioare comune întregului Principat sau asupra nevoilor particulare ale clasei ce reprezintă, cu condițiunea ca pe urmă să supună rezultatul discuțiunilor sale și părerile celor cinci comitete întrunite în adunare generală. Aceste comitete se vor mărgini a-și exprima dorințele lor, supunându-le Adunării generale a Divanului. Aceste dorințe vor fi apoi cercetate, întâia oară în să-

nul Comisiunii Europene, la care va lua parte și un reprezentant al Porții, iar în al doilea rând vor deveni obiectul deliberațiilor ulterioare între aceasta și Puterile aliate.

«Părerile Divanurilor, neputând avea deci nici un caracter definitiv, părerile admise atât de comitetele cari vor delibera în particular, cât și de Adunarea generală a Divanurilor, vor fi redactate în scris, separat, sub formă de proiecte și supuse Comisiunii.

«Este oprit membrilor Divanului să aducă la cunoștință în mod individual părerile lor membrilor Comisiunii Europene, și pentru aceasta proiectele de cari este vorba vor fi predate președintelui Divanului, care le va transmite președintelui Comisiunii Europene (care va fi Comisarul otoman).

«Raporturile Divanurilor cu Comisiunea nu se vor face decât prin mijlocul Comisarului otoman.

«Fiecare comitet își va alege președintele cu majoritatea voturilor, dintre membrii ce-l compun.

«Președintele și secretarul Divanului general vor fi numiți de Caimacamul Principatului.

«*Dispozițiune finală și cominatorie.* — Dacă, contra așteptării, membrii acestor Adunări își vor permite a discuta cestiuni contrarii drepturilor Porții și vechilor privilegii ale Principatelor, reprezentantul Porții va anunța despre aceasta Comisiunea și va face în această privință comunicarea necesară Locotenentei domnești. Dacă s'ar întâmpla ca Divanurile să aibă o purtare nepotrivită cu starea de lucruri existentă, se vor lua măsuri pentru a o reprimă.»

Instrucțiunile din 13 Septembrie ale comitelui Walewski, adresate d-lui V. Place, recomandă, ca mai înainte, prudența cea mai mare.

«Am primit, Domnule, depeșile ce mi-ați făcut onoarea a-mi scrie confidențial până în 4 Septembrie incluziv.

«Am cetit cu interes rapoartele, prin cari mi-ați făcut o dare de seamă despre manifestările opiniei publice în Moldova, relative la Unirea celor două Principate Românești și despre atitudinea ce ați luat în prezența acestei opinii, ale cărei avânturi periculoase trebuie domolite cu aceeași îngrijire, cu care trebuie împiedicate slăbiciunile nesocotite.

«Depeșa ce vi s'a trimis la 26 Iulie trecut vă recomandă să evitați orice demers, care poate acuză Guvernul imperial, că ar căuta să exerciteze o presiune asupra spiritelor și da pretext să se zică că există manifestări artificiale acolo unde nu este în realitate decât exprimarea simțimentelor intime ale marelui majorității a populațiunii. Ea vă anunță în acelaș timp, că Guvernul imperial are totdeauna convingerea, că combinația propusă de

Francia, din principiu, este singura care poate asigura prosperitatea Moldo-Valahiei, oferind totdeodată Turciei o nouă garanție de siguranță și fiind cel puțin tot atât de practică, ca și toate acelea, cari ar putea fi prezentate sub inspirațiunea intereselor particulare sau rău înțelese.

«Va trebui, Domnule, ca ori de câte ori se prezintă ocazia, să dați Moldovenilor asigurarea, că părerea Guvernului imperial nu se va schimba și că sprijinul nostru nu va lipsi cauzei Unirei în sfaturile Europei, când această cauză va obține asentimentul țerii.

«Acesta e modul cel mai demn și cel mai eficace de a combate descurajarea ce mi-ați semnalat.

«Leșind din această măsură, angajând mai direct, mai personal, într'un fel oarecare, influința Guvernului imperial, am lua politicei noastre caracterul de dezinteresare ce o distinge și am riscă, o repet, să facem ca manifestările populațiunii să piardă acel caracter de spontaneitate, care trebuie să le fie forța principală și să aducă sprijinul cel mai serios politicei noastre.

«Dacă nu trebuie să excitați mișcarea în favoarea Unirei, puteți însă să o luminați prin sfaturi înțelepte și să-i faceți pe partizanii Unirei să înțeleagă cât este de important să nu compromită prin demersuri imprudente și pretențiuni premature o cauză, care n'a încetat de a avea pentru sine cele mai bune șanse.

«Prin urmare să faceți să se știe că legătura ce au voit să o stabilească în mod forțat publicațiunile și discursurile câtorvâ Moldoveni, între Unirea celor două Principate Românești și alegerea unui prinț străin, este unul din principalele argumente opuse astăzi ideii Unirei de Turcia, care este mai ales preocupată să înlătore a doua din aceste eventualități. Astfel pentru a face să înceteze neplăcerile, pe cari le-au provocat în Constantinople, discuțiunile făcute în Moldova asupra acestui punct, am crezut să însărcinăm pe d-l Thouvenel să declare ministrilor turci, că după părerea noastră, dacă Divanurile ad-hoc trebuie să fie chemate, potrivit angajamentelor luate în Congresul din Paris, să delibereze asupra cestiunii Unirei Principatelor, noi vom găsi foarte natural, ca Fermanul de convocare să înlătore din programul lucrărilor Divanului cestiunea de a se ști, dacă Guvernul Principatelor Unite va fi încredințat unui prinț străin, deoarece cercetarea și soluțiunea acestei chestiuni trebuie să aibă loc în viitoarele deliberări ale Congresului din Paris, unde părerile diferite vor putea fi lămurite cu toată autoritatea, de care sunt susceptibile și cu o libertate nemărginită.

«Aceste explicațiuni, Domnule, vă fac cunoscute gândurile și intențiunile Guvernului imperial. Vi le comunic pentru informarea D-voastre personală și vă las grija de a le utiliza cât mai bine în interesul cauzei, ce n'a încetat

a aveã simpatiile noastre dezinteresate, cu toatã opunerea ce o întâmpinã din partea altor Puteri.»

Nu mai puțin importante sunt instrucțiunile Comitelui Walewski, trimise Baronului de Talleyrand, arătând Comisarului Franciei în Comisiunea Europeană atitudinea sa în fața Fermanului de convocare a Divanurilor ad-hoc.

«N'aș fi surprins ca d-l Basili să creadă că trebuie să refuze a urmã pe colegii săi la București — după cum mă faceți să înțeleg, — atãta timp cât Principatele nu vor fi evacuate de trupele austriace. Cele mai nouã comunicãri ale d-lui Thouvenel nu mă lasã să bãnuesc cã Poarta ar fi în acest moment în mãsurã sã expedieze fermande de convocare a Divanurilor. De altã parte noi nu neglijãm nimic, ca sã grãbim noua delimitare a furtariei din Basarabia și care reține în provinciile dunãrene forțele pe cari Austria le mai întreține acolo. Putem deci sã presupunem cã instrucțiunile pe cari Rusia le-a dat Comisarului ei nu vor provoca o întârziere mare.

«D-voastre cunoașteți pãrerile contradictorii, la cari a dat loc proiectul de unire a Principatelor; guvernele ostile acestei combinații, temându-se de pãrerea ce va fi emisã de Divanurile ad-hoc, par a dori ca aceste Adunãri sã nu fie consultate asupra acestei chestiuni, ceea ce ar însemnã, dupã noi, a nesocoti pe fața intențiunile Congresului.

«Deci noi n'am puteã admite ca fermanurile sã încerce în această privințã a împiedicã direct sau indirect libera exprimare a voturilor, ce trebuie sã le dea populațiunea moldo-valahã prin organul delegaților săi. Noi credem cã stãruințele Ambasadorului M. S. I. la Constantinopole vor triumfã asupra împotrivirilor Porții. Dar la rândul vostru și dupã ce vã veți duce în Principate, va trebui sã respingeți orice expedient ce s'ar întrebuiințã pentru a ajunge la rezultatul ce se cautã. Regulamentul Organic vã va da, la nevoie, ocazia de a provoca pãrerea Divanurilor asupra Unirii celor douã provincii într'un singur principat. Prin urmare acest document va trebui sã serveascã de bazã lucrãrilor acestor Adunãri și articolul 425 pune această mãsurã ca o eventualitate rezervatã unei cercetãri aprofundate.

«Dar nu ni se va puteã contesta cã a venit momentul sã procedãm la discutarea acestui punct important, și dacã ni s'ar mai opune cã aceasta ar însemnã sã atingem drepturile suzerane ale Porții, am fi pe deplin îndreptățiti a rãspunde, cã Guvernul otoman, aderând la inserarea unei astfel de dispozițiuni în Regulamentul Organic, a recunoscut singur cã Unirea ar fi o simplã mãsurã administrativã și fãrã însemnãtate politicã; cã prin urmare ca intrã în cadrul desbaterilor Divanurilor.

«În acest antecedent veți gãsi elementele cari vã vor fi necesare, dacã la

București se va reînnoi pretenția, pe care noi am combătut-o la Constantinopole.

«D-l Thouvenel crede că s'ar putea solicita pentru delegatul Porții prezența Comisiunii, din care faceți parte. Dar dacă poziția Porții în tot ce privește Principatele nu este identică cu a celorlalte Puteri semnatare a Tratatului de Paris, ea diferă în sensul că Poarta este într-o câtva parte interesată, și încredințându-se reprezentantului ei direcțiunea lucrărilor la cari aveți să conlucrați, ne-am expune să prejudicăm hotărârile ulterioare ale Conferinței din Paris.

«Sunt sigur că D-Voastre veți evita cu îngrijire, în toate împrejurările, o atitudine care ar putea face să se creadă că dispozițiunile noastre au încetat de a mai fi binevoitoare față de Turcia. Dar trebuie să vă recomand a întrebuința întreg tactul vostru, pentru a face să se rezolve primul punct într'un chip mai conform cu marile interese ce urmează a se debata, fără să poată rezulta din aceasta o atingere a susceptibilităților legitime ale Guvernului otoman.»

Victor Place dă în 30 Octomvrie o seamă amănunțită Comitelui Walewski de atitudinea sa moderată și de dificultățile ce întâmpină la fiecare pas al său.

«Am primit depeșa ce E. V. mi-ați făcut onoarea a-mi scrie la 13 ale lunii, și în care se reînnoesc instrucțiunile, ce mi s'au dat mai dinainte, pentru a-mi indica purtarea ce trebuie să am în afacerea Unirei Principatelor române.

«Sunt cu atât mai fericit că E. V. ați binevoit a-mi aminti ordinele ce-mi dăduseți, cu cât eu m'am străduit să le execut punctual dela începutul acestei cestiuni.

«Departate de a excita pe Moldoveni în manifestările lor, am căutat totdeauna să-i moderez prin sfaturile mele și pot să spun că am reușit să-i mântin pe calea ce Guvernul imperial dorește să fie urmată.

«Ceeace face să se simtă mai bine acest rezultat este atitudinea ce a luat în această țară administrația interimară a Caimacamului. Căci eu n'am lăsat pe E. V. să ignoreze nimic din cele ce s'au încercat de trei luni împotriva Unirei: înlocuirea radicală a funcționarilor administrativi, judecătorești și militari, trimiterea de emisari în județe, promisiuni sau amenințări întrebuințate față de țărani pentru a le stoarce semnăturile, toate mijloacele au fost bune. Ele au putut fi cu atât mai eficace, cu cât cei ce le întrebuințează se sprijinesc pe ascendentul ce-l dă prezența trupelor austriace unei politice dușmane Unirei.

«Dacă față de o constrângere atât de activă, partizanii Unirei ar fi răspuns prin demersuri în sens contrar, dacă la rândul lor ar fi străbătut țara pentru

a o mănțineă în intențiunile ce ea manifestase dejă, nu ar fi putut fi acuzați că s'au purtat ca niște rebeli, nici s'ar fi putut pretinde că Guvernul imperial cercă să provoace demonstrații artificiale. Aceasta ar fi fost pur și simplu o apărare legitimă. Cu toate acestea, în baza ordinelor ce mi-ați dat E. V. și sigur de încrederea ce Moldovenii au avut totdeauna în Franția, i-am determinat să rămână liniștiți, să nu se lase târâți în demersuri, cari ar putea deveni imprudente și mai ales să se refere la măsurile ce va ști să le ia la timp Comisiunea internațională, pentru a asigura libera exprimare a dorințelor populațiunii, atât în alegerile membrilor ce vor forma Divanurile ad-hoc, cât și în desbaterile acestor Adunări.

«Partizanii Unirei au dat deplină credință vorbelor mele, când le-am declarat că sprijinul Guvernului imperial nu le va lipsi în sfaturile Europei. Ei s'au decis să aștepte cu răbdare rezultatul promisiunilor ce li s'au dat.»

Atitudinea Guvernului otoman și a Lordului Stratford în contra Unirei rămâne neschimbată și trage după sine o complicațiune europeană.

Thouvenel către Comitele Walewski, în 13 Octomvrie 1856 :

«...Fuad Pașa nu s'a mărginit la observațiunile verbale ce le-a făcut Lordului Stratford și d-lui Prokesch. El a expediat în original d-lui Prinț Callimachi și în copie d-lui Mussurus o depeșă, care arată lămurit grijile ce-i provoacă Porții prelungirea șederii soldaților austriaci în Moldova și în Valahia și prezența vaselor engleze în Bosfor. În timp ce se semnifică d-lui Comite de Buol, că a sosit momentul retragerii, se amintește Lordului Clarendon, că strămtoaarea va fi închisă la sfârșitul lui Octomvrie. E. V. va găsi în raportul alăturat aci, ce mi l-a adresat d-l Outrey, o analiză a depeșei lui Fuad Pașa...

«Poarta ne-a comunicat oficial Fermanul relativ la convocarea Divanurilor ad-hoc ale Moldovei și Valahiei, însoțindu-l de o simplă scrisoare. Textului turc Fuad Pașa i-a alăturat o traducere, a cărei copie voi avea onoarea a o transmite E. V. cu cel mai apropiat curier. Această traducere nu se potrivește în câteva pasagii cu cea a secretarului interpretului Ambasadei. Cuvântul «separat», care mi-a bătut la ochi, a dispărut, dar a fost conservat în turcește. Mai sunt și transpozițiuni. pe cari nu mi le explic și pentru cari e nevoie să intervin la Fuad Pașa. Gândindu-mă bine la aceasta, mi s'a părut că mai simplu ar fi să cer supresiunea întregei introduceri a Fermanului. Poarta relatează acolo, după modul ei, dispozițiunile Tratatului de Paris. Găsesc că ar fi de preferat pentru a pune capăt comentariilor, să citez «in extenso» articolele cari privesc Principatele. Aș face propunerea și nu văd ce mi s'ar putea obiecta, ca să declin luarea lui în considerare.

«Poarta chiar, prin demersul ce l-a prescris Ambasadorului ei la Viena, a recunoscut că demnitatea ei de o parte, de altă parte loialitatea ce trebuie să prezideze la executarea Tratatului de Paris nu îngăduia să se procedeze la alegeri, nici să se întrunească Divanurile, atâta timp cât Principatelor vor fi ocupate de trupe străine.

«Rămâne deci de hotărît ce va face Comisiunea, după ce vom termina examinarea Fermanului de convocare. D-l H. Bulwer este de părere că comisarii ar putea să se ducă la București, fără să țină seamă de prezența Austriacilor, și să înceapă o anchetă asupra situațiunii provinciilor și reformelor de introdus în organizația lor. Această primă lucrare, după ce va fi comunicată Cabinetelor și discutată între ele, va deveni ca o programă ce ar avea să se supună pe urmă Divanurilor ad-hoc. Ideea este ingenioasă; este chiar destul de practică; ceea ce rămâne de știut este dacă ea e sinceră, adică dacă nu ascunde un gând ascuns contra proiectului Unirei. Căci această cestiune n'ar trebui să rămână în afară de cercetările comisarilor; ei vor trebui în mod necesar să-și dea o părere în această privință și Cabinetele de asemenea ar trebui sesizate înainte de a se consulta Divanurile. Această dorință este împărtășită de Poartă, Anglia și Austria.

«Așteptând, Domnule Comite, dacă aș judecă după corespondența agenților noștri, situația în București și Iași se înrăutățește. Caimacamii își întrebuințează autoritatea lor nu numai pentru a înăbuși orice manifestare în favoarea Unirei, ci și pentru a provoca demonstrații contrarii. D-l Balș desfășură în acest scop un zel particular și am avut sub ochi trei petițiuni copiate după modelul anexat aci și acoperite, se zice, de cel puțin o sută de mii de semnături. Se poate ca Prințul Grigore Ghika să fi făcut uz de mijloace neregulate, pentru a strânge adeziunile contra cărora protestează acum cei cari le-au dat, dar nimic nu probează că d-l Balș n'a făcut tot așa. Eu n'am ascuns lui Fuad Pașa, că rapoartele d-lui Place și ale d-lui Béclard nu mă edifică deloc asupra libertății lăsate de Caimacami locuitorilor pentru a-și exprima voturile. Ministrul Afacerilor străine mi-a răspuns că declină în mod oficial răspunderea reproșurilor ce am făcut d-lui Balș și Prințului Alexandru Ghica. Destituirea în massă a funcționarilor, manoperele întrebuințate pentru a smulge sătenilor petițiile, al căror cuprins ei nu-l știu, mijloacele de intimidare cari emanează direct dela autoritățile locale, ar fi tot atâtea acte contrarii intențiunilor Porții. Fuad Pașa mi-a spus, în acești termini, că dacă Guvernul otoman a găsit cu cale, că nu se convenia ca Prințul Gr. Ghika să se pună în fruntea unei mișcări unioniste, că dacă el nu credea că Valahia și Moldova ar trebui să-și manifesteze, în afară de Divanurile ad-hoc, sentimentele lor, îmi afirmă de asemenea că succesorii interimari ai ultimilor Domni nu aveau mandat de a se face promotorii ofi-

ciali ai unei mișcări separatiste. Rolul lor trebuia să fie să liniștească țara și să o pregătească, prin propria lor moderațiune, a trece fără turburări un moment de criză. Am dat, Domnule Comite, aceste detalii, d-lor Béclard și Place și i-am invitat să-mi semnaleze, sprijiniți pe dovezi, faptele cari li s'ar părea că ar putea exercita o influință abuzivă din partea puterii asupra spiritului populațiunii și în special mijloacele de constrângere, de cari s'ar fi servit în unele județe. Nu putem cere fără îndoială Porții, și cu atât mai puțin Caimacamilor, să fie de părerea noastră, dar demnitatea Guvernului imperial pretinde că dacă părerea ce a emis-o nu e favorizată, să nu fie nici părerea contrarie și ca balansa să fie ținută drept.

«Deci nu aș ezita să cer dela E. V. un ordin ca să fac o plângere formală contra șefilor administrației provizorii din Valahia și Moldova, în cazul când mi s'ar dovedi că un astfel de demers ar fi devenit indispensabil pentru a asigura leala executare a Tratatului de Paris.»

Depeșa Comitelui Walewski către d-l Thouvenel din 18 Octombrie 1856:

«... Observațiunile ce v'a sugerat redacțiunea Fermanului mi s'au părut deplin întemeiate și îmi dovedesc că guvernul Impăratului poate conta pe vigența D-Voastre, pentru ca nimic, în actul emanat dela Sultan, să nu poată împiedica libera exprimare a voturilor, pe cari populațiunea moldo-valahă va fi chemată să le exprime asupra viitoarei organizații a Principatelor. Poarta va înțelege că propria ei demnitate îi comandă să nu încerce a pune piedici, prin echivocuri de limbaj, rezoluțiunilor Congresului și că este în propriul ei interes, ca cestiunea Unirei mai cu seamă să fie pusă precis și desbătută liber în sânul Divanurilor. Dacă, după cum pare a crede cabinetul turc, această măsură nu are asentimentul majorității locuitorilor din cele două provincii, trebuie singur să dorească, să nu se poată invoca mai târziu nici o împrejurare, care să tindă a dovedi că n'a neglijat nimic pentru a obține un vot care n'ar fi conform cu adevăratul sentiment al populațiunii. Ne place deci a crede, că încercările D-Voastră de a se scoate din proiectul de Ferman tot ce ar fi de natură a-i falșifica valoarea, nu vor rămâne fără roade.

«În acelaș scop veți binevoi, Domnule, a atrage atențiunea miniștrilor Sultanului asupra purtării ce o au Caimacamii celor două Principate. Veți fi aflat din corespondența d-lui Béclard și a d-lui Place, cu câtă ardoare procedează Prințul A. Ghica și d-l Balș, cu tot caracterul vremelnic al atribuțiunilor lor, la schimbările aproape generale ale personalului administrativ, în scop de a exercita o acțiune directă în alegerea membrilor Divanurilor și a-și asigura o majoritate, care arătându-se complezantă față de părerile

guvernului turcesc, le-ar pregăti la Constantinopole, ca și în Principate, șanse sigure de a rămâne definitiv în posesiunea puterii. De pe acum chiar rămâi convins, la București ca și la Iași, că alegerile vor purta pecetea unei presiuni regretabile și proprie a falșifică obiectul pe care l-a avut în vedere Congresul, când a hotărât să consulte populațiunea înainte de a pune bazele noului sistem administrativ, și noi nu putem să nu recunoaștem, că această impresiune, izvorită din actele Caimacamilor, a fost întărită de măsura ce a luat-o Poarta în contra presei în Moldova, cu o spontaneitate pe care nu o insuflă nici un interes particular, măsură a cărei legitimitate de altfel este departe de a fi demonstrată. Guvernul Otoman trebuie să se aștepte, că toate împrejurările cari vor influența desbaterile Divanurilor, vor fi apreciate în Conferință cu o sinceritate foarte mare și de sigur nu vrea să se expună la critici pe cari le-ar justifica îndeajuns o ingerință care ar avea de rezultat să vatăme întreagă exprimarea dorințelor populațiunii, contrar prevederilor semnatărilor păcii.»

Depeșa Comitelui Walewski către d-l Thouvenel, din 25 Octombrie 1856 :

«Felicităm Poarta că în sfârșit a ieșit din neactivitatea, ce părea o părăsire a propriei sale cauze, și că a înțeles că grija pentru demnitatea sa, cât și pentru interesele sale, nu-i îngăduiau să consimtă mai departe, prin tăcerea ei, la prelungirea în Principate a unei stări de lucruri, de care opinia publică din Europa începe să se sperie. Chiar în cazul când demersul Porții n'ar avea de urmare să decidă evacuarea imediată a Moldo-Valahiei, totuș va avea cel puțin avantajul de a scăpa Guvernul M. S. Sultanului de răspunderea și de interpretările supărătoare, pe cari tăcerea lui le făcea să apese asupra lui; ea ne va permite, pe lângă aceasta, a da observațiunilor ce noi înșiși adresăm Cabinetului din Viena, o autoritate ce le-ar fi lipsit atâta timp cât se putea apăra, pentru a răspunde, cu învoirea cel puțin implicită a Guvernului Sultanului. În sfârșit, Domnule, acest demers va avea de urmare să contribuie a provoca, din partea opiniei publice europene, o judecată severă contra unei ocupațiuni, ale cărei pericole și inconveniente nu voim să le mărim peste măsură, dar care este cu totul anormală și care, începând dela 28 c., va constitui o călcare flagrantă a angajamentelor luate în Congresul din Paris. Nu amintesc tot ce are supărător prezența unor forțe austriace, din punctul de vedere al înfluiței ce o poate exercita asupra alegerilor, ce vor avea loc pentru compunerea Divanurilor ad-hoc. Cabinetul din Londra, căruia prezența unei escadre engleze în Marea Neagră îi comandă mai multă rezervă în această cestiune, emite părerea că Guvernul austriac va trebui să-și retragă cu totul trupele sale din capitalele Principa-

telor, înainte de operațiunile electorale. Este de crezut că Guvernul vienez va preferă fără greutate această jumătate de măsură. Dar Guvernul Otoman nu va judecă fără îndoială că este suficientă, și noi de partea noastră trebuie să-l silim să stăruiească pe această cale pe care a plecat. Sunt sigur că D-Voastre nu veți lipsi a încuraja dispozițiile favorabile, de cari Poarta se arată însuflețită, și a-i întări hotărârile.

«Ambasadorul M. S. la Londra îmi comunică că Lordul Clarendon a judecat tot atât de sever ca și noi manoperele ce le-au întrebuintat Caimacamii pentru a rătăci sentimentul populațiunii și a le dicta manifestațiuni, menite a asigura triumful părerilor ce au predominat la Constantinopole. Principalul ecretar de stat a anunțat pe d-l Comite de Persigny, că va adresa Lordului Stratford instrucțiuni, pentru a aduce Poarta sau pe agenții ei la o apreciere mai limpede a hotărârilor Congresului din Paris. Vă rog, Domnule, a lucra în acelaș sens și a secundă demersurile colegului D-Voastre. Am făcut cunoscut Lordului Clarendon, că vă voi scrie și îmi place a crede că înțelegerea între cele două ambasade va da mai multă eficacitate acțiunii lor respective. Dacă va fi altfel, dacă Guvernul Sultanului nu va lua nici o măsură pentru a împiedică abuzuri atât de condamnabile, va trebui să dăm, fără îndoială, acestor reprezentațiuni un caracter mai aspru.»

Nota identică adresată la începutul lunii Noemvrie Porții Otomane de către Ambasadorii Franciei și Rusiei, cere dela marele Vizir să se pronunțe în mod categoric asupra a patru chestiuni.

«M. S. Impăratul, Augustul meu stăpân, a binevoit a-mi da ordin să cer A. S. Marelui Vizir declarațiuni precise asupra următoarelor puncte :

«1. Cu privire la regularea granițelor Basarabiei. — Poarta consimte să lase Conferinței din Paris rezolvirea dificultăților survenite asupra acestui punct, ori ar fi mai dispusă a le înlătura, renunțând la pretențiile sale asupra Bolgradului în favoarea Rusiei, în schimbul cărora Rusia și Franca i-ar garanta posesiunea definitivă a Insulei Șerpilor și a Deltei Dunărei?

«2. Cu privire la prelungirea ocupațiunii Principatelor Dunărene. — Nu vede Poarta în aceasta o călcare a literei și spiritului art. 31 al Tratatului din Paris? Și nu este ea îndoit izbită de contrazicerea ce există între faptul prelungirii ocupării Principatelor de către forțele armate austriace și limbajul ținut de Comitele Buol în Congres?

«3. Cu privire la prezența escadrei engleze în Bosfor și Marea Neagră. — Nu consideră Poarta acest fapt ca contrar Convențiunii din 13 Maiu 1856, prin care în termen de șase luni, cu începere dela schimbarea ratificațiunilor Tratatului de Paris, s'a fixat retragerea de pe teritoriul otoman a forțelor armate ale Angliei, Franciei și Sardiniei și afară de aceasta ca piedică pentru

punerea în executare a Convențiunii relative la strămtoarea Dardanelor, care trebuia să intre în vigoare cu începere dela 28 Octomvrie?

«4. Cu privire la reorganizarea Principatelor Dunărene. — Este Poarta de părere că Divanurile ad-hoc se pot pronunța în toată libertatea în favoarea Unirei teritoriale și administrative a celor două Principate, dacă această Unire este în dorințele Valahiei și Moldovei, și dacă acest vot ar fi luat în serioasă considerare de către Congresul din Paris, ar întâmpina dificultăți din partea Porții, ca Putere Suzerană? A. S. Marele Vizir este invitat a se pronunța, cât mai curând posibil, și într'un mod precis asupra acestor cestiuni, a cărora înaltă importanță, în momentul de față, n'ar putea-o tăgădui.»

Comitele Walewski scrie în 1 Noemvrie d-lui Thouvenel, că atitudinea Guvernului Otoman, persistând în ostilitatea sa în contra Unirei, va îmulți în mod gratuit greutățile.

«D-l Ambasador al Turciei mi-a cetit și mi-a lăsat copia, ce o veți găsi alăturată aci, a unei depeșe dela curtea sa. Cum veți vedeă, această comunicare are de scop să aducă la cunoștința Puterilor semnatare ale Tratatului din Paris intențiunea Guvernului Otoman de a se opune, în orice caz, Unirei celor două Provinciile Dunărene într'un singur principat. Credeam, Domnule, că reprezentațiunile ce ați avut însărcinarea a face în această privință ministrilor otomani a avut de urmare să-i determine a renunța la un demers, care nesocotește pe față una din rezoluțiunile esențiale ale Congresului. Astfel n'am ascuns lui Mehmet-Bey simțimintele penibile ce această opunere mi-a provocat. Am spus d-lui Ambasador al Turciei, că guvernul său mi se pare că simte plăcere să îmulțească în mod gratuit greutățile, cari vor apăsa mai ales asupra viitorului Imperiului otoman și că toate încercările sale nu vor reuși să strămute de pe adevăratul teren o cestiune prevăzută și pusă de negociatorii păcii. I-am spus că plenipotențiarii s'au întreat, dacă ar fi potrivit să se supună Valahia și Moldova unei administrații unice și ei au amânat soluțiunea acestui punct, recunoscând că trebuie să se lumineze, consultând anume populațiunea, înainte de a lua o hotărâre definitivă.

«Toate Puterile, și nimeni n'a înțeles să excepteze Turcia, și-au păstrat în această privință libertatea de apreciere, dar Poarta abuzează într'un mod straniu de bunăvoința ce i s'a arătat în continuu, când ne declară astăzi că se va opune oricărei demonstrațiuni a Divanurilor asupra acestei cestiuni.

«Este Unirea avantajoasă sau prejudiciabilă intereselor Principatelor sau celor ale Imperiului otoman? Este ea în dorințele și nevoile populațiunii? Atinge ea drepturile suzerane ale Turciei?

«Aceste sunt — am adăogat — atâtea puncte de lămurit.

«Dar nu se va putea ajunge la aceasta, dacă se va pune piedică oricărei discuții.

«Această discuție trebuie să aibă loc; Congresul a hotărât așa, și Cabinetul otoman comite o gravă greșeală, pretinzând să-și substituie voința sa celei a tuturor Puterilor întrunite.

«Și cu toate acestea, așa va fi, dacă delegatul său în Principate va înțelege a interzice Divanurilor ad-hoc să exprime o părere în această privință. În acest caz Comisiunea nu și-ar putea urmări lucrarea. Misiunea ei ar fi împiedicată și în mod necesar împiedicată prin inițiativa Guvernului Otoman, și nu pot să bănuiesc că el ar voi să-și ia o asemenea răspundere. De asemenea am observat reprezentantului Turciei, că nu fără regret și fără surpriză am văzut Poarta răătăcită de sugestiunile interesate, cari o expun la dispreț, de care ar trebui să se ferească cu cea mai mare grijă.

«Pacea abia s'a încheiat și tratatul care o asigură nu este încă executat deplin și Poarta nu mai deosibește guvernele, cari i-au apărat cu sinceritate independența, de cele cari nu și-au urmărit decât propriile lor interese în războiul, a cărui cea mai mare greutate am dus-o noi.

«Totuș Austria—trebuie să-i dăm dreptate—nu ascunde motivele personale ce o fac să combată Unirea Principatelor, pe când noi căutăm în zadar pe acelea cari determină purtarea Guvernului Otoman.

«Ce ne putem noi oare propune, dacă nu să aducem un serviciu Turciei și sfaturile noastre nu sunt mai vrednice de credință decât cele cari ajung la Constantinople pe alte căi?

«Dar, i-am spus sfârșind, Poarta pare a-și fi luat sarcina de a respinge părerile noastre, pentru a face pe placul unor dorințe, cari nu ar putea fi ale Turciei și noi avem dreptul să ne arătăm supărați, când o vedem desfășurând o rezoluțiune excesivă și recurgând la cele mai imprudente demersuri, în toate împrejurările în cari nu suntem de aceeași părere cu ea, de vreme ce când ne așezăm alături de ea, ca să-i apărăm propria-i considerațiune și cele mai legitime interese, ea se arată șovăitoare și este cuprinsă de cea mai deplorabilă slăbiciune.

«Acestea sunt în esență observațiunile ce am făcut d-lui Ambasador al Turciei și D-voastre, Domnule, veți binevoi a le prezintă fără încunjur, din partea D-voastre Marelui Vizir și Ministrului de Externe al Sultatului, declarându-le, pe lângă aceasta, după cum i-am arătat și lui Mehmet-Bei, că Guvernul imperial se vede obligat a considera comunicarea ce ni s'a făcut ca o violare directă a hotărârilor Congresului, și că prin urmare trebuie să o ținem ca ne-avenită».

Scrisoarea particulară a Baronului de Talleyrand către Comitele Walewski, din 2 Noemvrie 1856:

«Discuțiunea Fermanurilor, cari convoacă Divanurile Valahiei și Moldovei, a început în sfârșit. Cea dintâi întrunire a făcut atâta cinste celor cari au participat, încât la drept vorbind nu știu dacă trebuie să laud pe cei cari au vorbit, ori pe cei cari au tăcut. Nu-mi fac desigur iluzia să cred că va fi totdeauna așa: este sigur că elocința d-lui de Prokesch are în rezervă idei ruginite și cea a Lordului Stratford supărări pentru a pune piedici d-lui Thouvenel în calea ce-și propune a urmări în ședințele următoare. Totuș, mulțumită reticențelor, cu cari va rămâne învelită, spre marele meu regret, cestiunea principală (dreptul pentru Divanuri de a discuta Unirea), nu mă îndoesc că va fi înțelegere asupra redactării definitive a acestor Fermanuri impalpabile. Când spun impalpabile, nu mă înșel de loc în ce privește Comisiunea, al cărei rol, destul de ingrat la Constantinopole, constă în a privi, dar a nu atinge. Trimisă numai pentru a constata expedierea Fermanurilor, ea nu-și va putea nici măcar împlini modesta sa însărcinare, deoarece ocupațiunea austriacă va forța negreșit Conferința reprezentanților să se pronunțe contra trimiterii Fermanurilor în Principate.

«Ce veți hotărî atunci pentru noi, Domnule Comite, dacă vom fi împiedicați a ne duce la București? Va trebui oare să așteptăm în Pera, într'o inactivitate ce ne discreditează, evacuarea ce nu se va face mai curând decât peste șase luni? Nimeni nu se îndoeste despre aceasta, aci cel puțin.—Ori poate inconvenientele ce rezultă din distanța la care suntem de ordinele Curților noastre și din imposibilitatea de a merge iarna în Principate nici pe uscat, nici pe mare, ne va aduce poate folosul unei rechemări momentane și foarte dorită de comisari?

«Această din urmă hotărîre admit că s'ar pretă la interpretări supărătoare. Comisiunea pentru multă lume n'ar părea numai separată, ci ar părea disolvată și populațiunea românească, atât de frământată, ar pierde din ce în ce mai mult încrederea.—Dar s'ar putea îndepărta, după cât îmi pare, cele mai multe din aceste obiecțiuni, hotărîndu-i-se Comisiunii pentru iarna aceasta, și după ce Fermanele vor fi adoptate, un domiciliu politic comun. Viena mi-ar părea că oferă în acest caz avantajele reale. Acolo vom fi aproape de guvernele noastre și de Principatele Dunărene, pe cari de acolo putem să le vizităm la orice epocă a anului. Prezența noastră în capitala Austriei va exercita la nevoie chiar un fel de presiune morală asupra politicei Cabinetului vienez și în oricare stare a lucrurilor rolul nostru va fi acolo mai puțin șters decât în Constantinopole.

«Imi ieau libertatea a vă supune această idee, care poate la Paris va părea mai puțin practică, decum pare în Pera.

«In cazul când, Domnule Comite, îmi veți da ordin să rămân în Turcia până la plecarea trupelor austriace, vă rog să binevoiți a mă autoriza oficial de a profita de răgazul meu pentru a vizita coastele otomane ale Mediteranei. Deși vapoarele îmi permit a face aceasta imediat, n'aș vrea cu toate acestea să o încerc înainte de a obține aprobarea D-Voastre. D-nii Basili și Richthofen sunt foarte decși a nu petrece iarna în Pera. Și unul și celălalt vor cere concediu. Cât privește pe Savfet Efendi, el se pretinde revenit din București. El este dintre aceia — și numărul lor este mare — cari văd cu mare mulțumire ocupațiunea Principatelor și scandaloasa expunere a escadrei engleze în Bosfor.

«P. S. Este neîndoios că Savfet Efendi va fi înlocuit și se bănuiește că Fuad Pașa ar putea fi desemnat, ca comisar al Porții în Moldo-Valahia.»

Depeșa Comitelui Walewski către d-l Thouvenel, din 27 Noembrie 1856 :

«Guvernul M. S. crede că ar fi bine și folositor, ca Fermanul de convocare a Divanurilor, odată stabilit între Poartă și ambasade, să fie din nou citit într'o întrunire, la care să asiste împreună cu ministrii otomani și reprezentanții Puterilor, membrii Comisiunii Principatelor. Acești din urmă să fie admiși să-și facă observațiunile lor asupra diferitelor dispozițiuni ale Fermanului ; ministrii Sultanului și trimișii Puterilor să le ia în considerare și să fină seamă de ele, dacă le vor recunoaște oportunitatea.

«Această participare a comisarilor la o deliberare finală asupra Fermanului de convocare poate avea avantajul de a limpezi anumite puncte rămase îndoelnice în spiritul lor și a preveni astfel greutateți de interpretare.

«Această considerațiune m'a făcut să primesc propunerea Guvernului englez și vă autorizez, Domnule, să vă dați asentimentul la propunerea ce Lordul Stratford va fi însărcinat să facă asupra acestui subiect Guvernului Otoman.»

Atitudinea îndrăzneță a Caimacamului Teodor Balș a provocat în Moldova o izbucnire a unei nemulțumiri foarte mari. Moldovenii au fost nevoiți a adresa Marelui Vizir la Constantinopole prima petițiune de protestare în 30 Noembrie în contra Caimacamului Teodor Balș :

«Sunt cestiuni cari nu pot fi abordate fără o descurajare profundă și o amară tristeță.

«Așa este cestiunea care preocupă astăzi pe subsemnații și care are drept obiect starea actuală deplorabilă a patriei lor. Puși în alternativa, sau să tre-

cem drept niște spirite revoluționare și pătimase, dacă ne ridicăm vocea, sau să sacrificăm printr'o tăcere culpabilă adevăratele interese ale țerii noastre, ezitarea de a ne pronunța cu energie ni s'a părut nouă subsemnaților o transacțiune odioasă cu conștiința noastră, o dezertare dela cauza țerii noastre și un fel de trădare față de Curtea suzerană, căreia suntem sincer devotați.

«Ajungerea A. V. la Marele Vizirat ne-a asigurat pe deplin în această privință și sub auspiciile înaltei idei, care a prezidat această înălțare în slujbă, îndrăznim să supunem adâncei aprecieri a A. V. faptele cele mai izbitoare și situațiunea prezentă a țerii noastre.

«Când Inalta Poartă, în urma Tratatului din Paris, încredință Căimăcămia d-lui Teodor Balș, credeă în grija sa părintească, că dă această misiune unei persoane de încredere și că nu trebuie să lase între trecut și viitor un deșert, în care națiunea desperată din cauza desgustului și nerăbdării, putea să rătăcească și să se piardă.

«Cu toate acestea, din nenorocire, o tristă experiență de câteva luni a venit să dovedească, că mersul Căimăcămiei este departe de a corespunde acestei înalte concepțiuni.

«Și fără a intra în detalii amănunțite, noi putem afirma A. V. în conștiință, că ori dacă am cercetă antecedentele politice și conduita actuală a Caimacamului, ori dacă am aruncă o privire asupra tuturor ramurilor serviciului public, ne-am convinge că țara merge spre pieire și că Statul este în pericol iminent.

«Pentru a face acest adevăr mai sensibil în ochii A. V., va fi de ajuns să vă semnalăm respectuos, că originea acestui rău adânc stă atât în incapacitatea și lipsa de sinceritate, de vederi mai largi și de patriotism a Caimacamului actual, precum și în reaua alegere a persoanelor, înfierate în public, cărora le-a încredințat în mare parte administrația țerii.

«Ceeace face situația mai încordată este că Caimacamul, cu toată credința lui aparentă față de Inalta Poartă, lucrează cu activitate să aducă asupra țerii cele mai mari nenorociri, slăbind tot mai mult, prin o purtare echivocă, legăturile de devotament, ce au legat în totdeauna Moldova de Inalta Poartă.

«A. V. înțelege din acestea, că guvernul actual al Moldovei, deschizând în acest mod o cale pe care patimile dejă destul de îndârjite să poată face o invaziune periculoasă, țintește să ducă țara la o totală pieire și să-i smulgă cu violență sentimentele de credință încercată, care o leagă de Curtea suzerană și în afară de care noi nu vedem o mântuire posibilă.

«Sub stăpânirea acestor fapte, subsemnații ne permitem a adresă A. V. protestările noastre cele mai energice și doleanțele noastre legitime, rugându-vă să binevoiți a le depune la picioarele Augustului tron al mărinimosului nostru Suzeran și a întrebuiți puternica intervenție a A. V., ca să înceteze

cât mai curând nenorocirile cari apasă asupra Moldovei, obținând înlocuirea Căimăcămiei actuale cu o persoană devotată Inaltei Porți, iubitoare de țara sa și cu o situație independentă.

«Această înaltă măsură, pe lângă faptul că se leagă de o serie de idei politice, cari nu scapă adâncei pătrunderi a A. V., va avea de rezultat încetarea abuzurilor enorme ale administrației actuale și va deveni simptomul fericit, premergător unei ere, în care nenorocita Moldovă slăbită, rănită și în-sângerată de atâtea schimbări, va putea găsi în sfârșit pacea și prosperitatea ce i le-a garantat Augustul ei Suzeran.»

Guvernul Franciei a publicat în ziarul *Le Constitutionnel* o analiză a unei depeși a Comitelul Walewski, în care se arată dorința împăciuitoare a Franciei din ziua semnării Tratatului de Paris, de a nu se reface Tratatul, dar a se interpreta și desluși prin o Conferință a tuturor Puterilor, și astfel să se execute Tratatul.

«Puterile semnatare ale Tratatului din Paris s'au înțeles asupra unui punct important : ele au hotărât în unanimitate, ca să se întrunească o nouă Conferință la Paris la o dată foarte apropiată, pentru a pune capăt divergențelor ce s'au manifestat între guverne, cu privire la interpretarea anumitor puncte din Tratat. Spunem că acest prim pas pe calea împăcării este important; el este un semn bun despre dispozițiunile respective ale Puterilor și nu lasă nici o îndoială, că divergențele de opinii existente vor primi o soluțiune fericită și promptă. Această nouă întrunire a Conferinței, orânduită mai dinainte prin Tratatul din Paris, ni s'a părut totdeauna a fi calea cea mai bună ce se poate alege pentru a ajunge la o soluțiune satisfăcătoare. Guvernul francez s'a pus pe acest teren; noi am fost de părerea lui dela începutul dificultăților, fără a mai reclama nimic și îl sprijinim cu convingere și stăruință; ne bucurăm că toată lumea s'a unit în sfârșit cu această propunere. Activitatea glorioasă a primei Conferințe, fără de care pacea europeană probabil nu s'ar fi realizat, ne arată ce se poate aștepta dela colaborarea oamenilor eminenți și călăuziți de un sentiment comun de dreptate și cinste.

«Nu este vorba să se refacă opera Congresului, să se schimbe textul sau dispozițiunile Tratatului; aceasta după cum ni se comunică nu este de loc necesar. Ceeace mai are Conferința de făcut, este numai să interpreteze Tratatul și să stabilească sensul lui, cu privire la anumite puncte cari au părut îndoelnice.

«Noua Conferință se va compune de astădată numai din Plenipotențari de al doilea rang, și după toate probabilitățile Conferința va fi de scurtă durată. Această veste a fost primită de Europa cu o vie satisfacțiune; încrederea ce ea a provocat a exercitat o influență fericită asupra spiritului public

și a afacerilor. Cu toate acestea nu pare de loc probabil că toate dificultățile afacerii principale s'au rezolvit; e de crezut că deocamdată cestiunea e puțin înaintată, și că fiecare Putere își măntine modul său de a vedea cu privire la punctele contestate. Dar tocmai aceasta dovedește folosul nouăi Conferințe. Dacă înțelegerea s'ar fi făcut, n'ar mai fi nimic de discutat; întrunirea Plenipotențiarilor ar fi de prisos. Logica deci pare a indica, că în aceste ședințe ale Conferinței se pot manifesta încă păreri diferite; dar acordul se va realiza sau în urma unor concesiuni reciproce, cum este de sperat, sau în urma unui vot al majorității. Și într'un caz și într'altul nu trebuie să ne îndoim, că soluțiunea nu va fi bună. Iată deci scopul Conferinței ce se va deschide în curând: — să interpreteze anumite puncte contestate ale Tratatului din Paris și să-l pună pe acesta cât mai curând în executare. Greutățile odată înlăturate și motivele cari au permis măntinerea ocupațiunii provinciilor și mărilor turcești odată dispărute, forțele armate engleze și austriace vor putea imediat să se retragă și astfel Tratatul va fi în Orient și pretutindeni pe deplin executat.»

În 1 Decembrie, d-l Victor Place înștiințează pe Comitele Walewski despre un complot având de scop să asasineze pe Caimacam și pe șapte membri ai Consiliului.

«De câteva zile se face mare șgomot la Iași despre un pretins complot, care avea de scop să asasineze pe Caimacam și pe cei șapte membri ai Consiliului său.

«Tot ce am putut afla până acum dela însuș Caimacamul și dela prefectul său de poliție este, că doi indivizi, foști hoți de drumul mare, au fost arestați și au pretins că aveau de gând să intre într'o zi în camera Consiliului, fiecare pe altă ușă și acolo amândoi să ucidă cele opt persoane prezente.

«Intreagă această poveste pare atât de ridicolă, mai ales când se cunoaște dispoziția locului unde avea să se întâmple masaerul, încât nu am crezut să întrețin despre ea pe E. V. Dar iată că deodată se caută a se da acestei afaceri proporțiuni mari, implicând într'însa unele persoane onorabile; și am toate motivele a crede, că Austriacii se pregătesc a trage profit de aci, în interesul politicei lor. După ce au întrebuițat toate pretextele pentru a explică dănuirea ocupației lor în Principate, ei încearcă să atâte în țară oarecare dezordine, care să le poată da ocazia să spună, că prezența lor a devenit necesară pentru a măntine ordinea și pentru a face aci serviciile de jandarmi, după expresiunea de care s'au servit ei însși.

«Populațiunea moldovenească este atât de blândă și liniștită, încât până acum încercările lor au dat greș, mai ales la Fălticeni și în județul Bacău. Astăzi acest pretins complot va servi de minune proiectelor lor. Temându-mă

să nu încerce a-l exploata, dându-i proporțiuni folositoare vederilor lor, am crezut de datorie să vorbesc despre el.

«De altfel sper că felul în care mi-am formulat părerea asupra acestei povești absurde va face să înțeleagă cei interesați, că adevărul nu va întârziă în orice caz să iasă la lumină și dacă se va prezenta vreun incident nou, nu voi lipsi de a informa numai decât pe E. V.»

În fiecare zi Caimacamul Balș organizează mijloace tot mai violente în contra Unirei Principatelor. Scandalurile se înmulțeau neconținut.

Întâiul fapt a fost demisiunea întregului Divan Domnesc, cea mai înaltă instanță judecătorească a țării. Această demisiune a fost dată Caimacamului prin următoarea adresă din 15 Decembrie :

«În ședința de astăzi Divanul Domnesc, dând lectură cererii ce Logofătul Nicolae Canta a prezintat E. V., la 19 Noembrie trecut, relativ la afacerea sa cu d-l Agă Manolache Codrescu pentru o moară, care cerere a fost recomandată acestui Divan cu această rezoluție a E. V., că «date fiind împrejurările expuse în această cerere, afacerea va fi judecată sub prezidenția E. Voastre» ;

«Divanul a observat în această cerere expresiunile următoare : *«Cererea care vi s'a prezintat în Septembrie trecut, expunând neregulele fără exemplu și persecuțiunea evidentă a acestui Divan în această afacere până într-o atâta încât a întrebuițat fraude»*; apoi la sfârșit : *„Dat fiind actele atât de necuviincioase a acestui Divan, să binevoiiți a admite cererea ca această afacere să fie judecată sub prezidenția E. V., unicul mijloc care ar putea garanta astăzi împlicinaților apărarea drepturilor lor contra nedreptăților nerușinate ale acestui Divan ;»*

«Deci față de astfel de insulte, deși Divanul ar fi voit să ceară E. V. pedepsirea aceluia, care a îndrăznit să atace demnitatea Curții supreme a țării, totuși fiindcă rezoluția pusă de E. V., că *„date fiind împrejurările expuse în această cerere, afacerea va fi judecată sub prezidenția E. V.,“* ar însemnă că recunoașteți că spusele Logofătului N. Canta sunt meritate de Divanul Domnesc, adică că acest Divan, așa cum este compus nu ar prezintă nici o garanție pentru împlicinați ;

«*Subsemnații :*

«*Membri și candidați actuali ai Divanului Domnesc, crezând că ar aduce o știrbire atât demnității lor proprii, cât și datoriiilor celor mai sfinte față de țară, dacă ar continua să stea în Divan ;*

«*Vă roagă să le primiți demisia, pentru ca Divanul să poată fi reconstituit cu oameni după dorința d-lui Logofăt Canta.*

«Adaugă aci cererea d-lui Logofăt, pentru a putea fi luată în considerare.

«Vornicii: V. Sturza, Alecu Donici, Dimitrie Miclescu.

«Postelnicii: Dimitrie Manu, Iancu Sturza, P. Grigoriu.

«Agalele: N. Donici, V. Meleghi.

«Postelnicul: Costache Carp.»

În urma acestei demisiuni, Caimacamul face în 19 Decembrie următoarele schimbări de persoane în Ministerul său prin Decretele următoare :

«D-sale Post. Nicolae Istrati.»

«Postul de șef al Departamentului Lucrărilor publice fiind vacant, eu am găsit de cuviință a numi pe d-v. la aceste funcții și membru Sfatului Extraordinar, cu îndatoririle și driturile prevăzute în Regulamentul Organic.

«Am nădejde că vă veți sârgui a răspunde la această chemare, prin regulata înaintare a lucrărilor, potrivit așezămintelor.

«Luminării Sale Beizade Nicolae Konaki Vogoride.»

«Postul de șef Departamentului finanelor fiind vacant, eu am găsit de cuviință a numi pe L. V. la aceste funcții și membru Sfatului Administrativ, cu îndatoririle și driturile prevăzute în Regulamentul Organic.

«Am nădejde că vă veți sârgui a răspunde la această chemare, prin regulata înaintare a lucrărilor, potrivit așezămintelor.

«D-sale Logof. Nicolae Cantacuzin.»

«Starea sănătății d-sale Logof. Teodor Balș reclamând retragerea sa dela funcțiile ce ocupă de șef Departamentului din Lăuntru, eu am găsit de cuviință a face alegerea în persoana d-voastre spre înlocuirea d-sale Logof. Balș, și dar, prin aceasta, vă numesc șef Depart. din Lăuntru și Prezident Sfatului Administrativ, cu îndatoririle și driturile acestui post, prevăzute în Regulamentul Organic.

«Am deplină încredere că vă veți sârgui a răspunde la această chemare, prin regulata înaintare a lucrărilor, potrivit așezămintelor.»

Noii miniștri erau cunoscuți ca cei mai hotărâți inimici interni ai Unirei.

Nicolae Istrati era cel mai aprig propagator al Separatismului. El a fost caracterizat de Spătarul Mihalachi Cantacuzino, unul din cei mai de frunte boieri, și de Vornicul Constantin Hurmuzaki, unul din cei mai învățați bărbați ai țării.

Nicolae Vogoride era cunoscut prin legăturile sale de înrudire ce avea la Constantinopole. Părintele lui a fost în 1821 Caimacam în Moldova, iar un frate și cumnații ocupau la 1856 înalte servicii de Stat în Imperiul otoman. *Vogoride* urmăria Domnia Moldovei, și importanța lui a crescut, când, după moartea Caimacamului *Teodorită Balș*, el a fost numit Caimacam.

Nicolae Cantacuzin a rădicat protestările țerii întregi, când nouăsprezece membri ai Divanului Domnesc și-au dat demisiunea lor, pentru ca «Divanul să poată fi reconstituit cu oameni după dorința Domnului Logofăt *Canta*.»

Demisiunile membrilor Divanului Domnesc au rădicat o furtună mare în Moldova, căci nesiguranța justiției era manifestă.

Atunci s'a auzit iarăș glasul lui *Vasile Alecsandri*, care în versuri fulgerătoare a rădicat Moldova întregă în picioare.

Moldova în 1857

este cea mai strașnică sentință, care s'a dat vreodată de o țară în contra aceloră, al cărora țel era de a domina, da a apăsa și de a profita.

Scumpă Moldovă! țară de jale!
Ah! în ce zile tu ai ajuns!
Lasă-m'a plânge ranele tale,
Căci până'n suflet mă simt pătruns.

Tu ce ești bună, dulce, iubită;
Tu ce ești fiica lui Dumnezeu,
Cum te lovește soarta cumplită!
Cum te înneacă amarul greu!

Lupii și corbii și vulpi străine
Fac a lor hrană din trupul tău,
Și tu Moldovo, plătești cu bine
La toți aceia cari-ți fac rău!

O! cât de crunte ș'otrăvitoare
Sunt pentru tine a lor mușcări,
Când ei cu gure sfâșietoare
Răspund l'a tale dulci sărutări!

Dar mult mai aprig trebui să fie
Chinul ce suferi, amarul chin,
Când vezi chiar fii-ți cu dușmănie
Rupându-ți sânul de amor plin!

Mumă duioasă! trist în cădere,
Cu agonie trupul îți frîngi,
Și nu-ți rămâne nici o putere,
Nici glas la lume ca să te plîngi!

Când ridici fruntea, ... jos în țărână
O 'mpinge,-o calcă dușman picior.
Când ridici glasul, ... o cruntă mână
Li curmă 'ndată gemetu'n sbor!

Dar cât va bate inima 'n mine,
Eu, în veghere, la lupt'oiu sta,
Și cu tărie eu pentru tine
In fața lumii voiu protestă!

Pentru coroana-ți de Suverană,
Pentru al tău nume și al tău drept,
Eu înfruntă-voiu hidra dușmană
Ș'un scut ți-oiu face cu al meu piept.

Voiu zice ție: «Mumă 'ntristată!
«Prinde la suflet înviator;
«Căci tu scăpă-vei de munci odată
«Și-i aveà parte de viitor!

«Las' să te prade hoții în taină,
«Să urle lupii în urma ta.
«Lasă-i să rupă mândra ta haină...
«Haină mai mândră tu vei purtă!

«In zadar răii vreau în orbire
«Cereasca lege a'mpotrivă.
«Ceriul voește a ta mărire,
«Și tu Moldovo, mare vei fi!

«In zadar cearcă ei să rădice
 «Un zid, pe Milcov, despărţitor.
 «Cădeă-va zidul ! şi tu ferice,
 «Vei fi unită cu a ta sor' !

«Căci tot se află în România
 «Inimi aprinse de un sânt dor,
 «Ce vrea Românul ca să re'nvie,
 «Mare, puternic, ca dorul lor.

«E scrisă 'n ceriuri sânta Unire,
 «E scrisă 'n inimă cu foc ceresc !
 «O ! Românie ! I'a ta mărire
 «Lucrează braţul dumnezeesc !»

Voiu zice, zice până la moarte,
 Celor ce-s duşmani neîmpăcaţi :
 «O ! voi unelte de rele soarte
 «Pentru Românii ce vă sunt fraţi ;

«Voi care însuşi cu a voastră mână
 «Mormântul ţerii l-aţi pregătit,
 «Ş'aţi muşcat mâna ce vă da pâne,
 «Ş'aţi rănit sânul ce v'a iubit.

«Voi care ţerii plătiţi cu ură,
 «Când ea vă cheamă dragii săi lii,
 «Uitând dreptate, Lege, Natură,
 «Uitând că însuşi aveţi copii ;

«Blestemul ţerii tunând să cadă
 «Pe capul vostru nelegiuit !
 «Blestem şi ură !... lumea să vadă
 «Cât rău în lume aţi făptuit !

«Fie-vă viaţa neagră ! amară !
 «Copii să n'aveţi de sărutat !
 «Să n'aveţi nume, să n'aveţi ţară !
 «Aici să n'aveţi loc de 'ngropat !

«Și când pe calea de vecinicie
«Veți plecă sarbezi, tremurători,
«Pe fruntea voastră, moartea să scrie :
«Dușmani ai țerii, cruzi vânzători!»

Cronica Bohotinului, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
Noțiunea valorii în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Din Nichita Acominatos Honiatul, traducere a părților privitoare la Istoria Asanizilor, cu introducere și index, de <i>Gheorghe Murnu</i>	1,20
Note genealogice și biografice despre familiile Buhuș și Rosetti, foști proprietari ai moșiei Bohotinul, de <i>Radu Rosetti</i>	—,40
Câteva manuscrise și documente din țară și străinătate relative la istoria Românilor, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Cauzalitatea în succesiune, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,50
Originile partidului național în România, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Tom. XXIX.—Desbaterile Academiei în 1906—7	6.—
XXIX.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	8.—
Cronica Vascanilor (Județul Suceava), de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Despre originea și transformările clasei stăpânitoare din Moldova, de <i>Radu Rosetti</i>	—,70
Un boier oltean la Karlsbad în 1796—1797: călătoria lui Barbu Știrbei în apus, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Congresul pentru Proprietatea literară și artistică, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Câteva fărâme din corespondența lui Alexandru Vodă Ghica, Domn și Caimacam al Terții-Românești, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Congresul sociologie din Londra și organizarea militară a școalelor în România, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Despre censura în Moldova. I. Înființarea cenzurii de guvernul provizor rus și funcționarea ei sub acel regim, 1828—1834, de <i>Radu Rosetti</i>	—,40
— II. Censura sub Mihail Sturdza, 1834—1849, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
— III. Censura cărților evreiești în Moldova sub domniile regulamentare, de <i>Radu Rosetti</i>	—,60
Neconștiutul în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Evoluția în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,30
Tradiția istorică în chestiunea originilor române, de <i>Dimitre Onciul</i>	—,20
Două Zamfire, domnițe române din secolul XVI, trecute în Transilvania, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,30
Câteva observațiuni asupra îndatoririlor militare ale Cnejiilor și boierilor moldoveni în secolii XIV și XV, de <i>I. Bogdan</i>	—,30
Contribuții la istoria Moldovei între anii 1448—1458, de <i>I. Bogdan</i>	—,30
Evangheliile dela Homor și Voroneț din 1473 și 1550, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
XXX.—Desbaterile Academiei în 1907—8	5.—
XXX.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	6.—
Despre censura în Moldova. IV. Censura sub Grigorie Ghica și desființarea ei, de <i>Radu Rosetti</i>	1.—
Cetatea Neamțului dela podul Dâmboviței în Muscel, de <i>I. Pușcariu</i>	—,20
Notiță despre monetele lui Petru Mușat, de <i>Nicolae Docan</i>	1.—
Lupta între Drăculești și Dănești, de <i>A. D. Xenopol</i>	1.—
Contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene (Nicolae Costin, Tudosie Dubău, Vasile Dămian), de <i>Const. Giurescu</i>	—,40
Inscripțiile dela Cetatea-Albă și stăpânirea Moldovei asupra ei, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
Documentul Răzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. XV, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1898—1908	2.—
Tom. XXXI.—Desbaterile Academiei în 1908—9	5.—
XXXI.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	10.—
Patruzeci și doi de ani de domnie a Regelui Carol I, de <i>D. Sturdza</i>	—,20
Un proces de sacrilegiu la 1836 în Moldova, de <i>Radu Rosetti</i>	—,50
Letopisețul lui Azarie, de <i>I. Bogdan</i>	1,60
Cum se căutau moșiile în Moldova la începutul veacului XIX. Conдика de răfueală a Hatmanului Răducanu Roset cu vechilii lui pe anii 1798—1812, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Originile asiro-chaldeene ale greutăților romane, de <i>Mihail C. Sufu</i>	—,20
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupațiunea rusească dela 1806—1812. I. Cauzele războiului. Începutul ocupației, de <i>Radu Rosetti</i>	2.—
Negru Vodă și epoca lui, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,50
Criminalitatea în România, după ultimele publicațiuni statistice, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,30
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812. II. Negotierile diplomatice și operațiunile militare dela 1807—1812. Amănunte relative la ambele țeri, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Unioniști și separatiști, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,50
XXXII.—Desbaterile Academiei în 1909—1910	5.—

<i>Tom. XXXII. — Memoriile Secțiunii Istorice</i>	14.—
Știri despre veacul al XVIII-lea în țările noastre după corespondențe diplomatice străine. I, 1700—1750, de <i>N. Iorga</i>	—,50
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812 III. Amănunte asupra Moldovei dela 1808 la 1812, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
— IV. Amănunte asupra Țerii-Românești dela 1808 la 1812, de <i>Radu Rosetti</i>	2,—
Despre elementele cronologice în documentele românești, de <i>N. Docan</i>	—,50
Partidele politice în Revoluția din 1848 în Principatele Române, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,60
Studii privitoare la numismatica Țerii-Românești. I. Bibliografie și documente, de <i>N. Docan</i>	1,20
Știri despre veacul al XVIII-lea în țările noastre după corespondențe diplomatice străine. II, 1750—1812, de <i>N. Iorga</i>	—,80
Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului. I. Înainte de 1 Iunie 1858, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
Marele spătar Ilie Țifescu și omorirea lui Miron și Velișco Costin, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,50
Luptele dela Ogretin și Teișani din zilele de 13 și 14 Septembrie 1602 (7111), de <i>General P. V. Năsturel</i>	—,50
Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului. II. După 1 Iunie 1859, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Din amintirea unui boier Moldovean din jumătatea întâi a veacului XIX, <i>Dimitrie Ghițescu</i> , 1814—1878, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,70
«Doamna lui Ieremia Vodă», de <i>N. Iorga</i>	1,—
Sociologia și socialismul, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Despre metoda în științe și în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Țara Severinului sau Oltenia, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,50
XXXIII.—Desbaterile Academiei în 1910—1911 (<i>Sub presă</i>)	
XXXIII.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> (<i>Sub presă</i>)	
Francisc Rákóczy al II-lea, înviatorul conștiinței naționale unguerești și României, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Un călător italian în Turcia și Moldova în timpul războiului cu Polonia, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Două documente privitoare la Revolta boierilor din țara Făgărașului în favoarea lui Mihnea Vodă numit cel Rău, 1508—1510, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,20
Carol al XII-lea, Petru cel Mare și țările noastre, de <i>N. Iorga</i>	1,—
Câtevâ note despre cronicile și tradiția noastră istorică, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Alte lămuriri despre veacul al XVIII-lea după izvoare apusene. Luarea Basarabiei și Moruzeștii, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Răscoala Seimenilor în potruva lui Mateiu Basarab, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Ceva despre ocupațiunea austriacă în anii 1789—1791, de <i>N. Iorga</i>	1,—
Insemnătatea divanurilor ad-hoc din Iași și București în istoria renașterii României, I. Tratatul de Paris din 30 Martie 1856, de <i>Dimitrie A. Sturdza</i>	—,40